

**TÜRKİYE'DEKİ ÖZEL VE YABANCI SERMAYELİ MEVDUAT
BANKALARININ FİNANSAL PERFORMANSLARININ
BELİRLEYİCİLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SELDA IŞIKTAN

**MERSİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**İŞLETME
ANABİLİM DALI**

**MERSİN
OCAK - 2019**

**TÜRKİYE'DEKİ ÖZEL VE YABANCI SERMAYELİ MEVDUAT
BANKALARININ FİNANSAL PERFORMANSLARININ
BELİRLEYİCİLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SELDA IŞIKTAN

**MERSİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

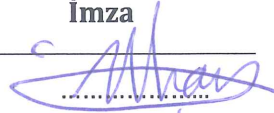
**İŞLETME
ANABİLİM DALI**

**Danışman
Doç. Dr. İlhan EGE**

**MERSİN
OCAK - 2019**

ONAY

Selda IŞIKTAN tarafından Doç. Dr. İlhan EGE danışmanlığında hazırlanan "Türkiye'deki Özel ve Yabancı Sermayeli Mevduat Bankalarının Finansal Performanslarının Belirleyicileri" başlıklı çalışma aşağıda imzaları bulunan jüri üyeleri tarafından oy birliği ile Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Görevi	Ünvanı, Adı ve Soyadı	İmza
Başkan	Doç. Dr. İlhan EGE	
Üye	Prof. Dr. Turhan KORKMAZ	
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Emre Esat TOPALOĞLU	

Yukarıdaki Jüri kararı Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 24.01.2019 tarih ve 2019/28 sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Süleyman DEĞİRMEN
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Bu tezde kullanılan özgün bilgiler, şekil, tablo ve fotoğraflardan kaynak göstermeden alıntı yapmak 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu hükümlerine tabidir.

ETİK BEYAN

Mersin Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Oğretim Yönetmeliğinde belirtilen kurallara uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada,

- Tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlâk kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- Atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak kullandığımı,
- Kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- Bu tezin herhangi bir bölümünü Mersin Üniversitesi veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı,
- Tezin tüm telif haklarını Mersin Üniversitesi'ne devrettiğimi beyan ederim.

ETHICAL DECLARATION

This thesis is prepared in accordance with the rules specified in Mersin University Graduate Education Regulation and I declare to comply with the following conditions:

- I have obtained all the information and the documents of the thesis in accordance with the academic rules.
- I presented all the visual, auditory and written informations and results in accordance with scientific ethics.
- I refer in accordance with the norms of scientific works about the case of exploitation of others' works.
- I used all of the referred works as the references.
- I did not do any tampering in the used data.
- I did not present any part of this thesis as an another thesis at Mersin University or another university.
- I transfer all copyrights of this thesis to the Mersin University.

.....Ocak 2019/January 2019

İmza / Signature

SELDA IŞIKTAN

ÖZET

Türkiye’de “bankacılık”, finansal sistem içerisinde, sektörün devamlılığının ve ekonominin mali gücünün belirlenmesinde oldukça ağırlıklı bir yapıya sahiptir. Bu nedenle bankacılık alanında sergilenen performansın düşüklüğü ya da yüksekliği finansal sistemi ve bununla beraber tüm ekonomiyi etkilemektedir. Bu durum da bankacılık sektörünün performansının ölçülmesini ve değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda, çalışmada Türkiye’de faaliyet gösteren özel ve yabancı sermayeli mevduat bankalarının finansal performanslarını etkileyen faktörlerin tespit edilmesi hedeflenmiştir. Çalışmada ulaşılan bulguların gerek yatırımcılara gerekse banka üst düzey yöneticilerine faydalı bilgiler sağlaması da amaçlanmaktadır. Uygulamada özel ve yabancı sermayeli mevduat bankalarının finansal performanslarına etki eden faktörlerin belirlenebilmesi için 2002-2017 dönemine ilişkin yıllık veriler, analiz kapsamında incelenmiştir. Çalışmada, finansal performans Aktif Kârlılık Oranı (AKO) ile ölçülürken, finansal performansı etkilediği düşünülen faktörler olarak; firma büyüklüğü ve yaşı, likidite, sermaye yeterliliği ve finansman kararları esas alınmıştır. Araştırmada kullanılan bağımlı ve bağımsız değişkenler doğrultusunda, özel ve yabancı sermayeli mevduat bankaları için on hipotez oluşturulmuştur. Çalışmada, özel ve yabancı sermayeli mevduat bankaları ve bağımlı değişken doğrultusunda iki farklı model kurgulanmıştır. Bankaların finansal performanslarına etki eden faktörlerin belirlenebilmesi için panel veri analiz yönteminden faydalanılmıştır. Özel ve yabancı sermayeli mevduat bankaları için oluşturulan modellerde elde edilen bulgular genel olarak değerlendirildiğinde, her iki banka grubunda da benzer sonuçlara varıldığını belirtmek mümkündür. Bu doğrultuda finansal kaldıraç düzeyinin yani mevduat kullanımının artması her iki banka grubunda faaliyet gösteren bankaların aktif kârlılıklarını benzer düzeylerde artırmaktadır. Diğer taraftan firma yaşının özel ve yabancı sermayeli mevduat bankalarında aktif kârlılığı çok düşük düzeyde de olsa negatif etkilediği ortaya çıkarılmıştır.

Anahtar kelimeler: Finansal Performans, Bankacılık, Yabancı Sermayeli Bankalar, Özel Sermayeli Bankalar, Panel Veri Analizi

Danışman: Doç. Dr. İlhan EGE, İşletme Anabilim Dalı, Mersin Üniversitesi, Mersin.

ABSTRACT

In Turkey, 'Banking' constitutes a heavy structure in the financial sector. Therefore, high or low performances in the field of banking influence the financial system as well as the whole economy of the country. This fact necessitates evaluation and measurement of performance in the banking sector. Within this context, this study aims to point out the factors that affect the financial performance of the private-capital and foreign-capital deposit banks operating in Turkey. Findings of the study will provide both investors and senior executives in the banking field with beneficial knowledge. In order to specify the practical factors that affect the financial performance of private-capital and foreign-capital deposit banks, the study has examined the annual data between the periods of 2002-2017 in the analysis. As the study measures financial performance with Return on Assets (ROA) ratio, different variables such as company size and age, liquidity, capital adequacy, and financing decisions are taken as the influencing factors on the financial performance. In the light of the dependent and independent variables used in the study, a preliminary hypothesis has been formed. Two different models were developed following dependent variable and private-capital and foreign-capital deposit banks. The study has made use of the panel data analysis method in order to define the influential factors regarding the financial performance of banks. Overall, it is possible to claim that the models, developed for private-capital and foreign-capital deposit banks, have given similar results for both bank groups. An increase in the financial leverage ratio or the deposit usage leads to similar increases in the active profitability of banks operating in both bank groups. The company age, on the other hand, has nominal but still negative effects on active profitability of private-capital and foreign-capital deposit banks.

Key Words: Finance performance, banking, foreign-capital banks, private-capital banks, panel data analysis

Advisor: Associate Professor. Dr. İlhan EGE, Department of Business, Mersin University, Mersin.

TEŞEKKÜR

Tez çalışmam süresince bana yol gösteren, yönlendiren danışman hocam Doç Dr. İlhan Ege'ye; motive edici yorumları, yönlendirmeleri ve desteği için Dr. Öğr. Üyesi Emre Esat Topaloğlu'na ve sabırlı dinleyişleri, anlayışı ve öğreticiliği için hocam Prof. Dr. Turhan Korkmaz'a teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca yüksek lisans eğitimim boyunca beni destekleyen ve yanımda olan aileme ve arkadaşlarıma da teşekkürü bir borç bilirim.

Selda IŞIKTAN

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
İÇ KAPAK	i
ONAY	ii
ETİK BEYAN	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar DİZİNİ	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ	x
KISALTMALAR ve ŞİMGELER	xi
1. GİRİŞ	1
2. BANKACILIK SEKTÖRÜ VE TÜRK BANKACILIĞININ YAPISI	3
2.1. Bankanın Tanımı	3
2.2. Banka Türleri	4
2.2.1. Sermaye Kaynaklarına Göre Bankalar	5
2.2.1.1. Kamu Sermayeli Bankalar	5
2.2.1.2. Özel Sermayeli Bankalar	5
2.2.1.3. Yabancı Sermayeli Bankalar	6
2.2.2. Faaliyet Konularına Göre Bankalar	6
2.2.2.1. Merkez Bankaları	6
2.2.2.2. Ticaret Bankaları	7
2.2.2.3. Kalkınma ve Yatırım Bankaları	8
2.2.2.4. Katılım Bankaları	8
2.3. Bankaların Görevleri	9
2.3.1. Hizmet Fonksiyonu	9
2.3.2. Finansal Aracılık Fonksiyonu	9
2.3.3. Kaynaklara Akıcılık Fonksiyonu	10
2.3.4. Kaynakların Etkin Kullanımını Sağlama Fonksiyonu	10
2.3.5. Kaydi Para Yaratma Fonksiyonu	10
2.3.6. Uluslararası Ticareti Geliştirme Fonksiyonu	11
2.3.7. Para ve Maliye Politikalarının Yürütülmesine Yardımcı Olma Fonksiyonu	11
2.4. Bankaların Hizmetleri	11
2.5. Türkiye’de Bankacılık Sektörünün Tarihsel Gelişimi	12
2.5.1. Cumhuriyet Öncesi Dönemde Bankacılık (Osmanlı Dönemi Bankacılığı)	13
2.5.2. Cumhuriyet Döneminde Bankacılık	19
2.6. Türk Finans Sistemi ve Bankacılık Sektörü	23
2.6.1. Finansal Sistemin Genel Yapısı	23
2.6.2. Türkiye Finans Sisteminin Yapısı	24
2.6.3. Türkiye Finans Sisteminde Bankacılık Sektörü	26
3. TÜRKİYE’DE BANKACILIK SEKTÖRÜNDE YABANCI SERMAYE YATIRIMLARININ GELİŞİMİ	28
3.1. Yabancı Sermayenin Tanımı	28
3.2. Yabancı Sermaye Yatırım Şekilleri	28
3.2.1. Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları	29
3.2.2. Dolaylı (Portföy) Yatırımları	29
3.3. Yabancı Bankaların Giriş Şekilleri	30
3.4. Yabancı Banka Girişlerinin Artış Sebepleri	31
3.5. Yabancı Bankaların Türkiye’yi Tercih Sebepleri	32
3.6. Türkiye’de Yabancı Bankaların Yeri	33

3.7. Türkiye Bankacılık Sektöründe Faaliyet Göstermekte Olan Yabancı Bankalar ve Sektördeki Yerleri	34
3.8. Yabancı Sermayeli Bankaların Türkiye Bankacılık Sektörüne ve Ekonomisi Üzerindeki Etkileri	39
3.8.1. Olumlu Etkileri	40
3.8.2. Olumsuz Etkileri	40
4. BANKACILIK SEKTÖRÜNDE PERFORMANS YAKLAŞIMI VE FİNANSAL PERFORMANSIN ÖNEMİ	42
4.1. Performans İle İlgili Temel Kavramlar	42
4.2. Bankaların Performansını Etkileyen Faktörler	43
4.2.1. Personel Kalitesi	43
4.2.2. Kaynakların Verimli Kullanılması	44
4.2.3. Risk Yönetimi	44
4.2.4. Sermaye Yeterliliği	44
4.2.5. Likidite ve Kârlılık	45
4.2.6. Alternatif Dağıtım Kanalları ve Teknoloji Kullanım Seviyesi	45
4.3. Finansal Performans Ölçütleri	46
4.3.1. Aktif Kârlılığı (AKO)	46
4.3.2. Özkaynak Kârlılığı (ROE)	47
4.3.3. Net Faiz Marjı (NIM)	47
5. LİTERATÜR ARAŞTIRMASI	49
5.1. Bankacılık Sektöründe Finansal Performans İle İlgili Literatür Taraması	49
5.2. Panel Veri Analizi İle İlgili Literatür Taraması	54
6. ÖZEL VE YABANCI SERMAYELİ MEVDUAT BANKALARININ FİNANSAL PERFORMANSLARINI ETKİLEYEN FAKTÖRLERİN BELİRLENMESİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA	58
6.1. Araştırmanın Amacı	58
6.2. Araştırmanın Önemi	58
6.3. Araştırmanın Kapsamı	58
6.4. Araştırmanın Sınırlılıkları	59
6.5. Araştırmanın Veri Seti	59
6.6. Araştırmanın Hipotezleri	60
6.7. Araştırmada Kurgulanan Modeller	61
6.8. Araştırmanın Yöntemi	61
6.9. Araştırma Bulguları	62
6.9.1. Özel Sermayeli Mevduat Bankaları İçin Analiz Sonuçları	62
6.9.2. Yabancı Sermayeli Mevduat Bankaları İçin Analiz Sonuçları	70
7. SONUÇ	78
KAYNAKÇA	80
ÖZGEÇMİŞ	88

TABLÖLER DİZİNİ

	Sayfa
Tablo 1: Osmanlı İmparatorluğu Döneminde 1856-1875 Yılları Arasında Kurulan Yabancı Bankalar	14
Tablo 2: Osmanlı İmparatorluğu Döneminde 1875-1922 Yılları Arasında Kurulan veya Şube Açan Yabancı Bankalar	16
Tablo 3: Osmanlı İmparatorluğu Döneminde Kurulan Ulusal Bankalar Kuruluş Yılı - Banka Adı	18
Tablo 4: Gruplar Bazında Bankalar ve Bankaların Şube ve Çalışan Sayıları (2017)	22
Tablo 5: Türkiye’de Finansal Kuruluşların Aktif Büyüklüğü (Milyar, TL)	26
Tablo 6: Banka Sayısı	27
Tablo 7: Türkiye’de Faaliyet Gösteren Yabancı Sermayeli Bankalar (Aralık 2017)	35
Tablo 8: Türkiye’de Yabancı Sermayeli Bankalar, Şubeleri Ve Çalışan Sayıları (2016 ve 2017 Yılı sonu itibarıyla)	36
Tablo 9: Yabancı Sermayeli Bankaların Mevduat Hesap Adetleri (31.12.2017 itibarıyla)	37
Tablo 10: Yabancı Sermayeli Bankaların Toplam Aktifleri (Bin, TL)	38
Tablo 11: Yabancı Sermayeli Bankaların Sektör Payları (%)	39
Tablo 12: Çalışmada İncelenen Bankalar	59
Tablo 13: Değişkenler ve Hesaplama Şekilleri	60
Tablo 14: Tanımlayıcı İstatistikler	62
Tablo 15: Çoklu Doğrusal Bağlantı Sonuçları	63
Tablo 16: Panel ve Değişken Bazında Yatay Kesit Bağımlılığı Test Sonuçları	63
Tablo 17: Panel Bazında Homojenite Test Sonuçları	64
Tablo 18: Değişken Bazında Homojenite Test Sonuçları	64
Tablo 19: Hadri ve Kurozumi Panel-KPSS Birim Kök Testi Sonuçları	65
Tablo 20: Cıps Birim Kök Testi Sonuçları	66
Tablo 21: LIC Panel Birim Kök Test Sonuçları	66
Tablo 22: IPS Panel Birim Kök Test Sonuçları	66
Tablo 23: Tahmin Modeli Belirleme Analiz Sonuçları	67
Tablo 24: Sabit Etkiler Modeli İçin Değişken Varyans Ve Otokorelasyon Test Sonuçları	68
Tablo 25: Tahmin Sonuçları	69
Tablo 26: Tanımlayıcı İstatistikler	70
Tablo 27: Çoklu Doğrusal Bağlantı Sonuçları	71
Tablo 28: Panel ve Değişken Bazında Yatay Kesit Bağımlılığı Test Sonuçları	71
Tablo 29: Panel Bazında Homojenite Test Sonuçları	72
Tablo 30: Değişken Bazında Homojenite Test Sonuçları	72
Tablo 31: Hadri ve Kurozumi Panel-Kpss Birim Kök Testi Sonuçları	73
Tablo 32: LIC Panel Birim Kök Test Sonuçları	74
Tablo 33: IPS Panel Birim Kök Test Sonuçları	74
Tablo 34: Tahmin Modeli Belirleme Analiz Sonuçları	75
Tablo 35: Sabit Etkiler Modeli İçin Değişken Varyans ve Otokorelasyon Test Sonuçları	76
Tablo 36: Tahmin Sonuçları	77

ŒEKİLLER DİZİNİ

	Sayfa
Œekil 1. Türkiye Finans Sisteminin Yapısı	25

KISALTMALAR ve SİMGELER

Kısaltma/Simge	Tanım
A.Ş.	Anonim Şirket
BDDK	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BUY	Firma Büyüklüğü
BYYP	Bankacılık Yeniden Yapılandırma Programı
ECB	European Central Bank
FIKD	Finansal Kaldıraç
GİA	Gri İlişkisel Analiz
NIM	Net Faiz Marjı
NO	Nakit Oran
AKO	Aktif Kârlılık Oranı
ROE	Özkaynak Kârlılığı
SYO	Sermaye Yeterlilik Oranı
TBB	Türkiye Bankalar Birliği
TCMB	Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
TKBB	Türkiye Katılım Bankaları Birliği
TMSF	Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
YAS	Firma Yaşı
YKB	Yatay Kesit Bağımlılığı

1. GİRİŞ

Finansal performans hem bankalar açısından hem de ülke ekonomisinin belirlenmesi ve ekonomiye yön vermesi bakımından önemlidir. Bankacılık sektöründe yaşanan olumlu veya olumsuz trendler reel piyasayı hızlı bir şekilde etkilediği için; bankalar ülke ekonomilerin yönünü belirlemede önemli bir etkiye sahiptirler. Sağlam ve güçlü bir yapıya sahip bankacılık sistemi ekonomilerde finansal istikrarı sağlar ve olası makroekonomik olumsuzluklara karşı ekonominin dayanıklılığını artırır (Koç, Bağcı ve Işık, 2016:5).

Günümüzde performans değerlendirme çalışmaları fiziki üretim yapan işletmelerin yanında hizmet üretimi yapan işletmelerde de oldukça önemli hale gelmiştir. Özellikle finansal hizmetler sunulması noktasında banka müşterileri, finansal hesaplarının yönetim sürecine özen göstermektedirler. Bu ve benzeri durumlar, işletmeleri performanslarının yıllara göre düzeylerini belirlemeye ve düzeltici önlemler almaya itmektedir (Demireli, 2010:102).

Bankalar, fon arz ve talebini dengeleme açısından finansal sistemde önemli bir yere sahiptir. Bankacılık sektöründe yaşanan gelişmeler hem ülke ekonomisini hem de diğer birçok alanı da beraberinde etkilemektedir. Bankaların etkili ve verimli olarak işlevlerini yerine getirmesi hem bankacılık sektörü hem de ülke ekonomisi açısından oldukça önemlidir. Bu bakımdan, bankaların performanslarının değerlendirilmesi ve yönetilmesi, hem kaynakların daha etkin kullanılması açısından hem de olası krizlere karşı daha ihtiyatlı yaklaşabilmek bakımından bir gereklilik haline gelmektedir. Ayrıca; tasarruf yapmak isteyenler ile kredi çalışmasında bulunmak isteyen bireylerin veya kuruluşların bankayla ilişkiye girmeden önce, bankanın finansal durumu hakkında bilgi elde edebilmeleri açısından da performans ölçümü önemli hale gelmektedir (Güneysu, Er ve Ar, 2015:72-73).

Çalışma altı ayrı bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde bankacılık sektörü ve Türkiye Bankacılık sisteminin yapısı; banka türleri, bankaların görevleri, bankacılık hizmetleri, Türkiye’de bankacılık sektörünün tarihsel gelişimi ve Türkiye’deki finansal sistem ve bankacılık sektörünün finansal sistem içerisindeki yerinden bahsedilerek ele alınmıştır.

İkinci bölümde Türkiye’de bankacılık sektöründe yabancı sermaye yatırımlarının gelişiminden bahsedilmiştir. Bu bölümde; yabancı sermayenin tanımından, yatırım şekillerinden, yabancı bankaların giriş şekillerinden, yabancı banka girişlerinin artış sebeplerinden ve Türkiye’yi tercih nedenlerinden söz edilmiştir. Ayrıca yabancı bankaların Türkiye’deki yerinden, Türkiye bankacılık sektöründe faaliyet göstermekte olan yabancı bankalardan ve bu tür bankaların Türk bankacılık sektörüne ve ekonomisi üzerine olumlu, olumsuz etkileri de ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde bankacılık sektöründe performans yaklaşımı ve finansal performansın önemi üzerinde durulmuştur. Performans ile ilgili temel kavramlardan, bankaların performansını etkileyen faktörlerden ve finansal performans ölçütlerinden söz edilmiştir.

Dördüncü bölümde, literatür çalışması iki ayrı grup şeklinde ele alınmıştır. Ülkemizde ve başka ülkelerde daha önce yapılmış olan çalışmalardan, ilk olarak bankacılık sektöründe finansal performans ölçümü ile ilgili çalışmalardan bazılarına yer verilmiştir. Sonrasındaki çalışmada da kullanılacak panel veri yöntemi ile ilgili yapılan çalışmalardan bahsedilmiştir.

Beşinci bölümde ise Türkiye’de faaliyet gösteren özel ve yabancı sermayeli mevduat bankalarının finansal performanslarını etkileyen faktörlerin belirlenmesine yönelik bir araştırma yapılmıştır. Uygulamada özel ve yabancı sermayeli mevduat bankalarının finansal performanslarına etki eden faktörlerin belirlenebilmesi için 2002-2017 dönemine ilişkin yıllık veriler, analiz kapsamında incelenmiştir. Çalışmada, finansal performans aktif kârlılık oranı (AKO) ile ölçülürken, finansal performansı etkilediği düşünülen faktörler olarak; firma büyüklüğü ve yaşı, likidite, sermaye yeterliliği, finansman kararları esas alınmıştır. Araştırmada kullanılan bağımlı ve bağımsız değişkenler doğrultusunda, özel ve yabancı sermayeli mevduat bankaları için on hipotez oluşturulmuştur. Özel ve yabancı sermayeli mevduat bankaları ve bağımlı değişken doğrultusunda iki farklı model kurgulanmıştır. Bankaların finansal performanslarına etki eden faktörlerin belirlenebilmesi için panel veri analiz yönteminden faydalanılmıştır.

Altıncı ve son bölümde ise yapılan uygulama çalışmasından elde edilen sonuçlar değerlendirilip yorumlanmaya çalışılmıştır.

Çalışmada, Türkiye’de faaliyet gösteren özel ve yabancı sermayeli mevduat bankalarının finansal performanslarını etkileyen faktörlerin tespit edilmesi hedeflenmiştir. Çalışma sonucunda ulaşılan bulguların gerek yatırımcılara gerekse banka üst düzey yöneticilerine ve düzenleyici kurumlara faydalı bilgiler sağlaması da amaçlanmaktadır. Ulaşılan bulguların paydaşların faydalarını maksimize etmelerinde kullanabilmeleri de önem arz edebilecektir.

Çalışmanın özel ve yabancı sermayeli mevduat bankalarının finansal performanslarını ayrı ayrı ele alması ve elde edilen bulguların kıyaslanmasına imkân tanınması çalışmanın literatüre olan katkısını ve özgünlüğünü ifade etmektedir.

2. BANKACILIK SEKTÖRÜ VE TÜRK BANKACILIĞININ YAPISI

Türk bankacılık sektörü, mevduat bankaları, kalkınma ve yatırım bankaları, katılım bankaları, merkez bankası ve bunları kontrol eden, gözetleyen kurumlardan oluşmaktadır. Türkiye’de düzenleyici ve denetleyici kuruluş olarak Bankacılık ve Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), merkez bankası olarak Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası (TCMB) ve de Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) faaliyet göstermekte; bu kuruluşların yanı sıra mevduat bankalarını üye olarak bünyelerinde barındıran Türkiye Bankalar Birliği (TBB), katılım bankalarının üye oldukları Türkiye Katılım Bankalar Birliği (TKBB) gibi kurumlar da sektörde yer almaktadırlar (Beycan, 2007:1).

Ekonomik ilerlemenin yaşanmasında bankacılık sektörünün merkezi bir yeri bulunmaktadır. Tasarrufları bir araya toplayarak oluşan fonları, en faydalı biçimde kullanılacak alanlara dağıtarak ülke ekonomisinin büyümesinde oldukça katkı sağlamak bankacılık sektörünün en önemli görevidir (Güngör, 2007:41).

Bankacılık sektörünün finansal sistem içerisindeki yeri ve büyüklüğü sosyal ve ekonomik düzeyin gelişimine bağlı olarak ülkeden ülkeye farklılık sergileyebilmektedir. Sosyal ve ekonomik seviyesi geliştikçe bankacılık sektörünün sistemdeki payı azalmaktadır. Türkiye’de de bankacılık sektörünün ekonomik koşulların değişkenlik göstermesiyle zaman zaman finansal sistemdeki payı azalma göstermişse de hala çok yüksek düzeydedir (Coşkun vd., 2012:28).

Bu bölümde; banka tanımına, banka türlerine, bankaların görevlerine, Türkiye’de bankacılık sektörünün tarihsel gelişimine ve Türkiye’de finans sistemi ile bankacılık sektörü konularına yer verilmiştir.

2.1. Bankanın Tanımı

İtalyanca banco sözcüğünden Türkçeye geçen “banka” kelimesi, İtalyanca dilinde masa, sıra, tezgah demek olup; para bozma gişesi ya da para bozma yeri manasına gelmektedir (Günal, 2007:107). Bir iş yerinde üzerine eşya konulabilen, işini gerçekleştirmek için gelen müşteri ve görevli arasındaki tezgah anlamına gelmektedir (Kaya, 2012:3).

Bankanın kelime anlamı dışında bazı çalışmalarda geçen finansal anlamlarını inceleyecek olursak;

Bankalar, fon fazlası olan gerçek ve tüzel kişilerin tasarrufları toplayan ve bunları fon ihtiyacı olan gerçek ve tüzel kişilere ve gelir sağlayıcı işlere kredi yoluyla aktaran, ödemelerde aracılık yapan, para transferi, senet tahsili, çek ödemesi gibi çeşitli hizmetler gören işletmelerdir (Altan, 2001:41).

Banka; mevduatları kabul eden, kabul ettiği bu mevduatları verimli bir şekilde kredi işlemlerinde kullanmayı amaçlayan ekonomik kuruluşlardır. Banka; para, kredi ve sermaye

mevzularını kapsayan her türlü işlemleri yapabilen ve düzenleyen kamu ve özel kişilerle, işletmelerin bu alanlardaki her türlü ihtiyacına cevap vermeyi uğraş alanı olarak belirlemiş ekonomik birimlerdir (Kaya, 2012:4). Bir başka tanıma göre; halkın belli bir zaman aralığında harcamadığı paraları toplayarak, bunları nama getirir şekilde kredi ve plase eden, ödemelerde aracılık eden, para nakli sağlayan, senet tahsili, emanet kabulü gibi çeşitli hizmetler veren bir işletme olarak tanımlanabilmektedir (Öcal ve Çolak, 1991:11). Yine başka bir tanıma göre bankalar; 'halktan topladığı veya kendini sahip olduğu paraları kredi olarak kullandıran ve para akışına aracılık eden iktisadi işletme ve bu işletmenin sahibi durumunda olan anonim şirketlerdir (Battal, 2004:15). Başka bir tanıma göre ise banka; paranın ekonomiye faydalı olması ve olumlu katkıda bulunması için çeşitli faaliyetleri gerçekleştiren ve gerekli düzenlemeleri yapan, gerçek ve tüzel kişilerin, kamu veya özel sermaye ile kurulmuş ve bu alanda ihtiyaç sahiplerinin ihtiyaçlarını karşılayan işletmelerdir (Astarcioglu; 2006:3).

Günümüzün bankaları, mevduat toplayan, kredi veren, kiralık kasa hizmeti veren, borsa işlemlerine aracılık eden ya da doğrudan taraf olan, makro ekonomik politikaların uygulanmasına yardımcı olan, sanayi kuruluşlarına destek olan, ülkelerin gelişmesinde ve kalkınmasında yardımcı ve yönlendirici rol alan, çok yönlü ekonomik kuruluşlardır (Takan, 2002:2).

Literatürde banka ise "Kendi sahip olduğu ya da halktan topladığı paraları, kredi olarak kullandıran ve para akışına aracılık eden anonim şirket şeklinde kurulmuş olan iktisadi işletmeler" olarak tanımlanmıştır.

Bankacılık Kanunu madde 1'de kanunun amacı, 'Finansal piyasalarda güven ve istikrarın sağlanmasına, kredi sisteminin etkin bir şekilde çalışmasına, tasarruf sahiplerinin hak ve menfaatlerinin korunmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.' şeklinde tanımlanmıştır. Bankacılık Kanunu m. 2'de ise: " 'Banka adı altında Türkiye'de kurulan kuruluşlar' ile 'yurt dışında kurulu bankaların Türkiye'deki şubeleri' banka sayılır" denmektedir.

2.2. Banka Türleri

Bankalar, piyasaya giriş ve çıkış serbestisinin olması, belli bir bölgede çok sayıda küçük bankanın faaliyet göstermesi ya da büyük bankaların piyasada hakim durumda olması, bankacılık hizmetlerinde uzmanlaşmanın sağlanması gibi kriterler esas alınarak sınıflandırılabilir. Bu sınıflandırmanın temel çıkış noktası sistemde faaliyet gösteren banka çeşitleridir (Delikanlı, 2005:3).

Bankaları kesin çizgilerle birbirinden ayırmak belki ülke düzeyinde mümkündür ancak bu ayırımı herkesçe kabul edilmiş olarak genellemek çok güçtür. Her ülkedeki bankacılık sisteminin farklılıklar sergilemesi bankacılık sektörünün ne kadar geniş bir yelpaze çizgisine

sahip olduğunun göstergesidir. Ayrıca bankacılık sistemi ülkelerin finansal yapısına bağlıdır ve çeşitli sermaye yapıları bulunmaktadır. Bu durumlar bankacılık sisteminin farklılıklarının net olarak ortaya konmasını ve gerekli yasal düzenlemelerin yapılmasını zorlaştıran etkenlerdir (Ural, 2014:51).

Bu çalışmada bankalar sermaye kaynaklarına ve faaliyet konularına göre olmak üzere 2 başlık halinde ele alınmıştır.

2.2.1. Sermaye Kaynaklarına Göre Bankalar

Sermaye kaynaklarına göre bankalar, kamu sermayeli, özel sermayeli ve yabancı sermayeli bankalar olmak üzere üç ana başlıkta sınıflandırılabilir. Kamu sermayeli bankaların sermayesi devlete, özel bankaların ise özel kişi ve kuruluşlara aitken, yabancı bankaların sermayesi ve sahiplikleri yurt dışındaki kişi ya da kuruluşlara aittir.

2.2.1.1. Kamu Sermayeli Bankalar

Sermayesinin doğrudan ya da dolaylı olarak kamu tarafından karşılandığı bankalardır. Kamudan kast edilmek istenen hazine veya diğer kamu tüzel kişilikleridir. T.C. Ziraat Bankası A.Ş., Türkiye Halk Bankası A.Ş., Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O. kamu bankalarına örnektir (Şakar, 2000:19).

2.2.1.2. Özel Sermayeli Bankalar

Sermayeleri belirli oranlarda özel kişi ve kuruluşlar arasında pay edilmiş bankalardır. Özel sermayeli bankalar, ekonomik ve sosyal faaliyetlerin sürdürülmesinde, bilhassa finans sektöründe çok önemli bir yere sahiptir (Arslan ve Hotamışlı, 2007:195).

BDDK'nın resmi internet sayfasında 2017 sonu itibarıyla Türkiye'de faaliyette olan özel bankalar, Adabank A.Ş., Akbank T.A.Ş., Anadolubank A.Ş., Fibabanka A.Ş., Şekerbank T.A.Ş., Turkish Bank A.Ş., Türk Ekonomi Bankası A.Ş., Türkiye İş Bankası A.Ş., Yapı ve Kredi Bankası A.Ş. olarak verilmiştir.

Bankaların faaliyetlerini mali güçleri olumlu ya da olumsuz bir şekilde etkileyebilmektedir. Sermaye mali gücün en önemli göstergesidir. Özkaynak bütün ticari işletmelerde olduğu gibi bankalar için de çok önemli bir kıstastır. Bu nedenle özel bankaların açabilecekleri toplam kredi miktarı, bir işletmeye açabileceği kredi tutarı sınırlandırılmıştır. Bir güven kurumu olmaları ve yerli ekonomide gerçekleştirdikleri önemli işlemler nedeniyle bu sınırlandırma oldukça önemlidir. Ayrıca bankaların aktiflerinin getirisi, kalitesi, takipteki kredilerinin toplam kredilere oranı bankaların müşteri nezdindeki itibarı açısından oldukça

önem arz etmektedir. İşte bu nedenle özel sermayeli bankalar, sermaye ya da toplam aktif gibi mali kalemler açısından oldukça güçlüdürler (Arslan ve Hotamışlı, 2007:197).

2.2.1.3. Yabancı Sermayeli Bankalar

Sermayesi yabancı kişi veya yabancı kurumlar tarafından karşılanan bankalardır. Yabancı bankaların faaliyete başlamadan önce, açılacakları ülkeden izin almaları gerekmektedir. Yabancı bankalar, son yıllarda gelişmekte olan ülkelerde oldukça ilgi görmektedir. Bunun nedeni likidite durumu uygun olarak dışarıdan gelen girişimci için pazar, gelişmekte olan ülkeye de yatırımların finansmanı için likidite gerektirmesi durumu olarak açıklanabilir (Yağcılar, 2011:12).

Yabancı bankalar, kendi ülkelerinde yerli müşterilerine sunmuş oldukları tüm hizmetleri yabancı ülkede de sunmaktadırlar. Yani; yabancı bankalar kurumsal müşterilerine ülke içinde olduğu gibi ülke dışında da hizmet sunabilmektedir. Yabancı bankaların tümünün ortak özelliği kredi açmaları, finansman sağlamaları ve yabancı para cinsinden işlemler yapmalarıdır (Bumin, 2007:5-6).

Yine BDDK'nın resmi internet sayfasında 2017 sonu itibarıyla, Türkiye'de faaliyette olan yabancı sermayeli bankalar: Alternatifbank A.Ş., Arap Türk Bankası A.Ş., Bank Mellat, Bank of China Turkey A.Ş., Burgan Bank A.Ş., Citibank A.Ş., Denizbank A.Ş., Deutsche Bank A.Ş., Habib Bank Limited, HSBC Bank A.Ş., ICBC Turkey Bank A.Ş., ING Bank A.Ş., Intesa Sanpaolo S.P.A., JPMorgan Chase Bank N.A., MUFG Bank Turkey A.Ş., Odea Bank A.Ş., QNB Finansbank A.Ş., Rabobank A.Ş., Societe Generale (SA), Turkland Bank A.Ş., Türkiye Garanti Bankası A.Ş. olarak verilmiştir.

2.2.2. Faaliyet Konularına Göre Bankalar

Faaliyet konularına göre bankalar; Merkez Bankaları, Ticaret Bankaları, Yatırım ve Kalkınma Bankaları ve Katılım Bankaları olmak üzere ele alınmıştır.

2.2.2.1. Merkez Bankaları

Merkez Bankaları, para basma yetkisinin yanında devletin haznedarlığı, ticari bankalar tarafından iletilen karşılıkları muhafaza etme, döviz ve altın rezervlerini kontrol etme ve açık piyasa işlemlerini yerine getirme gibi görevleri üstlenerek ülke ekonomisinde çok önemli rolü olan bankalardır (Parasız, 2003:333). Merkez Bankaları, fonksiyonel olarak, bir ekonomideki para, kredi ve döviz politikalarının oluşturulmasına destek olan ve bu politikaların yürütülmesinden, denetiminden görevli olan kuruluşlardır. Devlet adına ekonomideki tüm

bankacılık sistemi üzerinde denetim ve yönlendirme yetkisine sahiptirler (Çivi, 1985:53). Merkez Bankaları, bu görevlerini ticari bankalar arasında ve ticari bankalar ile finansal piyasalar arasında koordinasyonu sağlayarak, kendisine özgü bir takım araçlarla sağlarlar. (Altan, 2001:77) Ülkeden ülkeye farklılık göstermekle birlikte, tam istihdamı sağlamak, enflasyonu kontrol etmek, ekonomik büyümede istikrarı sağlamak ve ödemeler dengesini sağlamak olmak üzere 4 temel amacı gerçekleştirmek için faaliyetlerini sürdürürler (Uludağ ve Arıcan, 1999:12).

Yapılandırma programı sonrası hesap verilebilirlik, kamuoyunun bilgilendirilmesi, kamu kesimine kredi açılmaması, finansal ve ödeme sisteminin gözetimi, son borç verme yetkisi gibi konularda Merkez Bankası'na yetki ve imkan tanınmıştır (Keyder, 2002:45-46).

Türkiye'de Cumhuriyet döneminde bankacılık sektöründe atılan en önemli adım 1930 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'nın kuruluşu ve 1931 yılında çalışmaya başlamış olmasıdır. T.C. Merkez Bankası, devlet adına bankot çıkarmak suretiyle devlet adına para hareketlerini düzenleme yetkisine sahiptir. Madeni paralar ise hazinenin sorumluluğunda darphaneye bastırılır, T.C. Merkez Bankası kontrolünde de piyasaya sürülür. T.C. Merkez Bankası anonim şirket olarak kurulmuştur (Sezgin ve Şendoğdu, 2008:18).

2.2.2.2. Ticaret Bankaları

Ticaret bankaları tasarruf sahiplerinden mevduat toplayan ve topladığı mevduatları ihtiyaç sahiplerine kredi olarak veren kuruluşlardır. Ticaret bankalarının verdiği krediler uzun vadeli olmayıp para piyasasında faaliyet gösterirler. Faaliyetlerine devam edebilmek için fon kaynaklarına ihtiyaçları vardır. İhtiyacı olduğu bu fon kaynaklarını tasarruf sahiplerinden topladığı vadeli ve vadesiz mevduatlardan karşılar. Toplanan bu mevduatların yetersiz kalması durumunda ise yurt içi ve yurt dışından kredi kullanarak fon ihtiyaçlarını karşılarlar. Ticari bankalar temin etmiş oldukları bu fon kaynaklarını ise bireysel ve kurumsal krediler vererek veya devlet iç borçlanma senetleri olarak kullanan ve düşük risk ile yüksek kâr elde etmek isteyen kuruluşlardır (Ural, 2014:55).

Ticari bankalar her ülkenin finansal sisteminde farklı biçimde örgütlenmelerine rağmen gerçekleştirdikleri fonksiyonlar ile birbirlerine benzerlik göstermektedirler. Ticari bankaların benzerlik gösteren bu fonksiyonları; fon sağlama, fon kullanma, kaydi para yaratma ve hizmet fonksiyonlarıdır (Takan, 2002:49). Finans sektöründe önemli bir yeri olan ticari bankalar görüldüğü gibi kısa vadeli mevduatları toplayarak ticareti ve üretimi finanse ederler ve kaydi para yaratırlar. Kaydi para, bankaya yatırılan mevduattan kanuni karşılık düşüldükten sonra kalan mevduatın tekrar kredi olarak verilmesidir (Kaya, 2012:81).

2.2.2.3. Kalkınma ve Yatırım Bankaları

Kalkınma ve Yatırım Bankaları, 2. Dünya Savaşı sonrası ekonomik sıkıntıların yaşandığı ülkelerde, ülkelerinin gelişiminin devam etmesini sağlamak ve ülkelere yatırım sermayesi bulmak amacıyla kurulmuşlardır. Sermaye piyasası araçları günümüzde oldukça önem kazanmıştır. Kalkınma ve Yatırım Bankaları, bu araçlar yardımıyla yatırım faaliyetlerini yerine getiren ve ticari kuruluşların daha etkin çalışmasını sağlayan, yönetsel faaliyetlerin iyi bir biçimde gerçekleştirildiği, para politikaları doğrultusunda güçlü bir yapıya sahip olmalarına katkıda bulunan fakat mevduat toplama faaliyeti gerçekleştiremeyen ticari kuruluşlardır (Ural, 2014:56).

Yatırım bankaları, işletmelerin orta ve uzun vadede ihtiyaç duydukları fonların karşılanması amacı ile kurulmuş olan bankalardır. Örgütlenme biçimleri, çalışma prensipleri ve anlayışları ile ticari bankalardan farklılık gösterirler (Takan, 2002:62). Yatırım bankaları, fon ihtiyacı olan kişi ve kurumlara, fon fazlası olan kişi veya kurumlardan fon aktaran mali kurumlardır. Bu finansman imkanını sağlarken kısa ve uzun vadelerde kullanılmayan fonlarla finansman ihtiyacı içindeki kurumların hisse senetlerinin ve tahvillerinin alınmasına aracılık ederler. Böylelikle ihtiyaç sahibi kişi ve kurumların ihtiyaç duydukları orta ve uzun vadeli finansmanı sağlamış olurlar. Yatırım bankaları, gelişimi ve faaliyetleri gelişmiş bir sermaye gerektirdiğinden dolayı gelişmiş ülkelerde daha başarılı olmuşlardır (Altan, 2001:52).

Kalkınma bankaları, özellikle gelişmekte olan ülkelerde kendini gösteren yatırım sermayesi eksikliğini gidermek için kurulan bankalardır. Kalkınma bankalarının mevduat toplama yetkileri yoktur. Hükümet veya uluslar arası kurumlar tarafından sağlanan fonlar ve tahvil ihracı ile kaynak bulurlar (Yağcılar, 2011:13).

Kalkınma bankaları, yatırım bankalarına benzemekle beraber, bilhassa gelişmekte olan ülkelerde yatırım sermayesi eksikliğini gidermeye çalışmanın yanında ticari kuruluşların ihtiyaç duydukları teknik bilgi desteğini de sağlayarak endüstriyel alanlara yönelimi de sağlamaya çalışır. Böylelikle kalkınma sürecini de hızlandırmayı amaç edinmiş olurlar (Conkar, 1988:50).

2.2.2.4. Katılım Bankaları

Klasik bankacılık anlayışı haricinde, faiz ile ilgilenmeyen, faiz istemeyen kişilerin finansal ihtiyaçlarına cevap vermek, bu kişilerin birikimlerinden sektörde faydalanmak için kurulan bankalardır. Geleneksel, klasik bankalara farklı seçenek olarak oluşturulmuşlardır. İşlemlerde faiz yerine, kâra-zarara ortaklık baz alınır. Kâra zarara ortaklık, katılım bankaları kredi kullandırdığı kişilere nakit ödeme yapmayıp, kredi müşterisinin işletmesi için gere duyduğu malı satan satıcıya ödeme yapması durumudur. Ödeme gerçekleştirildikten sonra üzerine katılma payı ilave edilerek vadeli biçimde satımı gerçekleştirmiş olur (Kaya, 2012:81).

Faizsiz bankacılık sistemi uluslararası piyasalarda veya Müslüman ülkelerde daha çok uygulandığı için bu sistem İslami bankacılık olarak ifade edilmekle birlikte, Türkiye’de katılım bankacılığı olarak isimlendirilmektedir. Faizsiz bankacılık olarak çalışıp yatırım yapan kişi veya kuruluşlar bankanın yapacağı kâra ya da zarara ortak olmaktadır. Katılım bankaları henüz uluslar arası piyasalarda sektör içindeki payı küçük olmasına rağmen, sektör içerisindeki payını hızla artıran ve diğer bankalara alternatif olarak piyasalarda yükselen çizgisiyle faaliyet göstermektedir (Parlakkaya ve Çürük, 2011:397).

2.3. Bankaların Görevleri

Toplumu oluşturan kitlelerin büyük bir bölümünden mevduat ve benzeri şekillerde kaynak toplayan, toplamış olduğu bu kaynakları kredi gibi mali işlemlerde kullanan ve ekonomide kaydi para yaratan finansal kurumlar olarak tanımlayabileceğimiz bankaların; hizmet, finansal aracılık, kaynaklara akıcılık sağlama, kaydi para yaratma, kaynakların etkin kullanımını sağlama, uluslararası ticareti geliştirme, para ve maliye politikalarının yürütülmesine yardımcı olma gibi fonksiyonları bulunmaktadır (Babuşçu, 2001:7)

2.3.1. Hizmet Fonksiyonu

Ticari faaliyetlerde ve ekonomide yaşanan gelişmeler, bankaların sunmuş oldukları hizmetleri daha da zenginleştirmiş; bankaları, bu hizmetleri en iyi, en verimli, en etkin şekilde verebilmesi için özel servisler kurmaya itmiştir. Sektördeki rekabet, bankaların hizmet fonksiyonunun gelişmesinde etkili olmuştur (Takan, 2002: 51).

Ticari bankaların vermiş oldukları bu hizmetlerin genel olarak bankalara gelir sağlayıcı yanları olmakla beraber, bazı dönemlerde zararları söz konusu olabilir. Buna rağmen bankalar bu hizmetleri sunmaya devam ederler. Bankaların bazen zararına da olsa sundukları bu hizmetlerin asıl gayesi sektördeki yüksek seviyedeki rekabette bankaya daha fazla mevduat çekmektir. Çünkü daha fazla mevduat, daha fazla kredi demektir. Bu açıdan bankaların verdikleri hizmetler toplanan mevduatın maliyeti durumundadır (Altuğ, 2000:21).

2.3.2. Finansal Aracılık Fonksiyonu

Bankalar, fon fazlası veren kişi, kuruluş ve işletmeler ile fon ihtiyacı olan veya fon eksiği olan kişi, kuruluş ve işletmeler arasında aracılık yaparlar (Akgüç, 2007:2). Bankalar, bünyelerinde fon fazlası bulunan birey ve kurumlar ile fon açığı olan birey ve kurumlar arasında aracılık görevini yerine getirmektedirler (Gürtuna, 2005:5).

2.3.3. Kaynaklara Akıcılık Fonksiyonu

Bankacılığın en önemli fonksiyonu tasarruf sahipleri ile sermaye ihtiyacı olanların arasına girerek ekonomideki tasarrufları tekrar dağıtmak, yani tüketim eğiliminde oluşan fazlalığını belirli koşullarda ve biçimlerde üretime doğru aktarmak olup bu aktarma fonksiyonu basit bir transfer değildir. Bu kaynak aktarımında sermaye sadece yer değiştirmez, ekonomik açıdan daha kârlı ve yüksek verimli alanlarda da kullanılma imkanına sahip olur (Durer, 1988:28). Bankalar, fon fazlası olan yöre ve pazarlardan, fon ihtiyacı olan yöre ve pazarlara kaynak akışı imkanı sunarak, kaynaklara akıcılık sağlarlar (Akgüç, 2007:2).

Ticari bankalar, fon açığı olanlara gerekli, olan fonları aktarabilmek için öncelikli olarak kendileri fon sağlamalıdır. Bu fon kaynakları, öz kaynaklar ve yabancı kaynaklar olmak üzere 2 temel unsurdan oluşmaktadır. Öz kaynaklar; bankanın sermayesi, dağıtılmayan karları ve yedek karlarını ifade ederken; yabancı kaynaklar; dışarıdan borçlanma ile sağlanan fonlardır (Takan, 2002:50).

2.3.4. Kaynakların Etkin Kullanımını Sağlama Fonksiyonu

Bankalar toplamış oldukları fonları etkin, verimli, kârlı sahalara, toplumsal ve kültürel bakımdan öncelikli olan sektörlerle aktarmakla, ekonomideki kaynak kullanımını etkilemektedir. Kaynak kullanımını iyileştirerek ekonomik gelişmeye katkıda bulunmaktadırlar. Bankalar, fon fazlası olanlardan mevduatları toplayıp kredi olarak dağıtırken, kredi vereceklerini özenli seçerek de kaynakların etkin kullanımında aracılık görevini üstlenirler (Özata, 2010: 12).

2.3.5. Kaydi Para Yaratma Fonksiyonu

Ticari bankaların banka sistemi içerisinde en önemli faaliyetlerinden birisi de kaydi para yaratmalarıdır. Kaydi para, bankaya yatırılan mevduatın kanuni karşılık miktarı düşüldükten sonra tekrar kredi olarak verilmesi sonucunda oluşur (Başar ve Coşkun, 2006:61).

Bankalardaki vadesiz mevduatın bir ödeme aracı olarak kullanılması, bu hesap üzerine çek verilmesiyle olur. Mevduat sahipleri böylelikle bankaların sağlamış olduğu bu imkanla nakdi para almadan satın alma gücü elde etmiş olurlar. Bu sebeple vadesiz mevduat hesabına banka parası ya da kaydi para denir (Tolon, 2011:2).

Bilhassa gelişmiş ülkelerdeki ticari bankalarda vadesiz mevduat hesabı açılmasındaki gaye, mudilerin paralarını güvence altına alma ve ödemelerinde kolaylık imkanı sağlama isteğidir. Vadesiz mevduat hesabı üzerine çek verilerek, vadesiz hesabın ödeme aracı olarak

kullanılması sağlanır. Vadesiz mevduat hesabı olan bir birey, çek aracılığı ile nakit para kullanmadan ödeme yapabilir ya da ödeme kabul edebilir (Geylan, 1985:18).

2.3.6. Uluslararası Ticareti Geliştirme Fonksiyonu

Uyguladığı metot ve sağladığı güven ile bankacılık sistemi uluslar arası ticaretin gelişmesine, ilerlemesine katkıda bulunmaktadır. Tasarrufları toplama, topladığı kaynakları krediye dönüştürme, kaydi para yaratma, kaynaklara akıcılık imkanı sağlama, dış ticareti fonlama gibi çok önemli görevleri olan bankalar, ekonomide istikrarı, kaynak kullanımında verimliliği, gelir dağılımını da etkileyerek uluslar arası ticaretin gelişmesine ciddi katkı sağlamaktadır (Akgüç, 2007:4).

2.3.7. Para ve Maliye Politikalarının Yürütülmesine Yardımcı Olma Fonksiyonu

Para ve maliye politikalarını en verimli şekilde kullanmak, ekonomilerde hedeflenen amaçlara ulaşmak için oldukça önem arz etmektedir. Para politikasının amacı; ekonomideki para miktarını optimal belirlemek, ekonomik düzeni ve istikrarı sağlamak ve yüksek istihdam oluşturmaktır. Bu amaçlara ulaşabilmek için kullanılan başlıca para politikası araçları ise “mevduat zorunlu karşılık oranı, disponibilitate oran ve kompozisyonu, reeskont oranı, faiz oranı, açık piyasa işlemleri, bankaları ikna yolu, asgari ödeme oranı, ithalat teminat oranı ve/veya süresi, selektif kredi kontrolü, zorunlu döviz devir oranı”dır (Keyder, 2002:49).

2.4. Bankaların Hizmetleri

Bankacılık kanunun 4. maddesinde, diğer kanunlarda öngörülen hükümler saklı kalmak koşuluyla bankaların faaliyet konuları şu şekilde yer almaktadır:

1. Mevduat kabulü
2. Katılım fonu kabulü,
3. Nakdi, gayrinakdi her cins ve surette kredi verme işlemleri,
4. Nakdi ve kaydi ödeme ve fon transferi işlemleri, muhabir bankacılık veya çek hesaplarının kullanılması dahil her türlü ödeme ve tahsilat işlemleri,
5. Saklama hizmetleri,
6. Kredi kartları, banka kartları ve seyahat çekleri gibi ödeme vasıtalarının ihracı ve bunlarla ilgili faaliyetlerin yürütülmesi işlemleri,
7. Efektif dahil kambiyo işlemleri; para piyasası araçlarının alım ve satımı; kıymetli maden ve taşların alımı, satımı veya bunların emanete alınması işlemleri,

8. Ekonomik ve finansal göstergelere, sermaye piyasası araçlarına, mala, kıymetli madenlere ve dövizde dayalı; vadeli işlem sözleşmelerinin, opsiyon sözleşmelerinin, birden fazla türev aracı içeren basit veya karmaşık yapıdaki finansal araçların alımı, satımı ve aracılık işlemleri,
9. Sermaye piyasası araçlarının alım ve satımı ile geri alım veya tekrar satım taahhüdü işlemleri,
10. Sermaye piyasası araçlarının ihraç veya halka arz yoluyla satışına aracılık işlemleri,
11. Daha önce ihraç edilmiş olan sermaye piyasası araçlarının aracılık maksadıyla alım satımının yürütülmesi işlemleri,
12. Başkaları lehine teminat, garanti ve sair yükümlülüklerin üstlenilmesi işlemleri gibi garanti işleri,
13. Yatırım danışmanlığı işlemleri
14. Portföy işletmeciliği ve yönetimi,
15. Hazine müsteşarlığı ve/veya Merkez Bankası ve kuruluş birlikleri nezdinde oluşturulan bir sözleşme kapsamında üstlenilen yükümlülükler çerçevesinde alım satım işlemlerine ilişkin piyasa yapıcılığı,
16. Faktoring ve forfating işlemleri,
17. Bankalararası piyasada para alım satımı işlemlerine aracılık,
18. Finansal kiralama işlemleri,
19. Sigorta acenteliği ve bireysel emeklilik aracılık hizmetleri,
20. Kurulca belirlenecek diğer faaliyetler,

Yine bankacılık kanunu madde 4'te mevduat bankalarının, birinci fıkranın 2.ve 18., katılım bankalarının 1., kalkınma ve yatırım bankalarının 1.ve 2. bentlerinde belirtilen faaliyetleri gerçekleştiremeyecekleri yer almaktadır.

2.5. Türkiye’de Bankacılık Sektörünün Tarihsel Gelişimi

Gelişmekte olan ekonomilerde bankacılık sektörü, finansal sistem içerisinde en önemli bileşeni oluşturmaktadır. Türkiye’de finansal sistem göz önünde bulundurulduğunda, geçmişte de günümüzde de bankaların en önemli paya sahip olduğu gözlemlenmektedir.

Bankacılık sektörünün Türkiye’deki tarihsel gelişimi incelendiğinde genellikle Cumhuriyet’in öncesi ve sonrası olarak ele alındığı görülmektedir. Türk bankacılık sektörü bu çalışmada Cumhuriyet öncesi dönem yani Osmanlı dönemi ve Cumhuriyet dönemi olmak üzere iki başlık olarak ele alınacaktır.

2.5.1. Cumhuriyet Öncesi Dönemde Bankacılık (Osmanlı Dönemi Bankacılığı)

Batıda ticaretin gelişmesi ve sanayi devrimi sonrasında ekonomik refahın artması sonucunda bankacılık sektörü de gelişmiştir ancak bu gelişme Osmanlı Devleti tarafından çok önem görmemiştir. Bunun sebepleri arasında faizcilik, ticaret gibi meslekleri Türk ve Müslüman olmayan kişilere bırakmalarının ve Osmanlı Devleti ekonomisi Batı Avrupa’da gerçekleştirilen sanayi devrimine ayak uyduramamasının ve yakın zamanlara kadar da esnaf ve zanaatkarlara dayanan kapalı bir ekonomi içerisinde kalmasının önemi büyüktür. Ancak bununla birlikte Osmanlı döneminde kısmen de olsa bankacılık işlemlerine benzer çalışmalar yapan sarraf ve Galata bankerleri adı verilen bazı kişiler de bulunmaktadır. Bu kişiler Osmanlı hazinesinin para bakımından sıkıntıya düşmesi oranında etkinlik ve saygınlık kazanmışlardır (Parasız, 2005:109).

Osmanlı İmparatorluğu döneminde bankacılık faaliyetleri, sanayideki gelişmelere bağlı olarak değil de, mali zorluklar sonucunda ortaya çıkan borçlanma politikalarının bir ürünü olarak doğmuştur. Bankacılık faaliyetleri Cumhuriyet dönemine kadar borçlanma bankacılığı dönemi, yabancı sermayeyi destekleyen bankacılık dönemi ve milli bankacılık olarak 3 aşamalı süreç izlemiştir (Altay, 2006:56).

Osmanlı İmparatorluğu’nda ilk banka, imparatorluk hazinesinin borç para ihtiyacını karşılamak amacı ile Galata bankerleri tarafından, 1847 yılında, ‘İstanbul Bankası’ olarak kurulmuştur (Afşar,2006:140).

İstanbul Bankası’nın kurulmasından sonra, devlete borç vererek faiz geliri elde etmeyi hedefleyen yabancı sermayeli bazı bankalar kurulmuştur (Günel, 2010:172). İstanbul Bankası’nın kurulması ile başlayan bankacılık faaliyetleri, Cumhuriyet’e kadar çoğunlukla yabancılar tarafından yürütülmüş yürütülmüştür. Yerli sermaye ile kurulan bankaların sayısı oldukça azdır (Gündüz, 2003:132).

1856-1875 döneminde, 11 yabancı sermayeli banka, devlete borç vererek faiz geliri sağlamak amacıyla kurulmuştur (Parasız, 2005:109).

Tablo 1. Osmanlı İmparatorluğu Döneminde 1856-1875 Yılları Arasında Kurulan Yabancı Bankalar

Kuruluş Yılı - Banka Adı

- 1856 - Ottoman Bank (Bank-ı Osmani) (1863 yılında Imperial Ottoman Bank-Bank-ı Osman-ı Şahane'ye katılmıştır.)
- 1860 - İttihadı Mali (Union Fianciere)
- 1860 - Türkiye Bankası (Banque de Turquie) 1861 de kapanmıştır.
- 1863 - Imperial Ottoman Bank (Bank-ı Osmani-i Şahane)/İstanbul
- 1864 - Şirketi Umumiye-i Osmaniye Bankası (Societe Generale de l'Empire Ottoman) 1893 te kapanmıştır.
- 1866 - Şirketi Maliye-i Osmaniye (The Ottoman Financial Association) Pamuk ziraatini ve buna bağlı ticareti finanse etmek için kurulmuş ve 1868 de kapanmıştır.
- 1869 - İtibar-i Umumi Osmani Bankası (Credit General Ottoman) 1899 da kapanmıştır.
- 1871 - Avusturya-Osmanlı Bankası 1874 yılında Imperial Ottoman Bank-Bankı Osmanı Şahane'ye katılmıştır.
- 1871 - Avusturya-Türk Bankası. 1873 yılında Viyana'da meydana gelen kriz nedeniyle kapanmıştır.
- 1872 - İkinci İstanbul Bankası (Banque de Constantinople) 1894 te Kambiyo ve Esham Şirketi Osmaniyesi (La Societe Ottoman de Change et de Valeurs) ne katılmıştır.
- 1872 - Kambiyo ve Esham Şirketi Osmaniyesi (La Societe Ottoman de Change et de Valeurs) 1899 da kapanmıştır.

Kaynak: Arslan, Y. (1982). Cumhuriyet dönemi Türk banka sistemi (1923-1981), Der Yayınevi, İstanbul, 1982, s.12-17. / Akgüç, Ö. (1989). 100 soruda Türkiye'de bankacılık. Genişletilmiş 2. baskı, Gerçek Yayınevi, İstanbul, s.105-106.

Tablo 1'de kuruluş yılları ve adları yer alan bankalardan bazıları daha sonra Osmanlı Bankası'na katılmış, bazıları ise 1876 Osmanlı-Rus Savaşı'nın ardından faaliyetlerine son vermiştir. Bunlar arasından sadece 1863 yılında o dönemki adıyla Bank-ı Osmani-i Şahane olan, Osmanlı Bankası 2000'li yıllara kadar faaliyetini sürdürmüş ve kriz sonrasında Doğuş Grubu'nun büyük bankası olan Garanti Bankası ile birleşmiştir (Parasız, 2005:109).

Osmanlı Bankası ülkenin, ekonomik gelişimine katkı sağlamaktan ziyade batıda yer alan ülkelerin pazarları ile birleşmesine fayda sağlamıştır. Osmanlı hükümeti ile hükümete yakın yerlerde artmış olan tüketim için borçlanma alışkanlığı, borç ile yaşamaya alışma, halk arasında da kabul görmüş ve çoğalmıştır. Tarımsal üretimde değişik tarzlar vardı. Osmanlı İmparatorluğu'nun verimli olan topraklarını bünyelerinde bulunduran ve gelişmiş yöntemler kullanarak tarımsal alanda üretim yapan azınlıklar, tarımsal üretim haricinde gerek ticaret de gerekse sanayi de büyük ilerlemeler kaydetmişlerdir. Fakat diğer tarafta ise uzun seneler süren savaşlar neticesinde tarımsal üretim için elinde en gerekli, en temel olan insan gücünün bile

olmadığı İslam_Türk kökenli çiftçiler çok daha geri tekniklerle tarımsal üretim yapıyorlardı. Tarımda ilerleme kaydedilmesi, köylünün kalkındırılması gayesiyle köylülere kredi verilmesi hususunda çalışmalar yapılmaya başlatılmıştır (Selvi, 2010: 18).

Tablo 2’de ise, 1875-1922 yılları arasında Osmanlı İmparatorluğu döneminde kurulan ya da şube açan yabancı bankaların isimleri yer almaktadır.

Tablo 2. Osmanlı İmparatorluğu Döneminde 1875-1922 Yılları Arasında Kurulan veya Şube Açan Yabancı Bankalar

Kuruluş Yılı - Banka Adı

- 1875 - Credit Lyonnais/Lyon. İstanbul, İzmir, Yafa, Kudüs'te şube açmıştır.
- 1888 - Selanik Bankası/İstanbul. Selanik, Manastır, Kavala, Üsküp ve Edirne'de şubeler açmıştır.
- 1891 - Midilli Bankası/Midilli (Zonguldak'taki kömür ocakları ve gemi işletme işine girişmiş ancak 1909'da kapanmıştır.)
- 1899 - Deutsche Palestinien Bank/Berlin. (Alman Filistin Bankası) Şam, Beyrut, Trablus, Hayfa, Yafa, Kudüs'te şube açmıştır.
- 1900 - British Oriental Bank/Londra (İngiliz Şark Bankası)
- 1902 - Anglo-Palastin-Company/Londra (İngiliz Filistin Şirketi) Beyrut, Hayfa, Gazze Kudüs'te şube açmıştır.
- 1904 - Atina Bankası/Yunanistan Önce İstanbul'da daha sonra Trabzon, Samsun, İzmir, Mersin'de şube açmıştır.
- 1904 - Şark Bankası/Yunanistan
- 1905 - Wiener Bankverein/Avusturya
- 1906 - Deutsche Orient Bank/İstanbul (Drestener Bank tarafından National Bank ve Schafhausener Bank ile birlikte kurulmuştur.) Edirne, Bursa, Adana, Tarsus'ta şube açmıştır. 1945 yılında faaliyetine son vermiştir.
- 1907 - Societa Commerciale d'Oriente/İtalya (Şark Ticaret Bankası)
- 1908 - Anglo-Lavantin Banking Company (Anglo-Palastin-Company tarafından kurulmuştur.) İstanbul'da şube açmıştır.
- 1909 - Deutsche Bank/Berlin. İstanbul'da şube açmıştır. 1913'te Bağdat'ta şube açmıştır. Demiryolları finansmanı ve sağlanacak gelirden pay almak amacıyla şubeler açmıştır.
- 1909 - Rus Ticareti Hariciye Bankası İstanbul'da şube açmıştır.
- 1909 - Türkiye Milli Bankası (İngiliz Bankeri ile bir Londra Bankasının katılımıyla kurulmuştur.) 1913 yılında faaliyetine son vermiştir.
- 1910 - Türkiye Ticaret ve Sanayi Bankası- Devlete kredi vermek, vergi toplama işine aracılık etmek amacıyla kurulmuş ve 1914'te kapanmıştır.
- 1910 - Osmanlı Ticaret Bankası İstanbul'da Ermeni Bankerler tarafından kurulmuştur. 1914 yılında kapanmıştır.
- 1911 - Banco di Roma İstanbul'da şube açmıştır.
- 1919 - Banca Commerciale Italiana/İtalya
- 1919 - Banka Marmaroş Blank ve Şürekası/Romanya 1929 yılında faaliyetini durdurmuştur.
- 1921 - Hollantse Bank Uni. N.V./Hollanda (Banque Hoolandaise Pour la Mediterranee)
- 1922 - Banque Francaise Des Pays Orient/Fransa (Memaliki Şarkıye Fransız Bankası) 1933 yılında faaliyetine son vermiştir.
- 1922 - Commercial Bank of Near East (Şark-i Karip Ticaret Bankası) İngiltere 1956 yılında faaliyetine son vermiştir.
- 1922 - Ionian Bank Ltd.Londra 1929 yılında faaliyetini durdurmuştur.

Kaynak: Arslan, Y. (1982). Cumhuriyet dönemi Türk banka sistemi (1923-1981), Der Yayınevi, İstanbul, 1982, s.12-17. / Akgüç, Ö. (1989). 100 soruda Türkiye'de bankacılık. Genişletilmiş 2. baskı, Gerçek Yayınevi, İstanbul, s.105-106.

Osmanlı döneminde sadece iki milli banka kurulmuştur. Bu bankaların ilki Mithat Paşa'nın 1868 yılında sermayesiz olarak kurduğu Emniyet Sandığı'dır. Sonraki yıllarda sağladığı kârlar sermaye yerine ihtiyatlar hesabın aktarılmıştır. 1886 yılına kadar tüccarlardan oluşan bir kurul tarafından yönetilmiş olan sandık, 1886'da Ticaret ve Nafia Nezareti'ne bağlanmıştır. 1907 yılında ise sandığın yönetimi Ziraat Bankası'na bağlanmıştır (Tarlan, 1986:75).

O dönemde kurulan diğer bir yerel banka ise Ziraat Bankası'dır. 1888 yılında kurulmuş ve 1916 yılında kanunla kurulmuş bir devlet bankası haline gelmiştir. Ziraat Bankası, Mithat Paşa'nın 1868 kurduğu ve bugünkü Tarım Kredi Kooperatifleri'nin görevlerini yerine getirmesi düşünülen Memleket Sandıkları'nın 15-20 yıl sonra amacından uzaklaşması, bunun üzerine kurulan Menafi Sandıkları'nın da isten sonuçları vermemesi üzerine kurulmuştur (Günel, 2010:174).

İkinci Meşrutiyet'in getirdiği yeni akımlar etkisiyle ise milli bankacılık dönemi gelişmeye başlamıştır. 1908-1923 yılları arasında 11'i İstanbul'da, 13'ü Anadolu'da olmak üzere 24 adet banka kurulmuştur. Fakat bu bankalar, yabancı bankaların rekabetiyle karşı karşıya kalmış ve sadece 14'ü Cumhuriyet sonrası döneme geçebilmiş, bunlardan da ancak Türk Ticaret Bankası ve Tarişbank olmak üzere 2 tanesi uzun yıllar faaliyetlerine devam edebilmiştir (Altay, 2006:57).

Tablo 3'te Osmanlı İmparatorluğu döneminde kurulan ulusal bankaların adları yer almaktadır.

Tablo 3. Osmanlı İmparatorluğu Döneminde Kurulan Ulusal Bankalar

Kuruluş Yılı - Banka Adı

- 1888 - Ziraat Bankası
- 1911 - İstanbul Bankası. 1930 yılında faaliyeti sona ermiştir.
- 1911 - Konya İktisad-i Milli Bankası. 1959 yılında faaliyetini durdurmuştur.
- 1912 - Konya İktisadi Milli Bankası. 1959 yılında faaliyeti sona ermiştir.
- 1913 - Adapazarı İslam Ticaret Bankası- 1913 te kollektif şirket olarak kurulmuş, 1919 yılında Anonim şirkete dönüştürülmüş, 1937 de Türk Ticaret Bankası adını almıştır.
- 1913 - Karaman Milli Bankası
- 1914 - Emvali Gayrimenkule ve İkrazat Bankası. 1942 yılında faaliyeti sona ermiştir.
- 1914 - Milli Aydın Bankası
- 1914 - Emlak ve İkrazat Osmanlı Bankası. 1930 yılında faaliyetini durdurmuştur.
- 1914 - Asya Bankası. 1928 yılında faaliyeti sona ermiştir.
- 1916 - Akşehir Bankası (Akşehir İktisadi Osmani Şirketi). 1960 yılında faaliyeti sona ermiştir.
- 1916 - Kayseri Milli İktisat Bankası.
- 1916 - Köy İktisat Bankası
- 1917 - Osmanlı İtibari Milli Bankası - 1927 yılında İş Bankası ile birleşmiştir.
- 1917 - İktisad-ı Milli Bankası-İstanbul
- 1917 - Manisa Bağcılar Bankası
- 1917 - Konya Ahali Bankası. 1945 yılında faaliyeti sona ermiştir.
- 1918 - Ticaret ve İtibar-i Umumi Bankası
- 1918 - Türkiye Umumi Bankası
- 1919 - Eskişehir Çiftçiler Bankası. 1926 yılında faaliyeti sona ermiştir.
- 1919 - Adapazarı Emniyet Bankası. 1971 yılında faaliyeti sona ermiştir.
- 1920 - Konya Türk Ticaret Bankası. 1943 yılında faaliyeti sona ermiştir.
- 1920 - İktisat Türk Bankası
- 1922 - Bor Zürra ve Tüccar Bankası-Bor. 1961 yılında faaliyeti sona ermiştir.
- 1923 - Dersaadet (İstanbul) Küçük İstikraz Sandığı

Kaynak: Arslan, Y. (1982). Cumhuriyet dönemi Türk banka sistemi (1923-1981), Der Yayınevi, İstanbul, 1982, s.12-17. / Akgüç, Ö. (1989). 100 soruda Türkiye’de bankacılık. Genişletilmiş 2. baskı, Gerçek Yayınevi, İstanbul, s.105-106.

Cumhuriyet öncesi Türkiye’de sanayi inkılabının gerçekleştirilememesi ve ekonomik sıkıntılar nedeniyle bankacılık sektörü gerekli gelişmeyi gösterememiştir. Cumhuriyetin ilanıyla birlikte bu alandaki eksiklikler yavaş yavaş giderilmeye başlanmıştır (Takan ve Boyacıoğlu, 2011:4). Cumhuriyet’in kurulmasına kadar geçen bu dönem için, bankacılığın daha çok yabancılar tarafından yürütüldüğü söylenebilir (Gündüz, 2003: 133).

2.5.2. Cumhuriyet Döneminde Bankacılık

Türkiye’de ilk bankacılık deneyimleri Cumhuriyet öncesi döneme dayanmakla birlikte, sektörün gelişmesi, Cumhuriyetin ilk yıllarında devlet bankalarının da kurulmasıyla başlamıştır (Öçal ve Çolak, 1988:78-79).

Bankacılık sektörü, Cumhuriyet döneminde kamu kesiminin desteği ile sanayi ve ticaretin ülkedeki gelişmesiyle doğru orantılı bir ilerleme sürecine girmiştir. Bu süreçte yabancı sermayeli bankaların sayısı giderek azalmış ve ulusal bankaların sayısı sektör içerisinde artış göstermeye başlamıştır (Yüksel ve diğerleri, 2002:15).

Türkiye’de ulusal bankaların geliştirilmesine yönelik atılan adımlar 1923 İzmir İktisat Kongre’sinde alınan kararlar doğrultusunda artmaya başlamıştır. Bu kararlar ışığında ana ticaret bankası olarak 1924 yılında Türkiye İş Bankası, 1925 yılında da bir sanayi bankası olarak Maadin Bankası kurulmuştur. Yine bu dönemlerde Emlak ve Eytan Bankası da inşaat faaliyetlerinin desteklenmesi için kurulmuştur. Ziraat Bankası ise tekrar ele alınmış, anonim şirket haline dönüştürülmüş, sermayesi artırılmış ve sadece ziraat kredileri değil, ek olarak her türlü bankacılık işlemlerini de gerçekleştirilmesine izin verilen bir banka olmuştur (Altuğ, 2000:4).

1930 yılında T.C. Merkez Bankası’nın kurulması ise Cumhuriyetin ilk yıllarındaki en önemli gelişmedir. Yine Cumhuriyetin ilk yıllarının en değişik özelliklerinden biri de tek şubeli mahalli bankaların yerel tüccarların ihtiyaçlarına yönelik yaygınlaştığı bir dönem olmasıdır (Karabıyık, 2001:14). Bu dönemde bankacılık sektöründe çok sayıda yerel banka kurulmuştur. 1924-1932 yılları arasında 29 adet tek şubeli yerel banka kurulmuştur. Yerel olarak faaliyet gösteren iş adamlarının kredi ve bankacılık hizmetlerinin karşılanması amacıyla kurulan yerel bankalar, bulundukları bölgeye faydalı olsalar da zamanla yaygınlaşan şube bankacılığına da yenilmişlerdir (Artun, 1983:39-40). 1929 ekonomik buhranı sebebiyle de 1930’lu yıllardan itibaren tek şubeli bankacılık sona ermiş, bunun yerine özel amaçlı devlet bankalarının kurulduğu bir dönem yaşanmaya başlanmıştır. Bu dönemde ise 1933 yılında Sümerbank ve Belediyeler Bankası, 1935 yılında Etibank, 1937 yılında Denizbank ve 1938 yılında Halk Bankası kurulmuştur (Karabıyık, 2001:14).

Dünyayı etkisi altına alan ve çok uzun yıllar da izlerinin silinmeyeceği 2. Dünya Savaşı’nın olması ülkemizde ticari faaliyetlerin hızlı bir şekilde artmasına, yeni kaynak ihtiyacına ve buna bağlı olarak da yeni bankalara olan ihtiyacı artırmıştır. Devletin milli sermaye birikimindeki rolü, özel kişileri de banka kurmaya özendirmiştir. Böylelikle II. Dünya Savaşı sonrasında sektörde büyük gelişmeler görülmüştür (Öçal ve Çolak, 1988:78-79).

1944 yılından itibaren büyük özel bankalar kurulmuştur. Bu dönemde sektördeki yabancı hakimiyeti kırılmıştır. 1944 yılında Yapı ve Kredi Bankası, 1948 yılında Akbank,

Tütünbank ve T. Kredi Bankası kurulmuştur. Türkiye Vakıflar Bankası da bu dönemde kurulmuş olan bankalardandır. Bu yıllar 1958 yılında çıkarılmış ve yürürlüğe konmuş olan yeni bankacılık kanunu ile sistemin serbestleşmeye başladığı ve rekabetçi yapıya yöneldiği bir dönemdir. Bu yıllarda bankaların şube sayıları artmıştır. İş Bankası, Ziraat Bankası ve Halk Bankası'nın taşra şubelerinin de hızlıca artması yerel bankaların rekabetini zayıflatmış ve pek çoğunun kapanmasına yol açmıştır. Böylece bankacılık sektörünün oligopolcü yapısı da güçlü hale gelmiştir. Bu dönemde ilk kez banka dışı mali aracı olarak Türkiye Sanayi Kalkınma Bankası kurulmuştur (Parasız, 2005:104).

Ülke ekonomisi, 1963 yılından itibaren hayata geçirilmiş olan kalkınma planları doğrultusunda 1980 yılına kadar ithal edilen sanayi mallarının yurt içinde üretilmesini hedefleyen bir sanayi politikası uygulamasına girmiştir. Kalkınma planları içerisinde bankacılık sektörüne de yer verilmiştir. Bu dönemde kalkınma bankacılığı ön plana çıkarılmış ve 1962 yılında T.C. Turizm Bankası, 1963 yılında altı özel sermayeli ticari banka tarafından kurulan Sınai Yatırım ve Kredi Bankası, 1964 yılında Devlet Yatırım Bankası, 1968 yılında Türkiye Maden Bankası ve 1976 yılında Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası olmak üzere 5 tane kalkınma bankası kurulmuştur. Bu dönemde uygulanan politikalar nedeni ile ticari bankacılık alanına girişler zorlaşmış ve oligopolcü yapı daha da güçlenmiştir. Bu dönem çok şubeli büyük bankacılığın hızla gelişim içerisinde olduğu, bölgesel bankaların tamamen kapandığı ve büyük özel bankaların birçoğunun yönetiminin holdinglerce ele geçirildiği bir dönemdir (Takan, 2002:5).

1980 yılından itibaren ülke ekonomisindeki köklü değişiklikler bankacılık sistemini de yakından etkilemiştir. Böylelikle Türk bankacılık sektörü bu yıllarda uluslararası finans sistemiyle birlikte bütünleşme sürecine dahil olmuştur. Sermaye Piyasası Kanunu'nun çıkartılması, İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nın ve Bankalararası Para Piyasası'nın kurulması, Leasing Kanunu'nun kabul edilmesi, açık piyasa işlemlerine başlanması, döviz piyasasının kurulması bu dönemde olmuştur (Sarıs, 1996:2). Ayrıca; bu dönemde yaşanan en önemli gelişmelerden biri de sektöre yabancı sermaye girişinin izin verilmeye başlanmasıdır. Yabancı sermayenin girmesine izin verilmesiyle birlikte 1980'li yılların başından itibaren çok sayıda yabancı banka ülkeye gelmiş ve ağırlıklı olarak dış ticaretin finansmanı üzerine odaklanmaya başlamışlardır. Bu tablo, Türk bankalarının yabancı bankalarla rekabet edebilmesi için uzmanlaşmalarını gerektirmiştir. Böylelikle Türk bankalarının da uluslararası faaliyetlerinde artış görülmüştür (Kesbiç ve Şimşek, 2001:48). Bu yıllarda yaşanan ekonomik reformların, Türk bankacılık sistemine olumlu katkısı olmuş olsa da, finansal sisteme yönelik getirilen düzenlemelerin olması gerektiği gibi uygulanamaması verimi azaltmış, sistemin derinlik kazanmasını engellemiştir. Bu durum bankacılık sektörünü olumsuz olarak etkilemiş ve krizlere karşı direnci düşük hale getirmiştir (Çolak, 2000:21).

1994 yılında ülkede yaşanan ekonomik kriz sonrası ve 5 Nisan Kararlarının ardından 3 ticari banka iflas ederek faaliyetlerine son vermişlerdir. Her ne kadar bankacılık sektörünün genel bir kriz içine sürüklenmemesi için, bankalardaki mevduat ve faize %100 devlet garantisi verilmesi gibi bazı önlemler alınmış ise de temel ve yapısal sorunlar varlığını devam ettirmiştir (Parasız, 2005:108).

Kasım 2000 ve Şubat 2001 yıllarındaki likidite krizi olarak başlayan ve sonrasında da para ve bankacılık krizi haline gelerek sistematik bir durum alan finansal ve ekonomik krizlerde 2000 yılında 3, 2001 yılında ise 6 banka TMSF'ye (Tasarruf Mevduat Sigorta Fonu'na) devredilmiştir. Böylelikle 2000 yılından önce fona devredilen bankalarla birlikte kontrolü TMSF'ye geçen banka sayısı 19 olmuştur. Bu krizler bankacılık sisteminin yeniden yapılandırılmasının önemini ciddi bir biçimde gündeme getirmiştir (Uyar, 2003:138-142).

Türkiye'de küresel krizin etkilerini azaltmaya yönelik önlemler küçük paketler halinde zamana yayılmış şekilde 18 Şubat 2009, 13 Mart 2009, 25 Mart 2009, 4 Haziran 2009 ve 15 Haziran 2009 tarihlerinde alınmıştır. Alınan önlem paketlerini şu başlıklar altında gruplamak mümkündür:

- Likidite destekleri,
- Vergi ve prim destekleri,
- Üretim ve ihracata yönelik kredi ve garanti destekleri,
- Finansman destekleri
- Yeni yatırım teşvik mevzuatı (Kibritçioğlu, 2010:12).

Son yıllarda ise yabancı yatırımcıların Türkiye bankacılık sektörüne ilgileri daha da fazlalaşmış ve sektöre yabancı sermaye girişleri artış göstermeye başlamıştır. Ülkede faaliyet gösteren bazı bankalar yabancı bankalar ile ortaklık kurmuş, bazılarının ise çoğunluk hisse payları yabancılar tarafından satın alınarak yönetim kadrolarında değişiklikler olmuştur.

Aşağıda yer alan tabloda, 31 Aralık 2017 itibariyle Türkiye'de faaliyet gösteren bankalar, şube sayıları ve çalışan sayıları yer almaktadır.

Tablo 4. Gruplar Bazında Banka ve Bankaların Şube ve Çalışan Sayıları (2017)

Banka/Grup Adı	Banka Sayısı	Şube Sayısı	Çalışan Sayısı
Türkiye Bankacılık Sistemi	47	10.550	193.504
Mevduat Bankaları	34	10.500	188.266
Kamusal Sermayeli Mevduat Bankaları	3	3.677	58.502
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	-	1.781	24.554
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	-	969	17.851
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	-	927	16.097
Özel Sermayeli Mevduat Bankaları	9	4.013	73.460
Adabank A.Ş.	-	1	29
Akbank T.A.Ş.	-	801	13.884
Anadolubank A.Ş.	-	112	1.817
Fibabanka A.Ş.	-	80	1.633
Şekerbank T.A.Ş.	-	273	3.591
Turkish Bank A.Ş.	-	12	230
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	-	504	9.464
Türkiye İş Bankası A.Ş.	-	1.364	24.868
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	-	866	17.944
Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna Devredilen Bankalar	1	1	225
Birleşik Fon Bankası A.Ş.	-	1	225
Yabancı Sermayeli Bankalar	21	2.809	56.079
Alternatifbank A.Ş.	-	53	947
Arap Türk Bankası A.Ş.	-	7	259
Bank of China Turkey A.Ş.*	-	-	-
Bank of Tokyo-Mitsubishi UFJ Turkey A.Ş.	-	1	70
Burgan Bank A.Ş.	-	43	978
Citibank A.Ş.	-	7	421
Denizbank A.Ş.	-	697	12.257
Deutsche Bank A.Ş.	-	1	119
QNB Finans Bank A.Ş.	-	580	12.007
HSBC Bank A.Ş.	-	82	2.478
ICBC Turkey Bank A.Ş.	-	44	810
ING Bank A.Ş.	-	261	4.935
Odea Bank A.Ş.	-	47	1.185
Rabobank A.Ş.	-	1	35
Turkland Bank A.Ş.	-	33	523
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	-	945	18.850
Bank Mellat	-	3	50
Habib Bank Limited	-	1	18
Intesa Sanpaolo S.p.A.	-	1	30
JPMorgan Chase Bank N.A.	-	1	60
Société Générale (SA)	-	1	47
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	13	41	5.336

Tablo 4 (devamı)

Kamusal Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları	3	23	3.766
İller Bankası A.Ş.	-	19	2.532
Türk Eximbank	-	3	631
Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş.	-	1	603
Özel Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları	6	14	1.373
Aktif Yatırım Bankası A.Ş.	-	7	666
Diler Yatırım Bankası A.Ş.	-	1	19
GSD Yatırım Bankası A.Ş.	-	1	28
İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş.	-	1	261
Nurol Yatırım Bankası A.Ş.	-	1	42
Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.	-	3	357
Yabancı Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları	4	4	197
BankPozitif Kredi ve Kalkınma Bankası A.Ş.	-	1	92
Merrill Lynch Yatırım Bank A.Ş.	-	1	34
Pasha Yatırım Bankası A.Ş.	-	1	39
Standard Chartered Yatırım Bankası Türk A.Ş.	-	1	32

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği resmi internet sitesinden edinilmiştir. TBB-Bankacılık-Banka ve Sektör Bilgileri-İstatistik Raporlar, Aralık 2017.

* Bank of China Turkey A.Ş., 18 Aralık 2017 tarihinde Türkiye Bankalar Birliğine üye olmuş olup, 31 Aralık 2017 tarihi itibarıyla henüz veri iletmemiştir. Bu nedenle tablolarda banka listesine dahi edilmemiştir.

Türkiye Bankalar Birliği verilerine göre, Aralık 2017 itibarıyla Türkiye’de faaliyet gösteren banka sayısı, mevduat bankaları 34, kalkınma ve yatırım bankaları 13 ve katılım bankaları sayısı 5 olmak üzere toplamda 52’dir.

Yine Tablodan da görüldüğü üzere Aralık 2017 itibarıyla mevduat bankaları ile kalkınma ve yatırım bankalarında toplam çalışan sayısı 193.504 olup, bu rakam 2016 Aralık’ta 196.699 idi. Sektördeki çalışan sayısı 2016 yılsonuna göre 3195 kişi azalmıştır.

Şube sayısına bakıldığında ise Aralık 2017 itibarıyla mevduat bankaları ile kalkınma ve yatırım bankalarının toplamı 10.550’dir. Aralık 2016’da ise şube sayısı 10.781 idi. 2016 yılsonuna göre şube sayısında 231 adet azalma olduğu görülmektedir.

2.6. Türk Finans Sistemi ve Bankacılık Sektörü

Bu bölümde ilk olarak finansal sistemin genel olarak yapısından söz edilecek, sonrasında ise Türkiye’deki finansal sistemin yapısı ve bankacılık sektörü ele alınacaktır.

2.6.1. Finansal Sistemin Genel Yapısı

Bir ekonomide belirli kişi ve kurumların, araçların, piyasaların ve organizasyonların çeşitli fonksiyonları sağlamak için bir araya gelerek oluşturdukları bütüne “finansal sistem” denir. Finansal sistem, piyasa ekonomilerinde, finansal sistemin tasarrufların yatırımlara

aktarılması işlevi nedeniyle, ekonominin mikro ve makro performansının da belirleyicisi durumundadır (Afşar, 2006:1-2).

Genel olarak finansal sistem; finansal piyasalar ve bankalar, sigorta şirketleri, sosyal güvenlik kuruluşları gibi finansal araçlardan oluşmaktadır (Öçal ve Çolak, 1999:19).

Finansal sistem, ülke ekonomisinde itici bir kuvvete sahip olup, hem finansal kaynakların toplanmasının hem de yeni teknolojilerin yaratılmasının çok önemli bir parçasını oluşturur. En önemli görevi ise borç alma ve borç verme işlemlerinin disiplinli ve düzenli bir şekilde gerçekleşmesini sağlamaktır (Mali Piyasalar Çalışma Grubu Raporu, 2004:61).

Finansal sistemde fon fazlası bulunanlarla, fon açığı bulunanlar arasındaki bağlantıyı kuran finansal kurumların, riskin dağıtılmasını sağlamak, portföy yöneticiliği yapmak, finansal danışmanlık yapmak, sermaye piyasalarının maliyetlerinin azaltılmasına fayda sağlamak ve sektöre yeniliklerin getirilmesi ile piyasaların daha da gelişmesine, ilerlemesine yardımcı olmak gibi katkıları bulunmaktadır (Taner ve Akkaya, 2004:14).

Finansal kurumları;

1- Para yaratan finansal kurumlar, 2- Para yaratmayan finansal kurumlar ve 3- Sermaye piyasasına hizmet veren kurumlar olarak gruplara ayırmak mümkündür (Aksoy, 1998:10, Taner ve Akaya, 2004:15).

- Para yaratan finansal kurumlar: Merkez Bankaları ve Ticari Bankalar (Mevduat Bankaları)

- Para yaratmayan finansal kurumlar: Yatırım ve Kalkınma Bankaları, Sosyal Güvenlik Kurumları ve Sigortalar, Kredi ve Kefalet Kooperatifleri

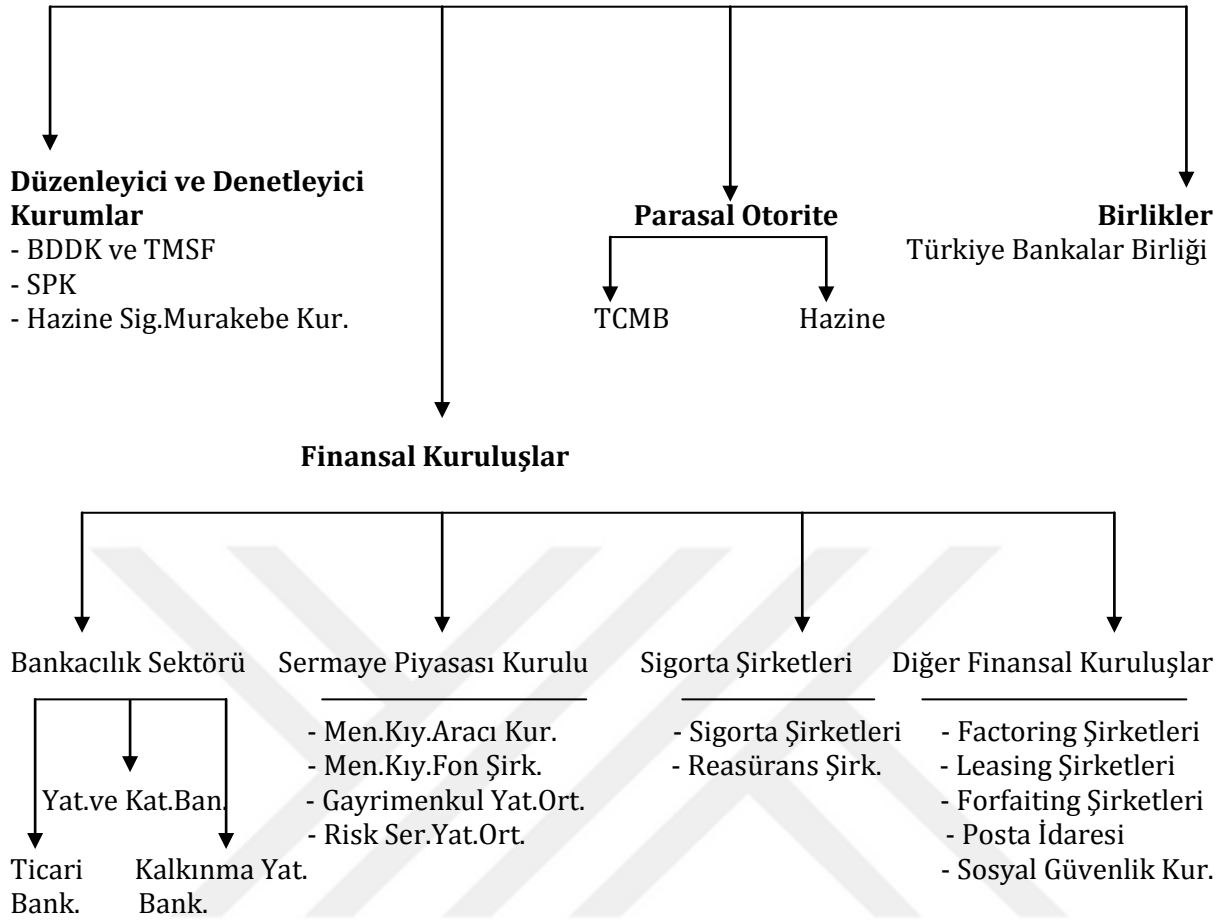
-Sermaye piyasasına hizmet veren kurumlar: Aracı Kurumlar, Yatırım Ortakları, Yatırım Fonları, Menkul Kıymet Borsaları.

2.6.2. Türkiye Finans Sisteminin Yapısı

Gelişmiş ülkeler ile kıyaslandığında Türk finans sisteminin daha küçük ve dar olduğu, gelişmekte olan ülkeler ile karşılaştırıldığında ise ortalamanın üzerinde bir büyüklüğü olduğu görülmektedir (Demirhan, 2008:60).

Türkiye finans sistemini oluşturan piyasa ve kurumların çeşitliliği gelişmekte olan ülkelerdeki özellikleri yansıtmaktadır. Tasarruf düzeyinin düşük olması, uzun yıllardır devam eden yüksek enflasyon oranları, finansal araç ve hizmetlerden alınan yüksek vergiler gibi nedenlerden dolayı Türkiye’de finansal sistem henüz gelişmiş ülkelerdeki düzeylere çıkamamıştır (TBB, 2005:11). Türkiye finans sistemini aşağıda yer alan şekildeki gibi özetlemek mümkündür.

Şekil 1. Türkiye Finans Sisteminin Yapısı

Kaynak: Altay N.O., (2006). Türk bankacılık sistemi. Ege Üniversitesi İ.İ.B.F. Yayınları, İzmir, no:5, s.5.

Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası (TCMB), Türkiye finans sisteminde para basma ve reeskont uygulaması ile para yaratan kurumların başında gelmektedir (Taner ve Akkaya, 2004:15). Diğer parasal otorite olan Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı da sistem içerisinde politikaların oluşturulması ve uygulanmasında geniş yetkileri olan bir kurul olarak yer almaktadır. Bu kurumun görevleri arasında yer alan konuların büyük bir bölümü de bankaların faaliyetlerini direkt olarak etkilemektedir (Takan, 2002:100). Finansal sistem içerisinde bankacılık sektörünü en yakından etkileyen düzenleyici ve denetleyici kurumlar ise Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) ile Tasarruf Mevduat Sigorta Fonu (TMSF)'dur.

Bankacılık sisteminin payı, Türkiye finans sisteminin içerisinde oldukça yüksek bir orana sahip olup, yetkili mercilerce yayınlanan finansal raporlarda da bu görülmektedir. Aşağıdaki tabloda tüm finans kuruluşlarının 2016-2017 yıllarına ait aktif büyüklüğü tutar ve toplam pay olarak yer almaktadır.

Tablo 5. Türkiye’de Finansal Kuruluşların Aktif Büyüklüğü (Milyar, TL)

Sektör	2015		2016		2017	
	Tutar Pay(%)	Top.	Tutar	Top. Pay(%)	Tutar	Top. Pay(%)
Bankalar	2.357	81	2.731	81	3.258	82
Portföy Yönetim Şirketleri	99	3	122	4	158	4
İşsizlik Sigortası Fonu	93	3	119	4	117	3
Sigorta Şirketleri	96	3	96	3	140	4
Gayrimenkul Yatırım Ortak.	52	2	60	2	65	2
Emeklilik Yatırım Fonları	48	2	61	2	80	2
Finansal Kiralama Şirketleri	41	1	49	1	58	1
Factoring Şirketleri	27	1	33	1	44	1
Finansman Şirketleri	27	1	33	1	39	1
Aracı Kurumlar	15	1	20	1	23	1
Reasürans Şirketleri	3	0	3	0	3	0
Girişim Sermayesi	1	0	1	0	1	0
Menkul Kıymet Yatırım Ort.	0.4	0	0	0	0	0
Toplam	2.896	100	3.382	100	3.987	100

Kaynak: www.tbb.org.tr, Faaliyet Raporları, Denetçi Raporları, Bilanço ve Hesap Durumu, Bağımsız Denetim Raporları, Banka ve Sektör Bilgileri İstatistik Raporlar, Aralık 2017.

Tablo 5’te de görüldüğü üzere Türkiye finans sektörünün büyüklüğü 2016 yılında 2015 yılına göre yaklaşık %17 civarında artarak 3.382 milyar TL’ye yükselmiştir. 2017 yılında, 2016 yılına göre ise 605 milyar TL’lik bir artışla 3.987 milyar TL’ye ulaşmıştır. Sektördeki diğer finansal kuruluşların faaliyetlerinin de artması, bankacılık sektörünün toplam aktiflerinin finansal sistemdeki toplam aktiflere oranını 2016 yılında 2015 yılına göre aynı seviyede tutmuş olsa da 2017 de bir yüzdelik pay artışı ile 82 olmuştur. Türkiye finans sistemindeki liderlik hala bankacılık sektörüne aittir. Tabloda da görüldüğü üzere 2017 yılında bankaların aktifleri finans sektörünün %82’sini oluşturmaktadır. Ayrıca banka haricindeki diğer finansal kurumların önemli bir bölümünün de bankaların iştiraki olduğu göz önünde bulundurulursa bankacılık sektörünün finans sistemi içerisindeki ağırlığı ve liderliği daha iyi anlaşılacaktır.

1.6.3. Türkiye Finans Sisteminde Bankacılık Sektörü

Gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi ülkemiz ekonomisinde de bankacılık sektörü en önemli bileşendir. Bankacılık sektörünün yadsınamaz etkisi ile Türk finans sistemi büyümeye devam etmekte ve küresel ekonomide kendine yer bulmaya çalışmaktadır (Dönmez, 2010:30).

Türkiye’de bankacılık sektörü farklı alanlarda faaliyet göstermekte olan bankaların ekonomide yer alan diğer kurum ve kişilerle aynı zamanda kendi aralarındaki ilişkilerinden oluşan bir sistemi ifade etmektedir (Afşar, 2006:137). Bu sistem, ülkenin sosyal gelişmişlik seviyesi, genel ekonomi politikası, bankacılık mevzuatı, diğer kanunların bankacılığı kapsayan bölümleri, Merkez Bankası’nın denetleme ve yönlendirme politikası, halkın sergilediği

alışkanlıklar, tasarruf imkanı ve eğilimi, kredi ihtiyacı, devletin finansal gücü ve maliye politikası gibi türlü konuları kapsamaktadır (Durer, 1988:30).

Bankacılık sektörü Türkiye finans sistemi içerisinde lider role sahip olmuş ve ülke ekonomisinin finansal serbestleşmesine yönelik yapısal değişikliklere katkı sağlayarak çok önemli bir gelişme sergilemiştir. Türkiye’de fonksiyonları ve yapısal özellikleri farklılıklar gösteren değişik banka çeşitleri bulunmaktadır. Bu açıdan bankalar sermaye yapıları, yönetiminde etkili olan otomasyon yapısı ve mevduat toplamaya yetkinlik gibi faktörlere bağlı olarak farklı kategoriler altında gruplanmıştır (Afşar, 2006:138).

Tablo 6’da, 2013 ve 2017 yılları arasında Türkiye’de faaliyet göstermekte olan banka türleri ve adetleri yer almaktadır.

Tablo 6. Banka Sayısı (Adet)

	2013	2014	2015	2016	2017
Mevduat Bankaları	32	34	34	34	34
- Kamusal Sermayeli	3	3	3	3	3
- Özel Sermayeli	11	11	9	9	9
- Yabancı Sermayeli	17	19	21	21	21
- TMSF Denetimindeki Bankalar	1	1	1	1	1
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	13	13	13	13	13
Katılım Bankaları	4	4	5	5	5
Toplam	49	51	52	52	52

Kaynak: www.tbb.org.tr., Banka ve Sektör Bilgileri, İstatistiki Raporlar, 2017.

Tablodan da görüldüğü üzere Türk Bankacılık Sektöründe Aralık 2017 itibarıyla; 34 adet mevduat bankası (21 yabancı sermayeli, 9 özel sermayeli, 3 kamusal, 1 TMSF denetiminde olmak üzere –The Royal Bank of Scotland Plc. Mayıs 2017 tarihinde tasfiye olurken, Bank of China Turkey Aralık 2017’de faaliyete başlamıştır–), 13 adet kalkınma ve yatırım bankası, 5 adet katılım bankası olmak üzere toplam 52 adet banka faaliyet göstermektedir.

3. TÜRKİYE'DE BANKACILIK SEKTÖRÜNDE YABANCI SERMAYE YATIRIMLARININ GELİŞİMİ

Çalışmanın bu bölümünde; yabancı sermayenin tanımı, yabancı sermaye yatırım şekilleri, yabancı bankaların giriş şekilleri ve girişlerinin artış sebepleri, Türkiye'yi tercih sebepleri, Türkiye'deki yerleri, Türkiye bankacılık sektöründe faaliyet göstermekte olan bankalar ve sektördeki yerleri, yabancı sermayeli bankaların Türkiye bankacılık sektörüne ve ekonomisi üzerindeki olumlu-olumsuz yanları anlatılmıştır.

3.1. Yabancı Sermayenin Tanımı

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı'nın yaptığı tanıma göre yabancı sermaye; yabancı yatırımcının firmanın dağıtılmayan ve yatırıma tekrar aktarılan kazançlardaki payını, yabancı yatırımcının nakit ya da aynî sermaye yoluyla ana firmanın hisse ve borç senetleri alımını, yabancı yatırımcının firmadan nakit harici makine ve üretim hakları alımlarını, yabancı yatırımcının firmaya sağladığı kredileri, ticari ve diğer kredileri kapsamaktadır (Bayraktar, 2003:4).

Bir başka tanıma göre ise yabancı sermaye; ülkelerin büyüme ve kalkınma dönemlerinde öz sermayeleri ile birlikte kullandıkları iktisadi bir olgudur (Ormanoğlu, 2004:10).

Yabancı sermayenin gelişmiş ekonomilerden az ya da gelişmekte olan ekonomilere doğru yönelmesi ve bu tek yönlü yabancı sermaye akışının başlıca amacının az ya da gelişmekte olan ekonomilerin iktisadi imkanlarından faydalanmak yararlanmak istemesi yabancı sermayenin iki önemli özelliğidir. Burada hem sermaye girişini veren ülke hem de sermaye girişini alan ülke açısından olmak üzere iki yönlü kazanç söz konusudur (Şener, 2008:5).

3.2. Yabancı Sermaye Yatırım Şekilleri

Yabancı sermaye çeşitleri genel olarak iki şekilde ele alınmaktadır. Bunlar doğrudan yabancı sermaye ve dolaylı sermayedir. Yabancı sermaye yatırımlarını, hareketlerinin vadesine ve amaçlarına göre de çeşitlendirmek mümkündür.

Bu çalışmada yabancı sermaye, doğrudan yabancı sermaye ve dolaylı (portföy) yabancı sermaye olarak çeşitlendirilip ele alınacaktır.

3.2.1. Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları

Doğrudan yabancı yatırımlar; uzun vadeli fayda sağlamak amacıyla bir ekonomideki yerleşim biriminin yani doğrudan yatırımcının, diğer bir ekonomide yerleşik bir işletmeye yani doğrudan yatırım yapılan işletmeye yatırım yapması olarak ifade edilmektedir (Duce, 2003:13).

Doğrudan yabancı sermaye yatırımı, bir yatırımcının sahip olduğu finansal kaynağı başka bir ülkede kârlı gördüğü bir mal ya da hizmet üretimi projesinin hayata geçirilmesinde kullanıldığında ortaya çıkan bir yatırım çeşididir (Şahin, 2007:428). Yine bir başka tanıma göre doğrudan yabancı sermaye yatırımı; bir şirketin, üretimini faaliyette bulunduğu ülkenin sınırlarının dışında yapmak üzere, ana merkezi haricindeki ülkelerde üretim tesisi kurması ya da mevcut üretim tesislerini satın alması veya sermayesini artırmak yoluyla kendine bağlı bir işletme haline getirmesidir (Saatçioğlu, 2007:18). Tanımdan da anlaşılacağı üzere, doğrudan yabancı sermaye yatırımı, bir ülkede bir şirketi satın almak ya da yeni kurulan bir şirket için kuruluş sermayesini temin etmek veya mevcut bir şirketin sermayesini arttırmak yolu ile bir ülkede bulunan şirketin diğer bir ülkede bulunan şirkete yatırım yapmasıdır. Doğrudan yabancı sermaye yatırımı kaynak yanında teknoloji, işletmecilik bilgisi ve yatırım yapacakların kontrol yetkisini de gerektirmektedir (Karlık, 2000:100).

Doğrudan yabancı sermaye daha çok uluslar arası pazarlardaki düşük iş gücü ücretlerinden faydalanmak, pazarda liderlik yapmak, pazara genişliğine ve derinliğine sahip olarak ev sahibi ülkede itibar elde etmek gibi sebeplerden dolayı bilhassa çok uluslu şirketler tarafından tercih edilmektedir (Mutlu, 1999:120).

Doğrudan yabancı sermaye yatırımlarındaki en öne çıkan özellik, yatırım yaptıkları işletmenin mülkiyetini kısmi ya da tamamen elde bulundurmak ile kalmayıp, yönetimini de denetimleri altında bulundurmalarıdır. Ev sahibi ülkedeki işletme genellikle ana merkezdeki işletmenin elinde bulunan teknoloji, gizli ticari bilgiler, yönetim bilgileri, ticaret ünvanı ve diğer kolaylıklardan faydalanma imkanına sahiptir. Buna karşılık olarak elde edilen kazançlar kısmen ya da tamamen ana işletmeye kalmaktadır. Doğrudan yabancı sermaye yatırımlarında, yabancı ülkedeki fiziki sermayeye sahip olan ve bunu işleten işletmeye çok uluslu şirket denilmektedir (Bayraktar, 2003:5).

3.2.2. Dolaylı (Portföy) Yatırımları

Uluslararası portföy yatırımları olarak da adlandırılan dolaylı yabancı sermaye, tasarruf sahiplerinin uluslar arası sermaye piyasalarında üstlendikleri döviz kuru riski, uluslar arası politik risk, bilgi edinebilme riski gibi ek risklerle sermaye kazancı, faiz ve temettü geliri gibi

kazanımlar elde edebilmek için hisse senedi, tahvil ve diğer sermaye piyasası araçlarına yatırım yapmaları olarak tanımlanmaktadır (Tezcanlı ve diğerleri, 1994:8).

Doğrudan yabancı yatırımlar belli sektör ve işletmelere özel iken portföy yatırımları belirli bir sektöre veya işletmelere bağlı değildir ve hem yerel hem de yabancı işletmelerle yatırım yapma olanağı vardır. Portföy yatırımları çok daha değişken karakterli ve daha kısa vadelidir. Dolaylı yabancı yatırımlarının hareketli olması ve sıkça değişebilen yatırımlar olması iyi düzenlenmiş finansal piyasaların varlığına bağlıdır. Bu kategorideki yatırımlar tamamen finansal yatırımlar olduklarından, finansal faktörlerdeki değişimlere çok daha duyarlılık sergiler (İşeri ve Aktaş, 2005:372). Uluslar arası portföy yatırımları, yüksek likiditeye sahip kısa vadede kâr amaçlayan yatırım olmaları nedeniyle bulundukları ülkelerin siyasi ve ekonomik gelişmelerine duyarlılıkları çok fazladır. Ayrıca bulundukları gelişmekte olan ülkelere bir anda çıkmaları halinde, bu ülkelere likidite sorunu yaratarak, ülkede krizi tetikleyebilirler. Bu yüzden portföy yatırımlarının kriz yaratma özellikleri de bulunmaktadır (Seyidoğlu, 2007: 629).

Dolaylı yatırımların günümüzdeki hareket kabiliyeti, bilhassa işlemlerin elektronik ortamlarda yapılmasından dolayı büyük bir ivme kazanmıştır. Bu durum, yatırımların hızlı bir biçimde ekonomiye girişini sağlamakla birlikte aynı hızla ekonomiden çıkmasına da neden olmaktadır. Bu özelliklerinden dolayı dolaylı yatırımlar fazla güvenilmemesi gereken bir yatırım aracı olarak düşünülmeyle beraber yabancı sermayenin ülke ekonomisine girerek, istihdam ve büyümeye olumlu açıdan katkı sağlamasına olanak sunması bakımından da önemli görülmektedir (Açıkalın ve Seyfettin, 2009:15-16).

Doğrudan yabancı sermaye yatırımları ile dolaylı (portföy) yatırımları arasındaki en belirgin fark, yatırım yapılan ülkelere istikrarsız ortamlarda dahi doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının devam edebilmesidir. Doğrudan yatırımlar uzun vadede kazanç sağlamayı, portföy yatırımları ise kısa vadede kazanç elde etmeyi amaçladığından, finansal kriz ortamlarında mevcut portföy yatırımları tamamen yatırım yapılan ülkeyi terk etmekte ve yeni yatırımlar tamamen durmaktadır (Bayraktar, 2003:13).

Dolaylı yatırımlarda, yatırım yapılan ülkedeki işletmeler veya hükümet tarafından ihraç edilen hisse senedi ya da tahviller yabancılar tarafından borsada satın alınır, bu durum da hem yerel hem de uluslar arası düzeyde nakit sermaye piyasalarının varlığını gerektirir. Portföy yatırımcılarının temel amacı ise çeşitlendirme yolu ile risk ve kazanç dengelerini en uygun seviyeye getirmektir (İşeri ve Aktaş, 2005:372).

3.3. Yabancı Bankaların Giriş Şekilleri

Türkiye’de 2001 yılında yaşanan krizin ardından kırılabilirlikleri artıran ve ekonomik istikrarsızlığa sebep olan yapısal bozuklukların giderilmesine yönelik olarak bazı reformlar

uygulanmıştır ki bu reformlar sağlam ve sürdürülebilir bir ekonomik zemin oluşmasını sağlamıştır. Bu reformlarla birlikte bankacılık sektöründe yapılan düzenlemelerin uluslararası standartlara uyumlu hale getirilmesi ve rekabeti engelleyici faktörlerin azaltılması yabancı bankalar için Türkiye'ye yatırım imkanı doğurmuştur. 3 Ekim 2005 tarihi itibari ile AB ile müzakere sürecinin başlaması Türkiye'nin başta krediler olmak üzere birçok finansal ürün açısından işlenecek bir pazara sahip olması ve büyüme potansiyeli ile gelişmiş ülkelere kıyasla yüksek kâr marjının varlığı, yabancı bankaların yatırımlarının Türkiye'de artmasına sebep olmuştur (Dinçer, 2006:118).

Yurt dışında yatırım yapmayı tercih eden bankalar, giriş yapmak istedikleri ülkelerin bankacılık sektörlerine farklı şekillerde giriş yapabilmekte olup, bu giriş şekilleri temelde iki kategoride sınıflandırılabilir. Bunlardan ilki; yabancı bankaların ev sahipliği yapan ülkede denetim otoritelerine başvuru yaparak bankacılık lisansı almalarıyla birlikte yeni bir banka kurmaları yoluyla. Bu girişle birlikte yabancı bankanın amacı; yeni banka kuruluşuna ilişkin tüm yatırımları yaparak, yeni şubeler açma yoluyla bankacılık sektöründen pay almaktır. Yabancı bankaların giriş şekillerinden diğeri ise yatırım yapılacak ülkelerde halen faaliyetini sürdüren bankaların satın alınması yoludur. Yabancı bankalar, sektörde bulunan bankaların hisselerinin bir bölümün ya da tamamını satın alarak yatırımlarını yurt dışına doğru büyütebilmektedirler (Bumin, 2007:11).

Yabancı bankalar için, yeni banka yolu ile banka yolunu giriş oldukça maliyetlidir. Bilhassa perakende bankacılık yapmak için başka bir ülkeye yatırım yapmayı hedefleyen bankalar hem yeni banka kuruluşuna ilişkin ilk yatırımları yapmak mecburiyetinde kalmakta hem de sektörde faaliyet sürmekte olan ve pazarda belirli paya ulaşmış yabancı ve yerli bankalar ile rekabet etmek durumuna girmektedirler. Yeni banka kurmanın yüksek maliyetler gerektirmesi sebebiyle yabancı bankalar daha az maliyetli olan diğer seçeneği yani sektörde faaliyette bulunan bankaları satın alarak, bu bankaların hazır şube ve müşteri portföyünden yararlanarak bankacılık sektörüne giriş yapmayı tercih etmektedirler (Bumin, 2007:13).

3.4. Yabancı Banka Girişlerinin Artış Sebepleri

Gelişmekte olan ülkelerin uluslar arası ekonomiye daha fazla katılım göstermeleri, sadece mal ve hizmet ile sınırlı kalmamış, sermaye hareketleri de fark edilir bir artış sergilemiştir. İlk etapta resmi kanallardan başlayan bu kımıldanma sonraları bankalar üzerinden sürmüştür. Bu ülkelerde konsolidasyon süreci giderek artan yönde ivme kazanmış, bankacılık sisteminin korumacılık yapısı hızla değişmiştir. Geçen yüzyılın ikinci yarısından itibaren uluslar arası ticaret girişimlerinin ve doğrudan yatırım faaliyetlerinin artışı sebebiyle uluslar arası bankacılık faaliyetleri büyük ölçüde gelişmiştir. Yabancı bankaların faaliyetlerine

izin veren ılımlı yaklaşımlar, serbestleşme politikaları, bankacılıkta yaşanan krizler ve banka sisteminin yeniden yapılandırılması, uluslar arası iş birliğine ilginin artması ve teknolojiye yaşanan gelişmeler ve yenilikler yabancı sermaye hareketlerini etkilemiştir (TBB, 2005:3).

Gelişmiş ülkelerin, yapacakları yatırımlar için geliştirmekte olan ülkeleri, yeni ve kâr getirecek pazar olarak görmeleri ve geliştirmekte olan ülkelerin ise yabancı banka girişlerini büyüme ve kalkınma için finansman sağlayacak kaynaklardan görmesi, yurt içi ve yurt dışı tasarruflara giderek daha çok ihtiyaç duymaları ve daha fazla fon talep etmekte istekli olmaları uluslar arası alanda yabancı banka girişlerinin artışında en önemli etken olduğu söylenebilir (Çakar, 2003:2).

Geliştirmekte olan ülkelerde bankacılık sektöründe yabancı sermaye payı, bilhassa 1990'lı yıllardan sonra söz konusu ülkelerin serbestleşme politikaları neticesinde sağlanan kolaylıklar ve bu ülkelere olan uluslar arası sermaye akımları, yeni gelişen teknolojiler ve bankacılık sektöründe yaşanan krizler sebebiyle hızlı bir şekilde artış göstermiştir (Sakarya, 2010:8).

3.5. Yabancı Bankaların Türkiye'yi Tercih Sebepleri

Türkiye bankacılık sektörüne yabancı sermaye girişleri 1980 yılında alınan ekonomik kararlar ile birlikte kambiyo mevzuatındaki serbestleşme ve yabancı sermaye teşvikinin yer almasından sonra artış göstermeye başlamıştır. 24 Ocak 1980 tarihli ve 8/168 sayılı Yabancı Sermaye Kararnamesi'nde yabancı sermayeli bankaların şube açabilecekleri hususu yer almıştır. Sadece alışlagelmiş mevduat bankacılığı yapan ülkemizdeki bankalar, 24 Ocak'ta alınan kararlarla birlikte artık uluslar arası bir rekabet ortamına girmeye başlamışlardır. 1998 yılında konu ile ilgili yapılan araştırmalarda Türkiye'ye yabancı bankaların geliş sebeplerinin başında yeni iş fırsatlarının olması yer almıştır (Demirhan, 2008:103).

Türkiye bankacılık sektörüne yabancı bankaların ilgilerinin artmasındaki en önemli diğer faktörler ise makro ekonomik dengelerde sağlanan istikrar sayesinde hızlı bir ivme kazanan Türkiye ekonomisi ve AB yolunda verilmiş olan kararlı adımlardır. Ekonomisi büyümesine rağmen hala geliştirmekte olan Türkiye, yabancı bankalar için bu açıdan bakıldığında büyük ve ciddi bir Pazar haline gelmiştir. Bu ilgi özellikle son yıllarda daha da artmıştır. Önümüzdeki yıllarda da bu ilginin devam edeceği düşünülmektedir (Sakarya, 2010:8).

Kâr marjlarının azalmaya başladığı piyasalarda doygunluğa ulaşmış olan ülkeler, aktif kalemlerini büyütmek ve daha fazla kazanç sağlayıp kar marjlarını arttırmak hedefiyle henüz doygunluğa ulaşmamış Türkiye gibi geliştirmekte olan ülkeleri yatırım yapmak amacıyla tercih ederler. Yabancı yatırımcıların nereleri, neden tercih ettikleri ile ilgili birçok çalışma yapılmıştır. Özağ yapmış olduğu çalışmada ithalat liberazasyonu, ücret maliyeti, yatırım ve ihracat teşvikleri, reel döviz kuru ve GSMH değişkenlerini kullanmış olup, analiz sonucunda GSMH ve teşviklerin

yabancı sermayeli yatırımları en çok etkileyen değişkenler olduğu sonucuna varmıştır (Kar ve Tatlısöz, 2008:15).

Türkiye’de ulusal bankalar ile yabancı bankaların birlikte iş yapma fırsatlarının olması yabancı yatırımcıları etkilemektedir. Kârlı bir Pazar olarak gördükleri Türkiye’de yabancı bankalar, ülkenin finansal liberazisyon sonrası imkanlarından faydalanmak, uluslar arası para ve sermaye piyasalarına adapte olma ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yüksek kâr marjlı bankacılık faaliyetlerini hayata geçirmek istemektedirler. Bununla birlikte Türkiye’nin Avrupa ve Ortadoğu arasında kalan cazip konumu, büyüklüğü de yabancı yatırımcılar açısından etkileyici bir faktördür (Çakar, 2003:41).

3.6. Türkiye’de Yabancı Bankaların Yeri

Yabancı sermaye girişinin bankacılık sektörüne girişinin gelişme göstermesi, sömürgeciliğin gelişmeye başladığı ilk dönemlerde bankaların müşterilerini gözlemlemesi ve onların dış ticaret ile ilgili işlemlerinin finansman ihtiyaçlarını karşılamalarıyla başlamıştır. Bankaların çalıştıkları işletmeler zamanla çokuluslu yapıya dönüştükçe bu işletmelerin iştigal konusu gereği finansman ihtiyacındaki değişiklikler bankalar ile çokuluslu işletmelerin ortaklığını oluşturmuş ve böylelikle bankalar da uluslar arası ölçüde değişim göstermeye başlamışlardır. Uluslar arası boyutta faaliyet göstermekte olan bankalar bulundukları ülkeden, hem kendi ülke firmalarını hem de kendi ülkesi ile iş yapmakta olan yerel firmaların finansman ihtiyaçlarını karşılayarak, yurt dışında yerel banka gibi faaliyet göstermeye başlamışlardır (Sünerin, 2009:25).

Türkiye için de bankacılık sektöründeki yabancılaşıma yeni olmayıp, varlığının Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasından öncesine dayandığını söylemek mümkündür. En çok bilinen örnek de Osmanlı Bankası’dır. 1863 yılında Ottoman Bank olarak kurulan bankalar 1923 yılından itibaren Osmanlı Bankası A.Ş. adıyla faaliyetlerini sürdürmüş, 2001 yılında ise T. Garanti Bankası A.Ş.’ye devredilmiştir. Bankalar, finansal serbestleşme döneminden önce finans sisteminde baskın bir güç haline gelmiştir. Bu dönem, kamu borçlanmasında daha çok Merkez Bankasının kullanıldığı, negatif faiz oranlarının geçerli olduğu bir dönem olmasına rağmen kredi ve mevduat faiz oranları kamu tarafından yönlendirilmiş, yabancı para cinsinden mevduat hesap açılışları engellenmiş, finansal işlemlerde yüksek vergi uygulamasına gidilmiş, yoğun kısıtlama ve düzenleme gerçekleştirilmiştir. Bu dönemde 42 bankadan yalnızca 4 tanesi yabancı banka olmuştur (Özata, 2010:93).

Türkiye’de faaliyet gösteren yabancı banka sayısındaki artış daha çok yabancı bankaların temsilcilik veya şube açmasıyla gerçekleştirilmiştir. 1980 sonrasında uygulanan politikaların gelişmiş ülkelere benimsenmesi, ülkemizde var olan potansiyel, Ortadoğu

pazarlarına yakınlığı, uluslar arası firmaların ülkemizde faaliyete başlamaları gibi nedenler yabancı bankaların Türkiye’de şube açma girişimlerinin artmasına yol açmıştır. 1989 yılında sermaye hareketlerinin serbestleşmesi ve uluslar ara ticaretin artması da buna yabancı banka sayısındaki artış da etkili olmuştur (Ağma, 2008:76).

1980 yılında yabancı sermayeli banka sayısı 4 iken 1991 yılında 24 adede ulaşmıştır. 2001 krizi öncesindeki birleşmeler ve bazı banka şubelerinin ülkede faaliyetlerini sonlandırmaları sonucu Türkiye’de yer alan yabancı banka sayısı 21’e düşmüştür. Krizin etkisiyle birçok bankanın faaliyetini durdurması nedeni ile yabancı bankaların sistem içindeki ağırlığı %3’e gerilemiştir. Kriz sonrasında bankacılık sektöründe yapılan iyileştirmeler, getirilen düzenlemeler ve yabancı bankalara sağlanan çeşitli ayrıcalıklarla tekrar bankacılık sektörüne katılım sağlamışlardır (Apak, 2007:19).

Farklı dönemlerde değişiklik göstermekle birlikte, ülkemizde faaliyet gösteren bankaların yabancı payının toplam aktif büyüklükleri içindeki yeri her ne kadar küçük görünse de, yabancıların sektöre girişleri bankacılık sektörünün yapısını değiştirmiş; bankaların klasik bankacılık yaklaşımından uzaklaşarak bireysel bankacılığa yönelmelerine, teknolojiyi saha yakından takip etmelerine ve hizmet de çeşitlilik sunmalarına katkıda bulunmuştur. Türk bankaları da son yıllarda, bireylerin finansal hizmet ihtiyaçlarının farklılaştırılmasının, zenginleştirilmesinin önemini fark etmiş ve sektördeki rekabet fazlaştıkça bireysel bankacılığı da daha önemser hale getirmeye başlamışlardır. Buna bağlı olarak Türk bankacılık sektöründe, müşteri odaklı hizmet sunumunda oldukça büyük ilerlemeler kaydedilmiştir. Bu yeni ve çağdaş bankacılık anlayışının ülkemizde de benimsenmesinde ve bu anlayışın yerleşmesinde yabancı bankaların etkisi oldukça önemlidir. Yabancı banka girişlerinde, sektörde bulunan yabancı bankaların sayısı piyasadaki paylarından daha önemlidir. Türkiye’de de, yabancı bankaların bankacılık sektöründeki payları az olmakla beraber, ulusal bankaları etkiledikleri gözlemlenmiştir (Sevimeser, 2005: 50).

3.7. Türkiye Bankacılık Sektöründe Faaliyet Göstermekte Olan Yabancı Bankalar ve Sektördeki Yerleri

2017 yılsonu itibariyle Türkiye’de faaliyet gösteren 52 bankanın (5 adet katılım bankası dahil) 21 tanesi yabancı sermayeli bankalardan oluşmaktadır. Bir başka ifade ile Türk bankacılık sektörünün %40,4’ü yabancı sermayenin sahipliğindedir. Sektördeki toplam 10.550 şubeden 2.809 tanesi yabancı sermaye ait bulunmaktadır. Toplam şube sayısının %26,6’sı kadar şube açan yabancı sermayenin, sektörün %40,4’nü elinde bulunduruyor olmasına rağmen şube sayısı kategorisinde bu yüzdenin oldukça altında kaldığı görülmektedir. Tablo 7’de 2017 yılı sonu itibariyle Türkiye’de faaliyet gösteren yabancı sermayeli bankalar yer almaktadır.

Tablo 7: Türkiye’de Faaliyet Gösteren Yabancı Sermayeli Bankalar (Aralık 2017)

	Banka Sayısı	Şube Sayısı
Sektör Toplamı	47*	10.550
Yabancı Sermayeli Bankalar	21	2.809
Alternatifbank A.Ş.	-	53
Arap Türk Bankası A.Ş.	-	7
Bank of China Turkey A.Ş.*	-	-
Bank of Tokyo-Mitsubishi UFJ Turkey A.Ş.	-	1
Burgan Bank A.Ş.	-	43
Citibank A.Ş.	-	7
Denizbank A.Ş.	-	697
Deutsche Bank A.Ş.	-	1
QNB Finans Bank A.Ş.	-	580
HSBC Bank A.Ş.	-	82
ICBC Turkey Bank A.Ş.	-	44
ING Bank A.Ş.	-	261
Odea Bank A.Ş.	-	47
Rabobank A.Ş.	-	1
Turkland Bank A.Ş.	-	33
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	-	945
Bank Mellat	-	3
Habib Bank Limited	-	1
Intesa Sanpaolo S.p.A.	-	1
JPMorgan Chase Bank N.A.	-	1
Société Générale (SA)	-	1

Kaynak: www.tbb.org.tr, Banka ve Sektör Bilgileri , * Katılım bankaları dahil edilmemiştir.

Tablo 8’de, yabancı sermayeli bankaları istihdam bakımından ele aldığımızda, son yıllarda sektördeki istihdamın ortalama %29’una sahip olduğu görülmektedir. Sektörün %40,4’ünü elinde bulunduran yabancı sermayeli bankalar, istihdamda da şubelerde olduğu gibi bu oranın altında kalmıştır. 2016 yılına göre şube ve çalışan sayısında hem sektör genelinde hem de yabancı sermayeli bankalar genelinde azalma olduğu görülmektedir. 2016 yılında şube sayısı sektörün %26,9’unu oluştururken, çalışan sayısındaki payı da %30,4’ünü kapsamaktadır. 2017 yılında şube sayısı 96 sıra gerileyerek %3,4 seviyesinde küçülme gösterirken; çalışan sayısında da 3195 kişilik bir azalma ile %6,6 oranında bir gerileme olmuştur.

Yine Tablo 8 incelendiğinde, Garanti Bankası, Denizbank ve QNB Finans Bank’ın yabancı sermayeli bankalar arasında en çok çalışana sahip olduğu görülmektedir. Bu bankaların yabancı sermayeli bankalar tarafından satın alındıkları göz önünde bulundurulduğunda, yabancı sermayeli bankaların Türk bankacılık sektöründe istihdama çok da olumlu etkilerinin olmadığı söylenebilir.

Tablo 8. Türkiye’de Yabancı Sermayeli Bankalar, Şubeleri ve Çalışan Sayıları (2016 ve 2017 Yılına İtibariyle)

	Şube Sayısı (2016)	Çalışan Sayısı (2016)	Şube Sayısı (2017)	Çalışan Sayısı (2017)
Sektör Toplamı	10.781	196.699	10.550	193.504
Yabancı Sermayeli Bankalar	2.905	59.804	2.809	56.079
Alternatifbank A.Ş.	53	928	53	947
Arap Türk Bankası A.Ş.	7	288	7	259
Bank of China Turkey A.Ş.*	-	-	-	-
Bank of Tokyo-Mitsubishi UFJ Turkey A.Ş.	1	70	1	70
Burgan Bank A.Ş.	49	994	43	978
Citibank A.Ş.	8	468	7	421
Denizbank A.Ş.	694	12.938	697	12.257
Deutsche Bank A.Ş.	1	121	1	119
QNB Finans Bank A.Ş.	630	12.451	580	12.007
HSBC Bank A.Ş.	90	3.188	82	2.478
ICBC Turkey Bank A.Ş.	44	809	44	810
ING Bank A.Ş.	268	5.284	261	4.935
Odea Bank A.Ş.	50	1.681	47	1.185
Rabobank A.Ş.	1	34	1	35
Turkland Bank A.Ş.	33	608	33	523
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	968	19.689	945	18.850
Bank Mellat	3	50	3	50
Habib Bank Limited	1	16	1	18
Intesa Sanpaolo S.p.A.	1	29	1	30
JPMorgan Chase Bank N.A.	1	56	1	60
Société Générale (SA)	1	65	1	47

Kaynak. www. tbb.org.tr, Banka ve Sektör Bilgileri

* Bank of China Turkey A.Ş. Aralık 2017 tarihi itibariyle faaliyete başlamış olup, veri bildirimi Mart 2018 itibariyle başlanacaktır.

Yabancı sermayeli bankalar, toplam mevduatın %22,86’sını bünyelerinde bulundurmaktadırlar. Bu oranlar tasarruf mevduatın %22,24, resmi kuruluşlar mevduatında %4,5, ticari kuruluşlar mevduatında %36,11, bankalar arası mevduat da %34,31, döviz tevdiat hesabında %23,15, diğer kuruluşlar mevduatında %8,8 ve kıymetli madenler depo mevduatında ise %13,9’dur. Yabancı sermayeli bankaların sektörde %40,4 oranında bir paya, şube sayısında ise %26,6’lık bir orana sahip olduğu düşünüldüğünde topladığı mevduat miktarının sektör ortalamasının altında kaldığı görülmektedir.

Tablo 9. Yabancı Sermayeli Bankaların Mevduat Hesap Adetleri (31.12.2017 İtibariyle)

Banka	Tasarruf Mevduatı	Resmi Kuruluş. Mevduatı	Ticari Kurul. Mevduatı	Bankalar-arası Mevduat	Döviz Tevduat Hesabı	Diğer Kuruluş. Mevduatı	Kıymetli Madenler Depo Mevduatı	Toplam
Mevduat Bankaları	163.405.572	513.104	11.415.973	15.136	16.694.493	758.976	3.732.175	196.535.429
Yabancı Sermayeli Bank.	36.340.006	23.255	4.122.730	5.194	3.865.676	66.912	519.399	44.943.172
Alternatifbank A.Ş.	115.075	1.179	69.3	60	63.713	422	1.799	251.548
Arap Türk Bankası A.Ş.	2.597	0	1.292	160	8.123	19	0	12.191
Bank Mellat	158	0	966	95	2.046	9	0	3.274
Burgan Bank A.Ş.	64.4	47	17.092	32	55.537	1.24	0	138.348
Citibank A.Ş.	3	3	1.64	99	1.51	11	0	3.266
Denizbank A.Ş.	11.936.544	10.039	2.696.772	3.534	1.817.366	27.991	143.32	16.635.566
Deutsche Bank A.Ş.	0	0	307	4	187	5	0	503
Habib Bank Limited	345	0	248	11	917	0	0	1.521
HSBC Bank A.Ş.	847.961	2.549	14.139	53	224.506	114	7.212	1.096.534
ICBC Turkey Bank A.Ş.	87.705	30	4.222	15	14.092	561	0	106.625
ING Bank A.Ş.	9.572.856	3.71	383.752	252	509.028	12.311	23.049	10.504.958
Intesa Sanpaolo S.p.A.	0	0	26	3	18	0	0	47
JPMorgan Chase Bank N.A.	0	0	2	10	0	0	0	12
MUFG Bank Turkey A.Ş.	0	0	130	35	134	2	0	301
Odea Bank A.Ş.	494.608	48	14.747	44	35.811	237	177	545.672
QNB Finansbank A.Ş.	4.157.515	1.477	223.263	366	277.929	4.287	197.942	4.862.779
Rabobank A.Ş.	0	0	11	0	5	0	0	16
Société Générale (SA)	1.123	0	13	1	4	0	0	1.141
Turkland Bank A.Ş.	15830	4	5.901	13	7.612	113	0	29.473
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	9.043.286	4.169	688.907	407	847.138	19590	145900	10.749.397

Kaynak. www.tbb.org.tr, Banka ve Sektör Bilgileri, İstatistiki Raporlar, Bankalarımız Kitabı 2017

Tablo 10'da yabancı sermayeli bankalar aktif büyüklüklerine göre sıralanmıştır. Sektörde toplam aktiflerin %25,28'ini oluşturan yabancı sermayeli bankalarda, en yüksek paya %10, 51'lik bir oranla Türkiye Garanti Bankası A.Ş.'nin 1., %4,07'lik oranla QNB Finansbank A.Ş.'nin 2. ve %3,91'lik payla Denizbank A.Ş.'nin ise 3.sırada yer aldığı görülmektedir. Bu bankaların satış yolu ile yabancı sermayeli bankalar tarafından satın alındığı düşünüldüğünde, yabancı sermayeli bankaların Türk bankacılık sektöründe ne miktarda aktif kaynak sağladığı tartışması ortaya çıkmaktadır.

Tablo 10. Yabancı Sermayeli Bankaların Toplam Aktifleri (bin, TL)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	%
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	160,192,491	196,896,208	218,918,504	254,342,586	284,155,400	325,232,274	10.51
QNB Finansbank A.Ş.	54,401,608	66,009,767	75,206,354	85,727,397	101,503,054	125,857,170	4.07
Denizbank A.Ş.	44,197,926	59,427,001	69,474,016	84,220,667	103,158,827	121,048,284	3.91
ING Bank A.Ş.	25,115,397	33,394,602	38,014,360	49,244,874	49,687,660	52,882,107	1.71
Odea Bank A.Ş.	3,634,179	16,109,796	25,622,137	32,082,708	38,278,400	33,104,375	1.07
HSBC Bank A.Ş.	25,298,558	36,228,638	33,821,488	31,647,393	24,369,416	24,627,923	0.80
Alternatifbank A.Ş.	7,969,177	10,380,417	10,658,707	13,149,663	16,464,757	19,334,153	0.62
Burgan Bank A.Ş.	4,441,549	6,811,581	8,673,779	10,674,834	13,721,616	16,807,309	0.54
Anadolubank A.Ş.	6,290,674	7,483,408	9,477,048	10,967,190	12,454,162	15,111,292	0.49
ICBC Turkey Bank A.Ş.	3,676,903	3,849,367	3,656,110	6,654,517	8,217,724	12,888,024	0.42
Intesa Sanpaolo S.p.A.	0	0	1,457,329	4,178,836	5,792,216	10,588,475	0.34
Citibank A.Ş.	7,419,809	6,469,441	7,324,530	8,371,943	8,192,511	8,481,307	0.27
Arap Türk Bankası A.Ş.	2,748,287	3,351,680	3,716,720	4,023,292	4,842,849	5,063,759	0.16
Turkland Bank A.Ş.	2,966,250	4,111,263	5,088,560	5,818,733	5,755,461	4,875,217	0.16
Deutsche Bank A.Ş.	1,296,966	2,359,630	2,921,847	3,012,850	3,371,039	3,041,894	0.10
Rabobank A.Ş.	0	0	783,228	882,352	1,196,308	1,418,247	0.05
Bank Mellat	408,039	335,383	326,319	340,488	526,132	1,012,638	0.03
JPMorgan Chase Bank N.A.	428,902	330,077	383,512	481,560	445,049	511,961	0.02
Société Générale (SA)	593,944	1,258,411	830,820	466,662	294,109	478,216	0.02
Habib Bank Limited	74,307	93,116	78,170	115,175	188,763	181,668	0.01
Toplam	351,154,966	454,899,786	516,433,538	606,403,720	682,615,453	782,546,293	25,28

Kaynak. www.tbb.org.tr, İstatistiki Raporlar, Banka ve Grup Bilgileri (5 Yıllık Bilanço Bilgileri)

2017–2015 yılları ele alındığında, gerek mevduat, gerekse de kredi ve alacaklar kategorisinde her geçen yıl bir azalma olduğu görülmektedir. Yabancı sermayeli bankaların sektörün ortalama %40'ına sahip olduğu düşünülürse krediler ve alacaklar ile mevduat kalemlerinde ortalamanın altında kaldığı ve bu rakamın 2015 yılından bu yana da gerileme sergilediği gözlemlenmektedir. Yine Tablo 11'e bakıldığında toplam krediler ve alacaklar ile toplam mevduat da yabancı sermayeli bankalar arasında en çok paya Türkiye Garanti Bankası A.Ş.'nin sahip olduğu, hemen sonrasında ise QNB Finansbank ve Denizbank'ın gelmekte olduğu görülmektedir.

Tablo 11. Yabancı Sermayeli Bankaların Sektör Payları (%)

	Toplam Krediler ve Alacaklar*			Toplam Mevduat		
	2017	2016	2015	2017	2016	2015
Türkiye'de Bankacılık Sistemi	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Mevduat Bankaları	93.1	93.6	94.5	100.0	100.0	100.0
Yabancı Sermayeli Bankalar	24.4	25.3	26.4	25.7	26.6	26.9
Alternatifbank A.Ş.	0.6	0.6	0.6	0.7	0.6	0.5
Arap Türk Bankası A.Ş.	0.1	0.1	0.1	0.2	0.3	0.3
Burgan Bank A.Ş.	0.6	0.6	0.6	0.5	0.6	0.5
Citibank A.Ş.	0.2	0.2	0.3	0.4	0.4	0.5
Denizbank A.Ş.	3.7	3.6	3.5	4.4	4.3	3.7
Deutsche Bank A.Ş.	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.0
HSBC Bank A.Ş.	0.7	0.8	1.4	1.0	1.0	1.5
ICBC Turkey Bank A.Ş.	0.4	0.3	0.3	0.2	0.2	0.2
ING Bank A.Ş.	1.9	2.0	2.4	1.6	1.7	1.9
MUFG Bank Turkey A.Ş.	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Odea Bank A.Ş.	1.1	1.5	1.5	1.4	2.0	2.0
QNB Finansbank A.Ş.	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Rabobank A.Ş.	0.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Turkland Bank A.Ş.	0.1	0.2	0.3	0.2	0.3	0.4
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	10.1	10.8	10.9	10.6	11.0	11.3
Bank Mellat	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Habib Bank Limited	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Intesa Sanpaolo S.p.A.	0.4	0.3	0.2	0.3	0.1	0.1
JPMorgan Chase Bank N.A.	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Société Générale (SA)	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
<i>*2008'den sonra "Krediler ve Alacaklar" olarak değişmiştir</i>						

Kaynak. tbb.org.tr, İstatistiki Raporlar, Yıllara Göre Raporlar, 2017 Seçilmiş Rasyolar

3.8. Yabancı Sermayeli Bankaların Türkiye Bankacılık Sektörüne ve Ekonomisi Üzerindeki Etkileri

Bankacılık sektörüne yabancı sermayenin girişinin ülke ekonomisine olumlu mu yoksa olumsuz mu etki ettiği tartışma konusudur.

Yabancı sermayeli bankaların, bulundukları ülkedeki bankacılık sektörü üzerinde farklı bazı mikro ve/veya makro ölçekli etkileri mümkün olabilmektedir. Bu kapsamda yapılan literatür çalışmaları incelendiğinde, yabancı girişinin sektördeki olası etkileri üzerinde farklı görüşlerin yer aldığı görülmektedir (Duramaz, 2016.33).

Bu bölümde yabancı bankaların sektör ve ekonomi üzerindeki artıları ve eksileri ele alınmıştır.

3.8.1. Olumlu Etkileri

Avantaj sağladığı etkiler açısından ele alındığında, yabancı bankaların faaliyet gösterdikleri ülkeye girişinin öncelikle ilgili ülkeye doğrudan yabancı sermaye girişini arttırdığı ve aynı şekilde sektörde verimliliği, finansal alanda hizmet yelpazesinin çeşitliliği ve kaliteyi artırdığı ön sürülmektedir. Ayrıca, yabancı sermayeli bankaların gelişmiş kredi değerlendirme ve istihbarat metotları kullandıkları ve teknolojiyen üst seviyede faydalanarak ülkeye katkı sağladıkları yönünde görüşler de bulunmaktadır. Diğer taraftan, yabancı finansal grupların ve bankaların kriz zamanlarında iştiraki durumundaki ve beraber çalıştıkları bankalara sağladıkları katkılarla imaj kaybına engel oldukları, ülke içindeki tasarrufların ülke dışına kaçışına destek olabildiklerine yönelik bazı hipotezler de gündemdedir (Duramaz, 2006.34).

Yerel kriz dönemlerinde, yabancı bankalar değişik birçok bölgeden fon sağlama olanağına sahip olduklarından daha az risk içerisinde kalarak, olumsuzluklardan yerel bankalara oranla daha az oranda etkilenirler. Gelişmekte olan ülkelerde geçiş ekonomilerinin gelişmiş ülkelere kıyasla daha oynak ve değişkenlik göstermeleri sebebiyle, bu ülkelerin bankacılık sektörlerinde büyük yabancı sermayeli bankaları barındırması tüm bankacılık sisteminin yerel ekonomik krizlerden daha az etkilenmesine sebep olmaktadır (Bora, 2002.25).

Yabancı banka girişleri ile birlikte sistemin sermaye yapısına güç kazandırdığı, ölçek ve kapsam konularında tasarruf sağlayarak kredi tabanını güçlendirdiği ve kullandıkları kredi değerlendirme ölçüleriyle sistemin aktif kalitesinin artmasına katkı sağladığı, ev sahibi ülkeye yabancı sermaye girişlerini artırdığı ve bunun gibi faydalarının olduğu ileri sürülmektedir (Emek, 2007.62).

Yabancı banka girişleri ile birlikte ülkede istihdam imkanlarının da arttığı söylenebilir. Ayrıca yeni istihdam olanakları dışında yabancı bankalar, ülkeye getirdikleri yenilikler yanında, Türk bankacılık sektörünün eğitimi hususunda da önemli fayda sağlamaktadır. Bu bankalar, istihdam ettikleri personellerinin uluslararası bankacılık birikim ve deneyimlerini artırmalarına vesile olmaktadır. Bu durum, ilk başlarda ulusal bankalarda deneyimli ve işinde uzman çalışan sıkıntısı yaşanmasına neden olmakta ancak sonrasında sektörde tecrübeli insan gücü potansiyeline sahip bankacılık anlayışı oluşmasına yarar sağlamaktadır (Aksoy, 1998.45).

3.8.2. Olumsuz Etkileri

- Yabancı bankaların ülke ekonomisine olumlu katkılarının yanında, yerel piyasadaki olası finansal kriz zamanlarında faaliyetlerine son vererek, ülkeyi terk ettikleri, bir baskı grubu oluşturdukları ve böylelikle ülkedeki politikaların belirlenmesinde lehlerine yarar sağladıkları, ölçek avantajlarından faydalanarak genel müşteri kitlesinden ziyade, daha kaliteli ve daha çok mevduatı olan müşterilere yöneldikleri, böylelikle de ulusal

ekonominin küçük ölçekli işletmelerine kredi açarak kaynak sağlamakta istekli davranmadıkları, bu yüzden de ekonomik istikrarı bozdukları ve hatta krizleri daha da derinleştirdikleri, para politikasının etkinliklerini azalttıklarına Yabancı sermayeli bankalar genellikle çokuluslu şirketler ya da büyük hacimli müşterilerle çalışmayı tercih ettiklerinden, yerel firmaların finansal hizmetlerden faydalanma olanağı azalmaktadır.

- Yabancı sermayeli bankalar devletin taleplerine karşı daha az esnek tavır sergilediklerinden devletin ekonomi üzerindeki gücünün ve kontrolünün azalmasına sebep olmaktadır. Ayrıca yabancı bankaların öncelikleri farklılık arz ettiğinden, ulusal çıkarları yerel bankalar kadar benimseyip desteklememektedirler.
 - Yerel bankaların, yabancı bankalarla daha fazla rekabet etmeleri, daha fazla risk almalarına neden olmakta, bu da sektörde ciddi bir maliyet külfeti yaratmaktadır.
 - Yabancı sermayeli bankalar sahip oldukları daha gelişmiş ürün ve hizmet çeşitliliği ile yerel piyasanın en kâr getirecek alanlarına girebilirken; yerel bankalar daha çok riskli sektörlerle çalışmaktadırlar.
 - Yabancı bankalar kriz süreçlerinde faaliyetlerinin durdurarak ülke dışına kolaylıkla çıkabilirken, yerli bankalar bu durumlarda dahi çalışmalarına devam etmektedirler (Şanlı, 2006.1).
- yönelik eleştiriler de mevcuttur (Duramaz, 2016.34).

Şanlı (2006) tarafından yabancı bankaların olumsuz etkileri şu şekilde sıralanmaktadır. Ayrıca; yerel piyasada, yasal çerçeve ve piyasa kontrol mekanizması güçlü değil, insan kaynakları alt yapısı ve kurumsal gelişim performansı yeterli değilse, dışarıdan gelen büyük hacimli finansal kuruluşların gözetimi ve denetiminin zor olabileceği bu sebeple adaptasyon sürecinde ekstra maliyetin ortaya çıkmasının mümkün olduğu ifade edilmektedir (Ata, 2009.111).

4. BANKACILIK SEKTÖRÜNDE PERFORMANS YAKLAŞIMI VE FİNANSAL PERFORMANSIN ÖNEMİ

Bankacılık sektörü için yegane amaç kâr elde etmektir. Bankalar için kâr elde etmenin yanında yüksek etkinlik, verimlilik, kârları en üst seviyede tutma, maliyetleri düşürme gibi amaçlar da söz konusudur. Bu hedeflerin gerçekleşme durumunu incelemek ve gerektiğinde tedbirler alabilmek için performansın sürekli olarak ölçülmesi gerekmektedir. Bu sebeple yapılan yöntemler de genel olarak performans ölçümü olarak nitelendirilmektedir (Barutçugil, 2002.13-14).

Gerek bankalar gerek ise ülke ekonomisinin belirlenmesi ve ekonominin gidişatına yön verilmesi bakımından finansal performans oldukça önemlidir. Finans sisteminin içerisinde çok büyük bir etkiye sahip olan bankacılık sektöründe yaşanan olumlu ya da olumsuz her gelişme, reel sektörü hızlı bir biçimde etkilediğinden, bankalar ülke ekonomisinin yönünü belirlemede önemli bir güce sahiptirler. Sağlam ve güçlü bir bankacılık bünyesine sahip ekonomilerde finansal açıdan istikrar sağlanır ve muhtemel makroekonomik olumsuzluklara karşı mücadele gücü artar.

Finansal araçların ekonomik gelişmedeki etkisi büyüktür. Bankacılık sektöründeki etkinlik, bankaların verdiği mevduat faiz oranı ile kredi verme faiz oranı arasındaki marja bakılarak değerlendirilebilir. Faiz marjlarının yüksek oluşu bankacılık sisteminin etkin olmadığı ya da bankaların rekabetin olmadığı bir piyasada faaliyette bulunduğu şeklinde yorumlanabilir. Marjların yüksek oluşu, bilgi asimetrisinin fazlalığı veya yetersiz bankacılık düzenlemelerinden kaynaklı olabilir (Koç vd, 2016.5).

İşte; performans ölçümleri ile kurumun daha önceden belirlenen hedeflerini ne kadar gerçekleştirdiği ve bununla ilişkili olarak da kurumun kuvvetli ve zayıf yanları tespit edilmektedir. Kurumlar gerçekleştirdikleri faaliyetlerinin sonuçlarını performans ölçümü sayesinde değerlendirebilmekte ve şayet elde edilen sonuçlar istenilen hedefleri gerçekleştiriyorsa gerekli tedbirleri alabilmektedirler (Barutçugil, 2002.14).

4.1. Performans İle İlgili Temel Kavramlar

Performans analizinde kavram çokluğu nedeni ile kavramların ne ifade ettiği tam olarak bilinmemekte ve birbirleriyle karıştırılmaktadır. Bunun önüne geçilmesi ve bankacılıktaki performans ölçüm unsurlarının daha iyi anlaşılabilmesi için etkinlik, verimlilik, kârlılık ve ekonomiklik kavramlarının bilinmesi gerekmektedir (Barutçugil, 2002.14).

Etkinlik, amaçlara ulaşma seviyesini ifade eder. Başka bir ifadeyle etkinlik, firmaların hedeflerine ulaşmak için yapmış oldukları faaliyetler sonucunda bu hedeflere ulaşma derecesi

demektir. Etkinlik, planlanan hedefin, gerçekleşen hedefe bölünmesi ile ulaşılan sonucu ifade eder.

Verimlilik, mevcut girdiler ile en yüksek çıktıyı elde edebilmek veya hedeflenen çıktıyı en az girdi ile elde etmektir. Etkinlik ile çok karıştırılan bir kavram olan verimlilik, üretimde kullanılan girdilerin üretimden çıkan ürünlere bölünmesi ile bulunur. Parasal olarak ifade edilebileceği gibi birim olarak da ifade edilebilmektedir.

Kârlılık, üretim maliyetleri ile gelirler arasındaki oranı ifade eder. Bütün firmaların amaçları maliyetlerini düşürüp, gelirlerini artırmaktır. Bu nedenle de kârlılık, performansın ölçülmesinde önemli bir yer almaktadır (Barutçugil, 2002.14).

Ekonomiklik, üretimin performansını gösteren bir kavram olup, mümkün olan en az maddi maliyetle en yüksek geliri elde etmektir. Üretim sonucu ulaşılan çıktıların maddi olarak karşılığının, üretim esnasında kullanılan girdilerin maddi karşılığına oranlanması ile bulunur (Şenver, 1987.16).

4.2. Bankaların Performansını Etkileyen Faktörler

Bankalar, yapmakta oldukları finansal aracılık hizmetleriyle ekonomik büyümenin ve gelişmenin en önemli unsurunu oluşturmaktadırlar. Bu sebeple bankaların performansları ve finans sistemindeki istikrarları ekonomik sistem içerisinde yer alan her bir hizmet ve üretim birimleri bakımından önem arz eder. Bankacılık performansı da gerek kendi bünyesinde barındırdığı unsurlardan gerekse içerisinde yer aldığı ekonominin değişkenlerinden etkilenmektedir (Taşkın, 2011. 297).

Bankaların kârlılığını ve performansını etkileyen temel unsurlar (Karadaş, 2006.30).

- Personel kalitesi
- Kaynakların verimli kullanılması
- Risk yönetimi
- Sermaye yeterliliği
- Likidite
- Teknoloji kullanma seviyesi
- Kârlılık gibi başlıklar olarak sınıflandırılabilir.

4.2.1. Personel Kalitesi

Ekonomik bakımdan büyük önem taşıyan beşeri sermaye kavramı, mikro seviyede işletme kârlılığına, makro seviyede ise ülke kalkınmasına etki eder. Hizmet üretimi insanlar tarafından gerçekleştirilir. Hizmet veren bir kuruluş olan bankalar için insan gücünün

donanımlı, eğitilmiş ve yetişmiş olması oldukça önemlidir. Bankada yer alan tüm kadro çalışanlarının eğitilmiş, kültür düzeyi ve mesleki bilgi birikimi yüksek, yeniliklere açık, finansal gelişmelere hemen adapte olabilen bireylerden oluşması, bankaların kârlılığını, performansını önemli ölçüde etkileyecektir. İnsan gücünü en etkin, en verimli biçimde idare etmek, yönetmek ve geliştirmek banka yönetiminin temel görevlerinden birisidir.

Bankaların bünyelerinde çalıştıracakları personelleri öğrenmeye ve gelişmeye arzulu adaylardan seçmesi, seçmiş olduğu elemanların kariyer planlamasını yaparak, eksik görülen alanlarda eğitim imkanı sunarak gelişimlerine katkıda bulunması büyük önem arz etmektedir (Köse, 2018.47).

4.2.2. Kaynakların Verimli Kullanılması

Bankaların pasif yapısında bulunan mevduat ve sermaye kalemlerinden sağlanan fonlar ile aktifte yer alan krediler bankaların faaliyetlerini yerine getirmeye çalışırken yararlandıkları en önemli kaynaklardır.

Kaynağın TL veya YP cinsinden, maliyetli ya da maliyetsiz olması ve vadesine göre istikrarlı veya istikrarsız olması durumları bankaların kaynak yönetimini etkileyen önemli faktörlerdir (Köse, 2018.47).

4.2.3. Risk Yönetimi

Risk, bir işleme dair parasal bir kaybın yaşanması ya da bir giderin veya zararın gerçekleşmesi ile sonuçlanabilecek ekonomik faydanın azalması olasılığıdır. Risk yönetimi, risk ile getiri arasında firma yönetimine uygun bir geçiş ya da değişim yapabilmesine olanak tanıyan bir süreçtir (Yüzbaşıoğlu, 2003.3).

4.2.4. Sermaye Yeterliliği

Gözetim ve denetim makamları, bankaların borç ödeme gücünü tespit edebilmek, bu konuyu ne ölçüde başarılı yönettiklerini değerlendirmek için sermayenin oransal büyüklüğünden de yararlanırlar. Bankaların sermaye sahipleri de bu oranları takip ederler ve en uygun yeterlilik oranının belirlenmesinde banka yönetimine yol gösterirler. Sermaye sahipleri, sermaye yeterlilik oranını düşük görürlerse, riskin yükseldiğine karar vererek bekledikleri getiri oranını artırmaya, aksi durumda da riskin azaldığına karar vererek bekledikleri getiri oranını düşürmeye çalışırlar (Tunay, 2005.302).

Sermaye yeterliliği ile alakalı oranlar, gerek bankaların mevcut özkaynakları ile göstermiş oldukları performansı ölçmeye yarar, gerekse yabancı kaynakları ile kullanım

değerleri arasındaki bağlantıyı gerçekleştirerek bankanın borçlanma politikalarının sınırlarını tespit etme gibi hususlar hakkında bilgi sağlar (Öçal ve Çolak, 1999.175).

4.2.5. Likidite ve Kârlılık

Likidite, en kısa tanımıyla vadesi gelmiş borçların tamamının zamanında ödenebilme kabiliyetidir. Daha geniş ifadeyle likidite, banka aktiflerini daha seri, daha kısa vadede ve daha kolayca paraya çevirebilecek biçimde düzenleyerek, pasiflerle vadeleri dengeli hale getiren bir finansman politikası takibi anlamında kullanılır (Ünsal ve Duman, 2005.5).

Firmalarda likidite yönetimi, nakit giriş ve çıkışlarının iyi ve doğru ayarlanması ile ifade edilirken, bankacılık sektöründe likidite bankaların nakit kullanımını, likidite yönetimi ise nakit giriş ve çıkışlarının dengelenmesi anlamına gelmektedir (Ak, 2006.4).

Bankaların kısa vadede bünyelerindeki aktifleri satışa sunması, rehin vermesi veya iskonto ettirip likidite ihtiyaçlarını karşılamaya çalıştıkları yaklaşıma aktif yaklaşımı denirken, bankaların birbirlerinden veya daha öncesinden planlanmış olan kredi limitlerinden ihtiyaçlarını gidermeye çalışmaları ise pasif likidite yönetimi olarak ifade edilir. Ayrıca bankaların bilançolarındaki vade yapısını düzenleyerek fon giriş ve çıkışlarını dengeli hale getirmeleri de likidite ihtiyaçlarını karşılamalarının başka bir yöntemidir (Ünsal ve Duman, 2005.65).

Genel olarak değerlendirdiğimizde likidite durumunun yakından izlenmesinin bankaların başarısız olma ihtimalinin önüne geçilmesi bakımından önemli bir durumdur. Likiditenin yeterli seviyede olmaması bankayı iflasa sürükleyecek finansal başarısızlıklara yol açabileceği gibi likidite seviyesinin yüksek oluşu da bankaların kârlılık durumunu olumsuz etkileyecektir. Bu sebeptendir ki bankalar likidite durumlarını sürekli olarak belirlenen bazı oranlar ile denetlerler ki bu likidite oranları şunlardır (TBB, 2012.19-22).

- Likit Aktifler / Toplam Aktifler
- Likit Aktifler / Yabancı Kaynaklar
- Likit Aktifler / Kısa Vadeli Yükümlülükler

4.2.6. Alternatif Dağıtım Kanalları ve Teknoloji Kullanım Seviyesi

Türkiye bankacılık sektörü bilhassa 1990'lı yılların 2. yarısından sonra daha hızlı bir büyüme ve gelişme dönemine girmiştir. Bankalar, teknolojiye yaşanan ilerlemelere paralel olarak bu alanda gerçekleştirdikleri yatırımlar doğrultusunda öncesinde sadece şubeler aracılığı ile verdikleri hizmetleri, telefon, internet, cep ve TV gibi farklı kanallar aracılığı ile de sunmaya başlamışlardır. Türkiye'de faaliyette bulunan bankalar bugün itibarıyla bankacılıkta teknoloji

kullanımı hususunda Avrupa bankaları ile rekabet edecek seviyededir. Teknolojiye yapılan yatırımlarda amaç müşterilere verilen bankacılık hizmetlerinin değişik alternatif dağıtım kanalları ile de sunarak şubedeki işlem maliyetlerini azaltıp böylelikle kârlılık ve performans artışının sağlanmasıdır. Alternatif dağıtım kanalları vasıtasıyla verilen hizmetlere ilişkin işlemlerin maliyetleri, şubelerde yapılan işlem maliyetlerine kıyasla daha düşük olduğundan, teknolojiye yaşanan gelişmeler bankalara toplam maliyetleri azaltması konusunda yardımcı olmaktadır (Köse, 2018.52).

4.3. Finansal Performans Ölçütleri

Bankacılık sektöründe performans analizi gerçekleştirilirken kullanılan oranlar genellikle kârlılık oranlarıdır. Bankalar kâr amacı taşıyan işletmelerdir ve bu nedenle bankaların kârlılık analizi bir bakıma banka yönetiminin başarısını da belirlemektedir (Poyraz, 2012.42).

Bankaların kârlılığı ve etkinliği, içsel ve dışsal faktörlerin etkisine göre değerlendirilebilmektedir. Literatüre bakıldığında, banka performansıyla ilgili yapılan çalışmalarda, bankaların faaliyetlerinin değerlendirilebilmesi için bazı performans göstergelerinin özellikle tercih edildiğine rastlanılmaktadır. Çalışmalarda çoğunlukla kullanılan ölçütler şunlardır (Tunay, 2005.299-301).

- Aktif Kârlılığı (AKO)
- Özkaynak Kârlılığı (ÖKO)
- Net Faiz Marjı (NIM)

4.3.1. Aktif Kârlılığı (AKO)

Aktif kârlılığı, akademik çalışmalarda da sıkça rastlanılan, bankaların kârlılığını gösteren oranlardan biri olup, toplam varlıkların gelirlerini göstermektedir. Aktif kârlılık, banka yönetimi ile banka yönetimine bağlı olan diğer birimlerin aktif kârlılık kabiliyetlerini ölçmektedir. AKO'nun yüksek olması, banka ve bankayla ilişkisi olan tüm kurumların beraber etkin olarak yönetildiğini ve net kâr sağladığını ifade eder. Hesaplanacak aktif başına kârlılık oranının yüksek seviyede olması ya da her yıl bir önceki yıla göre artış göstermesi istenen bir durumdur (Koç vd, 2015.7).

Bankaların aktif kârlılığı oranları diğer sanayi ve hizmet firmalarına kıyasla daha düşük seviyededir. Bazı dönemlerde küçük ölçekli bankaların aktif kârlılık oranları, büyük ölçekli bankaların aktif kârlılığını geçmekte, bazı dönemlerde ise tam tersi gelişmeler yaşanmaktadır (Tunay ve Silpagar, 2006a.3-4).

4.3.2. Özkaynak Kârlılığı (ÖKO)

Özkaynak kârlılığı, bir firmanın veya bankanın, ortaklarının koymuş oldukları özkaynak fonundan ne kadar kazanç elde ettiğini, sermaye sahiplerinin bankaya koydukları sermayenin kârlılığını inceleyen, araştıran bir orandır. ROE'si yüksek seviyede olan bir firmanın iç kaynaklarından fon yaratma kapasitesinin ve bununla birlikte bankanın da kâr elde etme kabiliyetinin yüksek olduğunu sonucuna ulaşılır. Özkaynak kârlılığının yüksek oluşu, firma yöneticilerinin ortakların kârlılığını artırmada etkinlik yarattığı sonucunu göstermektedir. ROE, ortakların bankaya koymuş oldukları sermayenin kârlılığını ölçen temel bir kârlılık kriteri olarak değerlendirilir (Koç vd., 2016.6).

ROE, sadece halka açık bilgiler içerdiğinden analistler için kolay ulaşılabilecek bir değerdir. Bir hissedarın yapmış olduğu yatırımın finansal getirisine ilişkin direkt olarak değerlendirme yapma imkânı yaratır. Bununla birlikte ayrıca ekonominin farklı sektörleri ya da farklı firmaları arasında karşılaştırma imkânı da sağlar (ECB, 2010.8).

4.3.3. Net Faiz Marjı (NIM)

Net faiz marjı da bankaların üstlendikleri aracılık fonksiyonunun önemi nedeniyle izlenmekte olan performans ölçütlerinden biridir. Bankaların yapmış oldukları faaliyetleri sonucunda elde ettikleri net faiz marjı, aracılık maliyetlerini gösteren temel unsur olarak görülmektedir. Aynı zamanda sistemdeki etkinliğin ölçülmesinde de öncü gösterge durumundadır (Kaya, 2001.1).

Net faiz marjının yüksek oluşu, banka kâr marjlarını artırırken bankacılık sisteminin de daha istikrarlı duruma gelmesinde etkili olur. Ancak bu durum yani yüksek faiz marjı bankalarda riskli kredilerin de olabileceği durumunu göstermektedir. Bu nedenle, yüksek faiz marjı bankacılık sisteminin verimsizliğine, rekabetten uzak ve etkinlik seviyesi düşük bir sektörün oluşmasına sebep olabilmektedir (Taşkın, 2011.293).

Bankaların net faiz marjları, banka net gelirlerinin özet istatistiği olarak da ifade edilebilir. Net faiz gelirlerinin banka kârlarının en önemli belirleyicileri olmasının yanında, istikrarlılığı ve sürekliliği de bankaların finansal sistem içerisinde sağlıklı bir biçimde yer almasını sağlamaktadır (Erol, 2007.1).

Burada bahsedilen performans ölçütleri tek başlarına kullanıldıklarında aynı gerçeği yansıtmalarına rağmen, birbirlerine kıyasla bazı avantajları ve olumsuzlukları olmasından ötürü daha verimli ve sağlıklı bir analiz için bunların hep birlikte kullanılması yazında sıkça görülen bir uygulamadır (Tunay ve Silpagar, 2006b. 4-5).

Bu performans ölçütleri bankanın performansı hususunda önemli bilgiler yansıtmakla birlikte yeterli değildir. Nihayetinde ekonomik gelişmelerin ya da sektörde yaşanan

değişimlerin etkisi sonucu yaşanan kârlılık göstergeleri, bankanın gerçekteki performansını örtebilir. Bunu engelleyebilmek için, bankanın performans oranlarını bankacılık sektörünün ortalama performans oranlarıyla kıyaslamak daha doğru bir sonuç ortaya koyacaktır (Tunay ve Silpagar, 2006a.4).

5. LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

Literatür incelenmesinde, finansal performans konusunda, bankacılık alanında yapılan birçok çalışma tespit edilmiştir. Bu bölümde Türkiye’de ve başka ülkelerde daha önce yapılmış olan çalışmalardan, ilk olarak bankacılık sektöründe finansal performans ölçümü ile ilgili çalışmalardan bazılarına yer verilmiştir. Sonrasındaki çalışmada da kullanılacak panel veri yöntemi ile ilgili yapılan çalışmalar ele alınmıştır.

5.1. Bankacılık Sektöründe Finansal Performans İle İlgili Literatür Taraması

Çakar (2003) yapmış olduğu çalışmada, Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren yabancı bankaların piyasa giriş nedenlerini ve etkilerini irdeleyip, bankacılık sektörünün net faiz marjına etkisini oran analizi yöntemini uygulayarak incelemiştir.

Demir ve Astarçioğlu (2007), çalışmalarında finansal tahmin yolu ile banka performanslarını tespit etmeyi amaçlamışlardır. 1999-2005 yılları arasında İMKB’de düzenli olarak faaliyette bulunan 9 bankanın verilerinden faydalanarak 2006 yılı verileri tahmin edilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmada tahmini ölçmek için veri zarflama yöntemi (VZA) kullanılmıştır. Girdi olarak, faiz giderleri, faiz dışı giderler ve toplam mevduat ele alınmıştır. Çıktı olarak ise, faiz gelirleri, faiz dışı giderler ve verilen krediler ele alınmıştır.

Aktaş ve Kırgın (2007) çalışmalarında, Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren yabancı ve ulusal bankaların finansal oranlar açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olup olmadığını oran analizi kullanarak belirlemeye çalışmışlardır. 2003-2006 yılları arasındaki banka verilerinden faydalanılarak, sermaye yeterliliği, aktif kalitesi, likidite, kârlılık ve gelir-gider yapısına göre oranlar belirlemişlerdir. Bu oranlara T-testi ve Kruskal Wallis testi uygulamışlardır.

Bayrakdaroğlu ve Ege (2007) yapmış oldukları çalışmada, Türk bankacılık sektöründe yer alan ulusal ve yabancı sermayeli bankaların finansal performanslarının çok değişkenli istatistiksel teknikler ile analizini gerçekleştirerek, sektördeki yabancı girişlerinin sonucunu değerlendirmişlerdir. Çalışma sonucunda; performans göstergeleri bakımından ulusal bankaların yabancı bankalara kıyasla daha etkin olduğu fakat özellikle FDG/TA, AKKAR ve FK/TA değişkenleri bakımından yabancı bankaların etkinliğinin arttığı sonucu bulgusuna ulaşılmıştır.

Barros, Ferreira ve Williams (2007), çalışmalarında Avrupa’da faaliyet gösteren 1384 ticari banka üzerinde, banka performansını etkileyen faktörleri araştırmışlardır. Bu amaçla çalışmada 1993-2001 yılları arasındaki veriler kullanılarak, karma logitmodel tekniğiyle analiz gerçekleştirilmiştir.

Keçek ve Cinsler (2008), yapmış oldukları çalışmada bankaların performans değerlemesini incelemişlerdir. 2005 yılında Türkiye’de faaliyet gösteren 34 ticari bankanın mali tablolarından yararlanılarak oranlar elde edilmiştir. İlk etapta çok değişkenli istatistik tekniklerinden olan kümeleme analizi uygulanmış, sonrasında sınıflamada önemli olan değişkenleri tespit edebilmek için kümeleme analizine tabi olan verilere diskriminant (ayrırımsal) analizi uygulanmıştır.

Bumin (2009), çalışmasında bankacılık sektöründe kârlılık analizi uygulaması yapmıştır. Ayrıca bu çalışmasında, 2001 yılında BYYP programı sonrasında bankacılık sektöründe yaşanan iyileşmeyi de ele almıştır. 2002-2008 yılları arasında Türkiye’de faaliyette bulunan bankalar fonksiyon ve sahiplik yapılarına göre gruplandırılmıştır. Bu gruplandırma, mevduat bankaları, kalkınma ve yatırım bankaları, katılım bankaları ve fon bankaları olarak yapılmıştır. Mevduat bankaları da kendi bünyesinde kamu, yerli ve yabancı olarak gruplandırılmıştır. Çalışmada gruplama sonrası verilere oran analizi uygulanmıştır.

Seçme, Bayrakdaroğlu ve Kahraman (2009) çalışmalarında, Türkiye’de faaliyette bulunan en büyük 5 ticari bankanın 2007 yılındaki performanslarını, öncelikle performans ölçme kriterlerinin ağırlıklarını bulanık AHS yöntemine göre belirlemiş, daha sonra da TOPSIS yöntemini kullanarak bankaları finansal, finansal olmayan ve toplam performans olmak üzere üç açıdan sıralayarak analiz etmeye çalışmışlardır.

Çetin ve Çetin (2010) çalışmalarında, İMKB ’de işlem gören 13 bankanın 2008 yılındaki finansal performanslarını çok kriterli karar verme yöntemlerinden VIKOR yaklaşımını kullanarak analiz etmişlerdir. Analiz sonucunda Garanti Bankası ilk sırada, Tekstil Bank ise son sırada yer almıştır.

Çetin ve Bıtırak (2010), çalışmalarında bankaların kârlılık performanslarını incelemişlerdir. Türkiye’deki ticaret bankaları ile katılım bankalarının, 2005-2007 dönemindeki mali tablolarından elde edilen oranlar kullanılmıştır. Yöntem olarak analitik hiyerarşik süreci (AHS) kullanılmış ve her bir banka için AHS ayrı ayrı uygulanarak finansal performansları tespit edilmeye çalışılmıştır.

Demireli (2010), Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren kamu sermayeli bankaların 2001-2007 yılları arasındaki 7 yıllık döneme ait performanslarını TOPSIS yöntemini kullanarak ölçmeyi amaçlamıştır. Çalışma neticesinde ülke genelinde yaygın olarak faaliyet gösteren kamu sermayeli bankaların yerel ve global finansal krizlerden etkilendiği görülmüştür. Söz konusu bankaların performans puanlarının ülke dışı verilere paralel olarak sürekli dalgalanmalar gösterdiği ve sektörde dikkat çeken bir iyileşmenin söz konusu olmadığı tespit edilmiştir.

Çağıl (2011), Türk bankacılık sektöründe, 2006-2010 dönemlerine ait kamu ve özel sermayeli bankalar ile Türkiye’de kurulan yabancı sermayeli bankaların finansal performans

analizini electre yöntemi kullanarak yapmayı amaçlamıştır. Bankaların performansları ele alındığında, kriz dönemlerinde bazı bankaların sıralamada sapma yaşadığı görülmüştür.

Uçkun ve Girginer (2011), Türkiye’de faaliyet gösteren kamu ve özel sermayeli ticari bankaların 2008 yılındaki finansal performanslarını Gri İlişkisel Analiz yöntemi ile analiz etmeyi amaçlamıştır. Yapmış oldukları çalışmada 3 kamu bankası, 10 özel banka ve 14 finansal oran kullanmışlardır. GİA tekniği sonucunda finansal performans bakımından kamu bankaları arasında ilk sırayı Ziraat Bankası alırken, özel bankalar arasından ise Anadolu Bank ilk sırada yer almıştır.

Ünvan ve Tatlıdil (2011), yaptıkları çalışmada finansal oranlardan çıkarak bankaların iflas olasılıklarını tespit etmeyi hedeflemişlerdir. 2002-2008 dönemindeki 70 bankanın 37 farklı finansal oranını belirleyip, bu oranlara Lojistik, Prohobit Regresyon ve Diskriminant analizi uygulayarak, Türk bankacılık sektöründeki bankaların yapılarını incelemişlerdir. Bu 3 farklı teknikten Diskriminant modelinin, bankaların başarı veya başarısızlıklarının ölçümünde daha etkin olduğunu ileri sürmüşlerdir.

Parlakkaya ve Çürük (2011), çalışmalarında geleneksel ve katılım bankalarının finansal rasyolarında da bir farklılığın olup olmadığını tespit etmeyi amaçlamışlardır. Çalışmada, 2005-2008 dönemindeki veriler ile 23 adet finansal rasyo belirlenmiş ve bu rasyolara t-testi ile regresyon analizi uygulanmıştır.

Javaid, Anwar, Zaman ve Gafoor (2011), Pakistan’da banka kârlılığını etkileyen içsel faktörleri araştırmak istemişler ve bu amaçla ülkenin en büyük 10 bankasına ilişkin 2004-2008 dönemi ele alınmıştır. Aktif kârlılığı, aktif büyüklüğü, öz sermaye/toplam aktifler, mevduatlar/toplam varlıklar ve krediler/toplam varlıklar olmak üzere toplam 5 faktör kullanılmış ve havuzlanmış, en küçük kareler (Pooled OLS) metoduyla analiz edilmiştir.

Yayar ve Baykara (2012), yapmış oldukları çalışmada, Türkiye’deki katılım bankalarının etkinliği ve verimliliğini tespit etmeyi hedeflemişlerdir. 2005-2011 dönemindeki verilerden faydalanarak etkinlik ve verimlilik kriterleri belirlenmiştir. TOPSİS yöntemi uygulanan çalışmada bankalar arasındaki etkinlik ve verimlilik ölçülmüştür.

Ani, Ugwunta, Ezeudu ve Ugwanyi (2012), çalışmalarında Nijerya’da banka kârlılığı üzerinde etkili olan içsel faktörleri araştırmayı amaçlamışlardır. Çalışmada 2001-2010 yılları arasında faaliyette bulunan 15 bankanın toplam varlıklar, toplam öz sermaye/toplam varlıklar, toplam krediler/toplam varlıklar ve yatırım kârlılığına ilişkin veriler kullanılarak havuzlanmış en küçük kareler tekniğiyle analiz edilmiştir.

Garza-Garcia (2012), yaptıkları çalışmada 2001-2009 yılları arasında Meksika’da banka performansının belirleyicilerini Genelleştirilmiş Momentler Metodu (GMM) yöntemiyle tespit etmişlerdir. Çalışmalarında performans ölçütü olarak, yatırım kârlılığı ve öz sermaye kârlılığı unsurlarını kullanmışlardır.

Doğan (2013-b) yaptığı çalışmada, Gri İlişkisel Analiz yaklaşımını kullanarak hisse senetleri İMKB’de işlem gören 10 ticari bankanın 2005-2011 yılları arasındaki verileri ile finansal performanslarını ölçmüş ve karşılaştırma yapmıştır.

Doğan (2013-a), Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren katılım ve geleneksel bankalarının finansal performanslarını oran analizi ve t-testi yöntemleriyle analiz etmeye çalışmıştır. 2005-2011 yılları arasında incelemiştir. Doğan çalışmasında, bu bankaların finansal performans değerlerinde, banka çeşitlerinde olduğu gibi bir farklılık olup olmadığını belirlemeyi amaçlamıştır.

Kandemir ve Arıcı (2013), Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren 3’ü kamusal sermayeli, 11’i özel sermayeli ve 11’i Türkiye’de kurulmuş yabancı özel sermayeli mevduat bankası olmak üzere toplam 25 bankanın 2001-2010 yıllarını kapsayan dönemlere ilişkin performanslarını, CAMELS performans değerlendirme modeli ile ölçmüşlerdir.

Ecer (2013), çalışmasında 2008-2011 dönemindeki Türkiye’de faaliyette bulunan özel bankaların verileri ile 12 adet finansal oranı baz alarak finansal performanslarına göre sıralama yapmıştır. Çalışmada gri ilişkisel analiz kullanılmıştır.

Önder, Taş ve Hepşen (2013) çalışmalarında, 2002-2011 döneminde Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren 3 kamu sermayeli, 9 özel sermayeli ve 5 yabancı sermayeli olmak üzere toplam 17 bankanın finansal performansını AHS ve TOPSIS yöntemlerinin birleştirilmesi ile değerlendirmeyi amaçlamışlardır.

Önder ve Hepşen (2013), 2002-2011 döneminde Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren 3 kamu sermayeli, 9 özel sermayeli ve 5 yabancı sermayeli bankanın finansal performanslarını değerlendirerek 2012-2015 dönemine ait performanslarını tahmin etmeyi amaçlamışlardır. Çalışmada, tahmin yöntemi olarak zaman serisi analizini, bankaların üstünlüklerinin belirlenmesi amacıyla da AHS ve TOPSIS yöntemlerini uygulamışlardır.

Sakarya ve Aytekin (2013) çalışmalarında, hisse senetleri İMKB’de işlem gören 2 kamu, 8 özel ve 2 yabancı sermayeli olmak üzere toplam 12 adet ticari bankayı, 2007-2011 yılları arasındaki finansal performansları açısından, belirlenmiş on adet finansal rasyo yardımıyla PROMETHEE yaklaşımını kullanarak karşılaştırmışlardır.

Nahang ve Araghi (2013), 2009-2012 yılları arasındaki Tahran City Bank örneği üzerinden banka kârlılığını etkileyen içsel faktörleri araştırmayı hedeflemişlerdir. Çalışmada City Bank’ın, mevduat büyüklüğü, kredi büyüklüğü ve likidite büyüklüğü ile kredi risk yönetimi ve maliyet yönetimlerine ilişkin veriler kullanılarak korelasyon ve regresyon yöntemleri ile analiz gerçekleştirilmiştir.

Bağcı ve Rençber (2014), çalışmalarında bankacılıkta kârlılık analizini ölçmeyi hedeflemişler ve bunun için 2006-2012 döneminde Türkiye’de faaliyet gösteren kamu bankaları

ile özel bankaları ele almışlardır. Çalışmada çok amaçlı karar verme tekniklerinden Prometjee yöntemi kullanılmıştır.

Altan ve Candoğan (2014), çalışmalarında tek bir banka türünde finansal performans analizi gerçekleştirmişlerdir. Çalışmada geleneksel oranlar ile yapılan performans değerleri ile GİA uygulaması sonucu elde ettikleri değerleri karşılaştırmışlardır.

Almazari (2014), çalışmasında 2005-2011 döneminde Ürdün ve Suudi Arabistan için banka kârlılığına etki eden içsel faktörleri karşılaştırmalı olarak incelemeyi amaçlamıştır. Çalışmada her iki ülkeden toplamda 23 bankaya ilişkin olarak 7 finansal oran kullanılmıştır.

Dawood (2014), yaptığı çalışmada 2009-2012 döneminde Pakistan'da faaliyet gösteren ticari bankaların kârlılıklarını etkileyen içsel faktörleri tespit etmek için 23 bankayı ele alarak doğrusal en küçük kareler yöntemini uygulamıştır.

Lelissa (2014), çalışmasında 1990-2012 yılları arasında Etiyopya'dak ticari bankaların kârlılığını etkileyen içsel ve dışsal faktörleri regresyon yöntemiyle araştırmıştır. Analiz neticesinde, kredi riski ve yönetim yapısının kârlılık üzerinde istatistiksel açıdan anlamlı etkisinin olduğu görülürken, banka büyüklüğü, sermaye yapısı ve likiditenin kârlılık üzerinde istatistiksel bakımdan anlamlı bir etkisinin olmadığı tespit edilmiştir. Bununla beraber kârlılığa etki eden en önemli faktörün enflasyon oranı olduğu belirlenmiştir.

Mushtag, Hasan, Yaqub ve Awan (2014), yaptıkları çalışmada, Pakistan Karaçi Borsası'nda işlem gören ticari bankalar için 2009-2013 dönemindeki ticari banka performansının içsel ve dışsal belirleyicilerini havuzlanmış en küçük kareler yöntemiyle analiz etmişlerdir. Çalışmanın sonucunda, bankaların performanslarının belirlenmesinde, sermaye yeterliliğinin, varlık kalitesinin, verimliliğin ve gayri safi yurtiçi hâsılanın etkilerinin çok olduğu tespit edilmiştir.

Gündoğdu (2015), Türkiye'de kurulmuş yabancı sermayeli bankaların 2003-2013 dönemindeki performanslarını TOPSIS yöntemini kullanarak değerlendirmiştir. Yapılan analiz neticesinde, 2003 ile 2009 yılları arasında en iyi performans sergileyen bankalar arasındaki sıralamanın 2010 yılından itibaren küresel finansal krizin yaratmış olduğu etkiler sonucunda değişiklik gösterdiği tespit edilmiştir.

Yesmine ve Bhuiyah (2015), çalışmalarında 2008-2014 döneminde Bangladeş'te faaliyet gösteren kamu ve özel bankalar için banka performansını etkileyen içsel faktörleri, performans ölçütü olarak aktif kârlılığı dikkate alarak, çoklu regresyon yöntemi ile analiz etmişlerdir.

Frederick (2015), çalışmasında 2000-2011 döneminde Uganda'da ticari bankaların performansını etkileyen içsel ve dışsal faktörleri doğrusal çoklu regresyon yöntemi kullanarak araştırmayı hedeflemiştir.

5.2. Panel Veri Analizi İle İlgili Literatür Taraması

Literatürün bu bölümünde Türkiye'deki ve diğer ülkelerdeki bankaların performansını panel veri analizi ile ölçerek ele alan önemli çalışmalardan bahsedilecektir.

Naceur ve Goaied (2001), Tunus'ta 1980-1995 yılları arasında faaliyette bulunan bankaların performansını panel veri yönetimi ile analiz etmişlerdir. Çalışmalarında performans ölçütleri olarak seçtikleri aktif kârlılığı ve özkaynak kârlılığının belirleyicilerini ölçmeyi amaçlamışlardır. Sonuç olarak; işgücü ve verimliliklerini artıran ve gelir getiren aktif kalemlerine oranla, daha yüksek seviyede mevduat hesabına sahip olan bankaların performansının da yüksek olduğu ve de sermaye oranı yüksek olan bankaların da daha kârlı olduklarına ulaşmışlardır.

Guru, Staunton ve Shanmugam (2002), yapmış oldukları çalışmalarında Malezya'da 1986-1995 döneminde faaliyet gösteren başarılı bankaların kârlılık performansında etkili olan faktörleri içsel ve dışsal faktörler olarak ayırarak değişkenleri belirlemiş ve panel veri yöntemi ile analizleri gerçekleştirmişlerdir. Çalışma sonucunda, bankaların performansını etkileyen en önemli etkenin harcama yöntemi olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca sermaye oranı ile özkaynak kârlılığı arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu görülmüştür. Yine makroekonomik değişkenlerden de enflasyonun banka performansı üzerinde pozitif etkisi olduğu görülürken, yüksek oranların ise kârlılığı düşürdüğü belirlenmiştir.

Abreu ve Mendes (2002), yapmış oldukları çalışmada bazı Avrupa ülkeleri için net faiz marjı ile kârlılıklarının belirleyicilerini panel veri yöntemi kullanarak tespit etmeyi hedeflemişlerdir. Avrupa ülkelerinden Portekiz, İspanya, Fransa ve Almanya ülkeleri ele alınmış olup, bu ülkelerde 1986-1999 yılları arasında faaliyet gösteren bankaların verileri kullanılarak analizlerini gerçekleştirmişlerdir. Sonuç olarak; banka kârlılığında sermayesi güçlü olan bankaların kârlılıklarının da yüksek olduğu; makroekonomik değişkenlerden enflasyon ve işsizlik oranı ile kârlılık arasında negatif yönlü ilişki olduğu tespit edilmiştir. Yine ele alınan net faiz marjıyla ilgili olarak ise mikro değişkenlerden personel harcamaları, sermaye ve kredilerin toplam aktiflere oranıyla pozitif yönlü olduğu, makro değişkenlerden de enflasyon oranıyla negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Naceur (2003), çalışmasında 1980-2000 döneminde Tunus'ta faaliyet gösteren bankaların aktif kârlılığı ve net faiz marjını etkileyen unsurları tespit etmeyi hedeflemiştir. Çalışmada panel veri metodu kullanılmış olup, açıklayıcı değişkenler bankaya özgü değişkenler, makroekonomik değişkenler ve finansal yapı değişkenleri olarak gruplandırılmıştır. Çalışmanın sonucunda, bankanın genel giderinin fazlaşmasının net faiz marjını artırdığı, kredilerin ve özkaynakların toplam aktiflere oranının artmasının da bankaların kârlılığını artırdığı görülmüştür. Makroekonomik değişkenlerden ekonomik büyüme oranının net faiz marjı

üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşılırken, enflasyonun pozitif yönlü bir etkisi olduğu tespit edilmiştir. Finansal yapı değişkenlerinden yoğunlaşma oranının ise net faiz marjını olumsuz etkilediği görülmüştür.

Athanasoglu, Brissimis ve Delis (2005), yaptıkları çalışmalarında Yunanistan'da 1985-2001 yılları arasında faaliyet gösteren 21 bankanın verilerini panel veri tekniği kullanılarak, bankaların kârlılıklarını etkileyen faktörleri bankalara özgü, sektörel ve makroekonomik belirleyiciler olarak inceleyerek analiz etmeyi amaçlamışlardır. Çıkan sonuçlarda, bankaya özgü değişkenlerden aktif büyüklüğün banka kârlılığı üzerinde etkisinin olmadığı, faaliyet giderlerinin artmasının kârlılığı azalttığı, özsermaye oranının ve işgücü verimliliğinin kârlılığı olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Makroekonomik değişkenler olarak belirlenen enflasyon ve ekonomik unsurların banka kârlılığını aynı yönde güçlü bir şekilde etkilerken, sektörel değişkenlerle ilgili anlamlı sonuçlara varılamadığı görülmüştür.

Kaya (2002), çalışmasında Türkiye'de 1997-2000 döneminde faaliyette bulunan kamu ve özel bankalar için kârlılığın belirleyicilerini, üçer aylık veriler kullanılarak panel veri yöntemi kullanılarak tespit edilmeye çalışılmış. Kârlılık göstergeleri olarak seçilen net faiz marjı, özkaynak kârlılığı ve aktif kârlılığı için mikro ve makro belirleyiciler bu çalışmada iki kademeli olarak belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışma sonucunda, mikro belirleyicilerden özkaynak, personel harcamaları, mevduatlar ve likidite, makro belirleyicilerden de enflasyon ve konsolide bütçe açığı üç kârlılık göstergesi için de anlamlı bulunmuştur.

Tunay ve Silpagar (2006), yaptıkları çalışmalarında Türk bankacılık sektöründe kârlılığa dayalı performansı, kârlılık ölçütü olarak net faiz marjı, aktif kârlılığı ve özkaynak kârlılığını kullanarak değerlendirmeye çalışmışlardır. Çalışmadan bankaların performansını ölçeklerine göre gruplandırdıklarında 1988-2004 dönemindeki, mülkiyet esasına göre gruplandırdıklarında 1960-2004 dönemindeki veri setini kullanmışlardır. Panel veri analiziyle elde ettikleri sonuçlara göre bankalara özgü değişkenlerin banka kârlılığı üzerinde önemli ölçüde etkili olduğu, ayrıca banka performansının makroekonomik değişkenler ile finansal yapı değişkenlerine de duyarlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Güngör (2007), yaptığı çalışmada 1990- 2000 ve 2002-2005 dönemlerinde Türkiye'de faaliyette bulunan yerel ve yabancı bankaların kârlılığını etkileyen faktörleri belirlemeye çalışmış, bunu tespit etmek için panel veri tekniğini kullanmıştır. Çalışma sonucunda, kârlılık göstergesi olarak seçilen aktif kârlılığı üzerinde hem mikro hem de makro faktörlerin anlamlı etkilerinin olduğu sonucuna varılmıştır. Bu faktörlerin yerel ve yabancı bankalar için farklılık gösterip göstermediğini görebilmek için oluşturulan modellere bakıldığında, faaliyet giderleri haricindeki tüm değişkenlerin gerek yerel gerekse yabancı banka kârlılığına aynı yönde etki ettikleri tespit edilmiştir.

Atasoy (2007), çalışmasında Türkiye’de 1990-2005 yılları arasında faaliyet göstermekte olan 26 mevduat bankasını panel veri yöntemi tekniği ile ele alarak, Türk bankacılık sektörünün kârlılık performansının belirleyicilerini tespit etmeyi amaçlamıştır. Kârlılık performansının gösterimi bakımından değişken olarak aktif kârlılığı ve net faiz marjını kullanmıştır. Açıklayıcı değişkenler ise bankalara özgü, makroekonomik ve finansal yapıya ilişkin değişkenler olarak 3 ayrı grup olarak incelenmiştir. Çalışma sonucunda, bankalara özgü olan değişkenlerin, makroekonomik değişkenlere kıyasla aktif kârlılığı üzerinde daha etkin olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Öte yandan, makroekonomik ve finansal yapıya ilişkin değişkenlerin de bankacılık sektörünün kârlılık performansını etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Demirhan (2010), yaptığı çalışmada Türkiye’de faaliyette olan mevduat bankalarının finansal yapıya ilişkin kararlarının bankaların kârlılık performansları üzerindeki etkilerini tespit etmeyi hedeflemiştir. Bu çalışmada panel veri yöntemi kullanmış olup, bankalar sermaye yapılarına göre yerel ve yabancı olarak iki ayrı grupta irdelemiştir. Sonuç olarak, yerel ve yabancı bankaların finansal yapı oranları arasında önemli boyutta farklılıklar olduğu görülmüştür. Yerel bankaların kârlılık oranlarını en çok etkileyen finansal yapı değişkeninin alınan krediler olduğu görülürken, yabancı bankaların kârlılığını etkileyen en önemli unsurun ise özsermaye oranı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, özsermaye oranının hem yerel hem de yabancı bankalarda kârlılık oranları ile pozitif yönlü bir ilişki içerisinde olduğu görülmüştür.

Korkmaz, Yıldız ve Gökbulut (2010), yapmış oldukları analizde Finansal Varlıkları Fiyatlandırma Modeli-FVFM’nin, İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Ulusal 100 Endeksi’nde, 1993-2007 yılları arasında sürekli işlem gören işletmeler üzerinde, uygulanabilirliğini araştırarak tespit etmeye çalışmışlardır. Yaptıkları çalışmada panel veri analizi tekniğini kullanmışlardır. Analiz neticesinde, FVFM’nin İstanbul Menkul Kıymetler Borsası’nda ilgili yıllar arasında geçerli olduğu ve panel regresyonunun piyasa risk priminin hesaplanmasında alternatif bir seçenek olabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Taşkın (2011), yaptığı çalışmada Türkiye’de 1995-2009 döneminde faaliyette bulunan bankaların performanslarını etkileyen içsel ve dışsal unsurları tespit etmeyi hedeflemiş, bunun için panel veri yöntemini uygulamıştır. Bankacılık sektörünün performans ölçütleri için de aktif kârlılık, özkaynak kârlılığı ve net faiz marjı kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda, bankalara özgü değişkenlerden özkaynakların toplam aktiflere oranının modellerin birçoğunda anlamlı sonuçlar verdiği bulgusuna ulaşılmış, makroekonomik değişkenlerden ise sadece üretim endeksinin aktif kârlılığı etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Bilanço dışı faaliyetlerdeki artışın banka performansını olumlu yönde etkilediği de çalışmada çıkan bir diğer sonuçtur. Çalışmada ulaşılan bulguların tümüne bakıldığında, banka performansı üzerinde makroekonomik değişkenlere göre bankalara özgü değişkenlerin daha etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Gülhan ve Uzunlar (2011), çalışmalarında Türk bankacılık sektöründe bankaların kârlılığını etkileyen faktörleri panel veri yöntemi uygulayarak tespit etmeyi amaçlamışlardır. Analiz dönemi olarak 1999-2000 ve 2002-2008 yılları arasını ele almışlardır. Yerel ve yabancı bankaların kârlılıklarını etkileyen faktörleri tespit etmek için kullandıkları değişkenlerden hem makroekonomik hem de bankalara özgü değişkenlerin aktif kârlılığı üzerindeki etkileriyle ilgili olarak anlamlı sonuçlara ulaşmışlardır.

Ongore ve Kusa (2013) 2001-2010 dönemi için Kenya'da ticari banka performansına etki eden içsel ve dışsal faktörleri panel veri analizi ile incelemişlerdir. Çalışmanın sonucunda, likidite dışındaki tüm içsel faktörlerin banka performansı üzerinde istatistiksel açıdan anlamlı bir etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca dışsal faktörler ile banka performansı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulgusu elde edilmiştir.

Tomuleasa ve Cocriş (2014) banka performansına etki eden faktörleri Avrupa'nın en büyük 20 bankasına ilişkin 2004-2012 dönemini kapsayan bir veri seti kullanarak panel veri analizi yöntemiyle incelemişlerdir. Sonuç olarak, bankalara özgü içsel faktörlerin banka performansı üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu belirlenmiştir. Dışsal faktörlerin ise banka performansı üzerinde sınırlı bir etkisinin olduğu sonucuna varılmıştır.

Topaloğlu (2018), çalışmasında Kurumsal Yönetim Endeksi'nde faaliyet gösteren şirketlerin sermaye yapılarını etkileyen firmaya özgü faktörleri tespit etmeyi amaçlamıştır. Dönem olarak 2007-2015 yılları arası seçilmiş, analiz tekniği olarak panel veri tekniği kullanılmıştır. Çalışma neticesinde, likidite oranı, aktif kârlılık oranı ve varlık yapısı ile firma büyüklüğü arasında pozitif bir ilişki olduğu görülürken, finansal kaldıraç ile arasında negatif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanında finansal kaldıraç ile borç dışı vergi kalkanı, faaliyet kaldırıcı, büyüme fırsatı ve Tobin's q arasında ise istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür.

Konuya ilişkin olarak yapılan çalışmalarda, performans göstergeleri olarak kabul edilen net faiz marjı, özkaynak kârlılığı ve aktif kârlılığı birlikte veya bazıları tercih edilerek bağımlı değişken olarak kullanıldığı, bağımsız değişkenler olarak ise çoğunlukla bankaların bilanço ve gelir-gider tablolarından elde edilen oranlar ile bazı makroekonomik faktörlerin kullanıldığı görülmektedir.

6. ÖZEL VE YABANCI SERMAYELİ MEVDUAT BANKALARININ FİNANSAL PERFORMANSLARINI ETKİLEYEN FAKTÖRLERİN BELİRLENMESİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

Çalışmanın bu bölümünde, Türkiye bankacılık sisteminde faaliyet gösteren özel ve yabancı sermayeli mevduat bankalarının finansal performanslarına etki eden faktörlerin belirlenmesine yönelik gerçekleştirilen analizlere ve bu analizler sonucunda elde edilen bulgulara ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

6.1. Araştırmanın Amacı

Türkiye’de faaliyet gösteren özel ve yabancı sermayeli mevduat bankalarının finansal performanslarını etkileyen faktörlerin tespit edilmesi hedeflenmiştir. Çalışmada ulaşılan bulguların gerek yatırımcılara gerekse banka üst düzey yöneticilerine ve düzenleyici kurumlara faydalı bilgiler sağlaması da amaçlanmaktadır. Ulaşılan bulguların paydaşların faydalarını maksimize etmelerinde kullanabilmeleri de önem arz edebilecektir.

6.2. Araştırmanın Önemi

Sahiplik yapıları açısından bankaların sınıflandırılmasıyla ortaya çıkan özel ve yabancı sermayeli mevduat bankalarının finansal performanslarının belirleyicilerinin tespit edilmesi, hem mali sektör hem de bankaların finanse ettikleri reel sektörde ortaya çıkabilecek olası şokları ve krizleri minimize edebilmek için önemlidir. Bu bağlamda çalışmanın özel ve yabancı sermayeli mevduat bankalarının finansal performanslarını ayrı ayrı ele alması ve elde edilen bulguların kıyaslanmasına imkân tanınması çalışmanın literatüre olan katkısını ve özgünlüğünü ifade etmektedir.

6.3. Araştırmanın Kapsamı

Özel ve yabancı sermayeli mevduat bankalarının finansal performanslarına etki eden faktörlerin belirlenebilmesi için 2002-2017 dönemine ilişkin yıllık veriler, analiz kapsamında incelenmiştir. Bankalara ait veriler Türkiye Bankalar Birliği veri tabanından elde edilmiştir. Çalışmada incelenen bankalar aşağıda Tablo 12’de gösterilmektedir.

Tablo 12. Çalışmada İncelenen Bankalar

	Özel		Yabancı
1.	AKBANK	1.	ALTERNATİFBANK
2.	ANADOLUBANK	2.	ARAPTÜRK BANKASI
3.	ŞEKERBANK	3.	CITIBANK
4.	TÜRKİSHBANK	4.	DENİZBANK
5.	TÜRK EKONOMİ BANKASI	5.	HSBCBANK
6.	TÜRKİYE İŞ BANKASI		
7.	YAPI VE KREDİ BANKASI		

6.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

2018 yılı itibarıyla Türkiye bankacılık sektöründe 9 özel sermayeli ve 16 yabancı sermayeli mevduat bankası faaliyet göstermektedir. Araştırmada, 2002-2017 döneminde devamlı olarak faaliyet gösteren 7 özel ve 5 yabancı sermayeli mevduat bankası analiz kapsamında incelenmiştir. Bu doğrultuda çalışmada incelenen bankalar, sektörün %48'ini temsil etmektedir. İncelenen dönemdeki bankalardan Garanti Bankası ve Finans Bank özel sermayeli mevduat bankası kapsamında incelenirken 2016 yılında yabancı sermayeli mevduat bankası olarak yer aldığı için analiz kapsamına dâhil edilmemiştir.

6.5. Araştırmanın Veri Seti

Özel ve yabancı sermayeli mevduat bankalarının finansal performanslarını etkileyen faktörlere yönelik ikincil veriler, Türkiye Bankalar Birliği (www.tbb.org.tr) ve T.C. Merkez Bankası (www.tcmb.gov.tr) veri tabanlarından elde edilmiştir. Çalışmada kullanılan değişkenler ve değişkenlerin hesaplama şekilleri, Tablo 13'te sunulmaktadır.

Tablo 13. Değişkenler ve Hesaplama Şekilleri

Bağımlı Değişken	AKTİF KÂRLILIK ORANI (AKO)	Net Dönem Kârı / Toplam Aktifler
Bağımsız Değişkenler	FİRMA YAŞI (YAS)	Firma Kuruluş Tarihinin Kümülatif Toplamının Doğal Logaritması
	SERMAYE YETERLİLİK RASYOSU (SYO)	Özsermaye / (Riskli Varlıklar + Piyasa Riskleri + Operasyonel Riskler)*12.5)
	NAKİT ORAN (NO)	Nakit Değerler ve Merkez Bankası + Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kâr/Zarara Yansıtılan Fv (Net)+ Bankalar
	FİRMA BÜYÜKLÜĞÜ (BUY)	Toplam Aktiflerin Doğal Logaritması
	FİNANSAL KALDIRAÇ (FIKD)	Mevduat / Toplam Aktifler

Çalışmada, finansal performans Aktif Kârlılık Oranı (Return On Asset-AKO) ile ölçülürken, finansal performansı etkilediği düşünülen faktörler olarak; firma büyüklüğü ve yaşı, likidite, sermaye yeterliliği, finansman kararları esas alınmıştır.

6.6. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmada kullanılan bağımlı ve bağımsız değişkenler doğrultusunda, özel ve yabancı sermayeli mevduat bankaları için on hipotez oluşturulmuştur.

Hipotez 1. Özel sermayeli mevduat bankalarında firma yaşı ile aktif kârlılık oranı arasında ilişki vardır.

Hipotez 2. Yabancı sermayeli mevduat bankalarında firma yaşı ile aktif kârlılık oranı arasında ilişki vardır.

Hipotez 3. Özel sermayeli mevduat bankalarında sermaye yeterliliği ile aktif kârlılık oranı arasında ilişki vardır.

Hipotez 4. Yabancı sermayeli mevduat bankalarında sermaye yeterliliği ile aktif kârlılık oranı arasında ilişki vardır.

Hipotez 5. Özel sermayeli mevduat bankalarında likidite ile aktif kârlılık oranı arasında ilişki vardır.

Hipotez 6. Yabancı sermayeli mevduat bankalarında likidite ile aktif kârlılık oranı arasında ilişki vardır.

Hipotez 7. Özel sermayeli mevduat bankalarında firma büyüklüğü ile aktif kârlılık oranı arasında ilişki vardır.

Hipotez 8. Yabancı sermayeli mevduat bankalarında firma büyüklüğü ile aktif kârlılık oranı arasında ilişki vardır.

Hipotez 9. Özel sermayeli mevduat bankalarında finansman kararları ile aktif kârlılık oranı arasında ilişki vardır.

Hipotez 10. Yabancı sermayeli mevduat bankalarında finansman kararları ile aktif kârlılık oranı arasında ilişki vardır.

6.7. Araştırmada Kurgulanan Modeller

Çalışmada, özel ve yabancı sermayeli mevduat bankaları ve bağımlı değişken doğrultusunda iki farklı model kurgulanmıştır. Bu modeller aşağıdaki gibidir.

Özel Sermayeli Mevduat Bankaları

$$\text{Model 1. } AKO_{it} = \beta_{0it} + \beta_{1it} YAS_{it} + \beta_{2it} NO_{it} + \beta_{3it} BUY_{it} + \beta_{4it} FIKD_{it} + \beta_{5it} SYO_{it} + \epsilon_{it} \quad (1)$$

Yabancı Sermayeli Mevduat Bankaları

$$\text{Model 2. } AKO_{it} = \beta_{0it} + \beta_{1it} YAS_{it} + \beta_{2it} NO_{it} + \beta_{3it} BUY_{it} + \beta_{4it} FIKD_{it} + \beta_{5it} SYO_{it} + \epsilon_{it} \quad (2)$$

6.8. Araştırmanın Yöntemi

Bankaların finansal performanslarına etki eden faktörlerin belirlenebilmesi için panel veri analiz yönteminden faydalanılmıştır. Panel veri analizi kapsamında;

- Bağımsız değişkenler arasında çoklu doğrusal bağlantı probleminin olup olmadığına yönelik olarak spearman korelasyon analizi, varyans şişirme testi (VIF) ve Tolerans değerleri hesaplanmıştır.
- Bankalar arasında yatay kesit bağımlılığının (YKB) olup olmadığı ise panel ve değişken bazında Breusch-Pagan (1980) (Lagrange Multiplier-LM) testi ile incelenmiştir.
- Değişkenlerin katsayılarının yatay kesitler arasındaki değişkenliği diğer bir deyişle değişkenlere ilişkin serilerin homojen ya da heterojen yapıda olup olmadıkları ise Pesaran ve Yamagata (2008) tarafından geliştirilen Homojenite testi ile araştırılmıştır. Homojenlik sınaması, değişken bazında ve açıklayıcı değişkenler haricinde kalan sabit terimlerin yani α 'nın ve her bir değişkenin β 'sının (bağımlı değişkene etkisi) homojen ya da heterojen olup olmadığına göre ayrı ayrı incelenmiştir.
- Serilere ilişkin birim kök süreci, yatay kesit bağımlılığını dikkate alan Hadri & Kurozumi Panel-KPSS ve CADF-CIPS ikinci nesil birim kök testleri ve heterojenliği/homojenliği dikkate alan Im, Pesaran ve Shin (2003) IPS ve Levin, Lin ve Chu (2002) LLC birinci nesil testler ile analiz edilmiştir.
- Modellerin sabit etkiler ya da rassal etkiler modellerinden hangisi ile tahmin edileceğinin belirlenebilmesi için F, LM ve Honda testleri gerçekleştirilmiştir.
- Modellerde hata terimlerine ilişkin değişen varyans, Breusch-Pagan-Godfrey Heteroscedasticity LM ile incelenirken otokorelasyon ise Baltagi ve Li (1991), Born ve Bretuing (2016) ve Bhargava, Franzini ve Narendranathan (1982)'in Durbin-Watson

testleri ile incelenmektedir. Model tahmini ise White tarafından geliştirilen panel standart hataları düzelten yöntemler kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

6.9. Araştırma Bulguları

Çalışmanın bu bölümünde araştırma kapsamında oluşturulan modeller için gerçekleştirilen analizler ve bu analizlerden sağlanan bulgulara yer verilmiştir.

6.9.1. Özel Sermayeli Mevduat Bankaları İçin Analiz Sonuçları

Panel veri analizi kapsamında bağımsız değişkenler arasında çoklu doğrusal bağlantı sorununun olup olmadığının test edilebilmesi için uygulanacak olan korelasyon testinin belirlenmesi amacıyla değişkenlere ait serilerin normal dağılıma uyup uymadıklarının tespit edilmesi gerekmektedir. Bunun için tanımlayıcı istatistik sonuçları aşağıdaki Tablo 14'te gösterilmektedir.

Tablo 14. Tanımlayıcı İstatistikler

	AKO	BUY	FIKD	NO	YAS	SYO
Ortalama	0,014767	23,61102	0,624184	0,454990	3,875377	19,31519
Medyan	0,014017	23,77058	0,625774	0,389756	4,127134	15,89952
Maksimum	0,058509	26,80637	1,219026	1,636228	4,532599	67,44230
Minimum	0,000000	19,52138	0,063725	0,089814	1,791759	10,38147
Std. Sap.	0,009172	1,846982	0,129238	0,289228	0,670074	9,296702
Çarpıklık	1,287022	-0,344038	-1,023513	2,032573	-1,325717	2,945072
Basıklık	7,022344	2,133407	13,53134	8,182774	3,802433	12,73931
Jarque-Bera	106,4231	5,714014	537,1304	202,4706	35,81202	604,5569
J-B Olasılık	0,000000	0,057440	0,000000	0,000000	0,000000	0,000000
Gözlem	112	112	112	112	112	112

Tanımlayıcı istatistik sonuçları değerlendirildiğinde, özel sermayeli mevduat bankaları için ortalama aktif kârlılık oranı 0,014 olarak hesaplanmıştır. Dolayısıyla bankaların kârlı oldukları ifade edilebilir. Finansal kaldıraç ortalamasının ise 0,624 olduğu belirlenmiştir. Bu bağlamda bankaların ağırlıklı olarak mevduatlar ile aktiflerini finanse ettikleri ortaya çıkarılmıştır. Bankaların likidite durumları incelendiğinde ortalama nakit oranının 0,45 olduğu belirlenmiştir. Bu doğrultuda bankaların nakit düzeylerinin yeterli seviyede olduğu ifade edilebilir. Basel kriterleri kapsamında %8 olarak belirlenen asgari sermaye yeterlilik rasyosu dikkate alındığında bankaların ortalama %19,31 sermaye yeterlilik düzeyine sahip oldukları ve sermaye yeterliliğinin düşük düzeyde olduğunu söylemek mümkündür. Normal dağılım sonuçları incelendiğinde ise firma büyüklüğü değişkeni haricinde diğer değişkenlere ait serilerin normal dağılıma uymadıkları belirlenmiştir. Çoklu doğrusal bağlantı varsayımı

kapsamında gerçekleştirilen Spearman korelasyon, VIF ve tolerans değerleri aşağıda Tablo 15'te gösterilmektedir.

Tablo 15. Çoklu Doğrusal Bağlantı Sonuçları

Tolerans	Varyans Katsayısı	Merkezi VIF Değeri	Korelasyon	BUY	FIKD	NO	YAS	SYO
0,41556	4.25E-07	2,406363	BUY	1,000000				
0,62787	5.74E-05	1,592665	FIKD	-0,349742	1,000000			
0,60808	1.18E-05	1,644513	NO	-0,006560	-0,361141	1,000000		
0,44317	3.03E-06	2,256423	YAS	0,704692	-0,110021	0,140827	1,000000	
0,63167	1.10E-08	1,583097	SYO	-0,249027	-0,146274	0,352744	-0,222776	1,000000

Çoklu doğrusal bağlantı test sonuçları incelendiğinde, bağımsız değişkenler arasında en yüksek korelasyon ilişki düzeyinin 0,704 olduğu belirlenirken, en yüksek VIF değerinin 2,40, tolerans değerinin ise 0,631 olduğu hesaplanmıştır. Korelasyon katsayısının 0,75'in üzerinde, VIF değerinin 5'ten küçük ve tolerans değerinin de 0,2'den büyük olması gerekliliği dikkate alındığında bağımsız değişkenler arasında çoklu doğrusal bağlantı sorununun olmadığı tespit edilmiştir. Çoklu doğrusal bağlantıdan sonra değişkenlere ait serilerin durağan olup olmadıklarının test edilebilmesi için hangi birim kök testlerinin kullanılması gerektiği yatay kesit bağımlılığı ve homojenite sonuçları doğrultusunda belirlenmiştir. Yatay kesit bağımlılığı test sonuçları Tablo 16'da sunulmaktadır.

Tablo 16. Panel ve Değişken Bazında Yatay Kesit Bağımlılığı Test Sonuçları

Değişken	LM (Breusch, Pagan 1980)		CDlm (Pesaran 2004)		CD (Pesaran 2004)		LMadj (PUY, 2008)	
	İsta.	Olasılık D.	İsta.	Olasılık D.	İsta.	Olasılık D.	İsta.	Olasılık D.
Panel (Özel)	39,591	0,008	2,869	0,002	0,824	0,205	2,027	0,021
AKO	21,571	0,425	0,088	0,465	-1,751	0,040	-0,177	0,570
BUY	29,996	0,092	1,388	0,083	-1,648	0,050	21,403	0,000
FIKD	36,634	0,019	2,412	0,008	-1,471	0,071	0,896	0,185
NO	23,050	0,341	0,316	0,376	-1,708	0,044	9,034	0,000
YAS	24,151	0,286	0,486	0,313	-1,927	0,027	23,674	0,000
SYO	58,655	0,000	5,810	0,000	-1,107	0,134	17,244	0,000
Gecikme sayısı (p_i), çalışmanın zaman boyutu dikkate alınarak 1 olarak belirlenmiştir. H ₀ . Yatay kesit bağımlılığı yoktur. H ₁ . Yatay kesit bağımlılığı vardır.								

Çalışmanın T boyutu, N boyutundan büyüktür. Bu bağlamda YKB sınaması için LM testindeki sapmalar ile Pesaran CD testindeki korelasyon toplamının 0 olma olasılığını ortadan kaldıran Pesaran, Ullah ve Yagamata (2008) LMadj testi kullanılmıştır. Panel ve değişken bazında yapılan yatay kesit bağımlılığı analizine ilişkin sonuçlar incelendiğinde, panelde, BUY,

NO, YAS ve SYO değişkenlerine ait olasılık değerlerinin kritik değer olarak kabul edilen 0,05'ten küçük olduğu tespit edilmiş ve sıfır hipotezi reddedilmiştir. Dolayısıyla bu değişkenler YKB'nin varlığı tespit edilmiştir. Diğer taraftan AKO ve FIKD değişkenlerine ait olasılık değerlerinin ise kritik değer üzerinde olduğu belirlenmiş ve sıfır hipotezi reddedilememiştir. Dolayısıyla bu değişkenlerde YKB'ye rastlanılmamıştır.

YKB sınaması sonrasında durağanlık için hangi birim kök testlerinin kullanılacağına belirlenmesinde bir diğer faktör homojenitedir. Homojenlik, panel bazında ve her bir değişken için ayrı ayrı yapılabilmektedir. Panel bazında yapılan homojenlik sınaması, açıklayıcı değişkenler haricinde kalan sabit terimlerin yani α 'nın ve her bir değişkenin eğim katsayısının yani β 'sının (bağımlı değişkene etkisi) homojen ya da heterojen olup olmadığını tespit etmektedir. Homojenite test sonuçları Tablo 17 ve Tablo 18'de gösterilmektedir.

Tablo 17. Panel Bazında Homojenite Test Sonuçları

Değişken	$\tilde{\Delta}$	Olasılık Değeri	$\tilde{\Delta}_{adj}$	Olasılık Değeri
A (Sabit Terim)	2,331	0,010	3,040	0,001
B BUY	2,878	0,002	3,192	0,001
B FIKD	1,301	0,097	1,444	0,074
B NO	0,211	0,416	0,244	0,404
B YAS	0,890	0,187	1,074	0,141
B SYO	1,654	0,049	2,092	0,018
H ₀ . Homojenlik vardır.				
H ₁ . Homojenlik yoktur.				

Sabit terim ve her bir değişkenin eğim katsayılarının homojen ya da heterojen olup olmadıklarına ilişkin delta test sonuçları incelendiğinde, sabit terim, BUY ve SYO eğim katsayıları için hesaplanan olasılık değerlerinin kritik düzeyin altında olduğu tespit edilmiş ve homojenliği ifade eden sıfır hipotezi reddedilmiştir. Yani sabit terim ve bu değişkenlerin eğim katsayıları heterojendir. Diğer taraftan, FIKD, NO ve YAS değişkenlerinin eğim katsayılarının ise homojen oldukları tespit edilmiştir.

Tablo 18. Değişken Bazında Homojenite Test Sonuçları

Değişken	$\tilde{\Delta}$	Olasılık Değeri	$\tilde{\Delta}_{adj}$	Olasılık Değeri
AKO	0,389	0,349	0,431	0,333
BUY	2,416	0,008	2,680	0,004
FIKD	5,126	0,000	5,687	0,000
NO	2,119	0,017	2,351	0,009
YAS	18,955	0,000	21,029	0,000
SYO	0,085	0,466	0,094	0,462
H ₀ . Homojenlik vardır.				
H ₁ . Homojenlik yoktur.				

Değişken bazında gerçekleştirilen homojenite test sonuçlarına göre ise AKO ve SYO değişkenlerine ait olasılık değerlerinin kritik değerin üzerinde olduğu belirlenmiş ve sıfır hipotezi reddedilememiştir. Dolayısıyla bu değişkenler homojendir. BUY, FIKD, NO ve YAS değişkenlerine ait olasılık değerlerinin ise kritik değerin altında olduğu belirlenmiş ve sıfır hipotezi reddedilmiştir. Dolayısıyla bu değişkenler heterojendir. Durağanlık sınaması için gerçekleştirilen YKB ve homojenite test sonuçları doğrultusunda, BUY, NO, SYO ve YAS değişkenlerine ilişkin serilerin durağanlığı için YKB'yi dikkate alan ikinci nesil birim kök testlerinden biri olan Hadri & Kurozumi Panel-KPSS ve CIPS testleri kullanılmıştır. YKB içermeyen ve homojen olan AKO için Levin, Lin ve Chu (2002) ve heterojen olan FIKD için ise Im, Pesaran ve Shin (2003) IPS testi kullanılmıştır. Birim kök testlerine ilişkin analiz sonuçları, Tablo 19-22'de gösterilmektedir.

Tablo 19. Hadri & Kurozumi Panel-KPSS Birim Kök Testi Sonuçları

	Sabit		Sabit ve Trend	
	İstatistik	Olasılık Değeri	İstatistik	Olasılık Değeri
<i>BUY</i>				
ZA_spc	-0,6460	0,7409	-1,5456	0,9389
ZA_la	0,0522	0,4792	6,5567	0,0000
<i>NO</i>				
ZA_spc	-1,1281	0,8704	-1,4182	0,9219
ZA_la	-1,1011	0,8646	-1,6215	0,9475
<i>SYO</i>				
ZA_spc	-1,1772	0,8804	-0,3881	0,6510
ZA_la	-1,7696	0,9616	-0,9871	0,8382
Maksimum gecikme uzunluğu 1 olarak alınmış ve her bir yatay kesit için optimal gecikme uzunlukları, Schwarz bilgi kriterine göre belirlenmiştir. ZA_spc. Uzun dönem varyansın Sul et.al (2005) yöntemiyle hesaplandığı panel genişletilmiş KPSS testi				
ZA_la. Uzun dönem varyansın Choi (1993) ve Toda & Yamamoto (1995) yöntemiyle hesaplandığı panel genişletilmiş KPSS testi.				
H0. Birim kök yoktur.				
H1. Birim kök vardır.				

Hadri & Kurozumi Panel-KPSS test sonuçları incelendiğinde BUY, NO ve SYO değişkenleri için hesaplanan olasılık değerlerinin kritik değerin üzerinde olduğu belirlenmiştir ve sıfır hipotezi reddedilememiştir. Dolayısıyla bu değişkenlerin düzeyde durağan oldukları tespit edilmiştir. YKB içeren bir diğer değişken olan SYO ve diğer değişkenler için ayrıca CIPS testi uygulanmıştır. Analiz sonuçları aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 20. CIPS Birim Kök Testi Sonuçları

<i>Sabit</i>	<i>t İstatistik Değerleri</i>	<i>Sabit ve Trend</i>	<i>t İstatistik Değerleri</i>
BUY		BUY	
Panel (CIPS)	-2,231*	Panel (CIPS)	-6,388***
NO		NO	
Panel (CIPS)	-2,424**	Panel (CIPS)	-2,781*
YAS		YAS	
Panel (CIPS)	-2,995***	Panel (CIPS)	-5,496***
SYO		SYO	
Panel (CIPS)	-2,464**	Panel (CIPS)	-2,763*

Maksimum gecikme uzunluğu 1 olarak alınmış ve optimal gecikme uzunlukları, Schwarz bilgi kriterine göre belirlenmiştir.
Panel istatistiği kritik değerleri, sabitli modelde -2,66 (%1), -2,37 (%5) ve -2,22 (%10) (Pesaran 2007, table II(b), p.280) ; sabit ve trendli modelde -3,21 (%1), -2,92 (%5) ve -2,76 (%10) (Pesaran 2007, table II(c), p.281).
Panel istatistiği, CADF istatistiklerinin ortalamasıdır.
H0. Birim kök vardır.
H1. Birim kök yoktur.

CIPS istatistik değerleri incelendiğinde, istatistik değerlerinin kritik değerlerden küçük olduğu belirlenmiş ve sıfır hipotezi reddedilmiştir. Dolayısıyla tüm değişkenlere ait seriler düzeyde durağandır ve birim kök içermemektedir. YKB içermeyen ve homojen yapıda olan değişkenlerin durağanlıkları için yapılan LLC birim kök test sonuçları Tablo 21’de gösterilmektedir.

Tablo 21. LLC Panel Birim Kök Test Sonuçları

<i>Sabit</i>	<i>Değişken</i>	<i>İsta.</i>	<i>p-değer</i>	<i>Sabit + Trend</i>	<i>Değişken</i>	<i>İsta.</i>	<i>p-değer</i>
	AKO	-7,125	0,000		AKO	-9,676	0,000

Not 1. LLC testinde uzun dönem tutarlı hata varyansı hesaplanırken “Kernel” tahmincisi olarak Barlett yöntemi kullanılmış ve bant genişliği “bandwith” Newey-West yöntemine göre seçilmiştir. LLC tesinde, maksimum gecikme uzunluğu 2 olarak alınmış ve optimal gecikme uzunluğu Schwarz bilgi kriterine göre belirlenmiştir.
Not 2. ***,** ve * sırasıyla %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeyini göstermektedir.

LLC birim kök test sonuçlarına göre, AKO’na ait olasılık değerleri kritik değerden altındadır ve sıfır hipotezi reddedilmiştir. Bu bağlamda homojen yapıda olan AKO serisi düzeyde durağandır. Heterojen yapıda olan ve YKB içermeyen FIKD’in durağanlık sınaması için yapılan IPS test sonuçları Tablo 22’de sunulmaktadır.

Tablo 22. IPS Panel Birim Kök Test Sonuçları

<i>Sabit</i>	<i>Değişken</i>	<i>İsta.</i>	<i>Olasılık Değeri</i>	<i>Sabit + Trend</i>	<i>Değişken</i>	<i>İsta.</i>	<i>Olasılık Değeri</i>
	FIKD	-3.593	0.000		FIKD	-4.651	0.000

IPS testinde uzun dönem tutarlı hata varyansı hesaplanırken “Kernel” tahmincisi olarak Barlett yöntemi kullanılmış ve bant genişliği “bandwith” Newey-West yöntemine göre seçilmiştir. IPS tesinde, maksimum gecikme uzunluğu 2 olarak alınmış ve optimal gecikme uzunluğu Schwarz bilgi kriterine göre belirlenmiştir.
***,** ve * sıfır hipotezinin sırasıyla %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeyinde reddedildiğini göstermektedir.

IPS test sonuçları incelendiğinde, FIKD değişkenine ait olasılık değerinin kritik değerin altında olduğu belirlenmiş ve sıfır hipotezi reddedilmiştir. Dolayısıyla çalışmada kullanılan tüm açıklayıcı değişkenlerin düzeyde durağan yani $I(0)$ oldukları tespit edilmiştir. Serilerin durağanlıklarının sağlanması sonrasında tahminleme için sabit etkiler ya da rassal etkiler modellerinden hangisinin tercih edilmesi gerektiğini belirleyebilmek için F, LM ve Honda testleri gerçekleştirilmiştir. Analiz sonuçları, Tablo 23'te sunulmaktadır.

Tablo 23. Tahmin Modeli Belirleme Analiz Sonuçları

Test	İsta.	Olasılık D.	Hipotez	Karar
F-grup_sabit	3,335080	0,005345	H_0 .Kesit etkisi varken zaman etkisi yoktur.	RED
F-zaman_sabit	0,876993	0,591429	H_0 .Zaman etkisi varken kesit etkisi yoktur.	REDDEDİLEMEZ
F-iki yönlü_sabit	2,869418	0,000330	H_0 .Kesit ve zaman etkisi yoktur	RED
LM-grup_rassal	4,545478	0,033006	H_0 .Kesit etkisi varken zaman etkisi yoktur.	RED
LM-zaman_rassal	4,175478	0,041013	H_0 .Zaman etkisi varken kesit etkisi yoktur.	RED
LM- iki yönlü_rassal	8,720956	0,012772	H_0 .Kesit ve zaman etkisi yoktur	RED
Honda-grup_rassal	2,132013	0,016503	H_0 .Kesit etkisi varken zaman etkisi yoktur.	RED
Honda-zaman_rassal	2,043399	0,020506	H_0 .Zaman etkisi varken kesit etkisi yoktur.	RED
Honda-iki yönlü_rassal	2,952462	0,001576	H_0 .Kesit ve zaman etkisi yoktur	RED
Hausman	12,06311	0,033933		

Model 1'de tahmin modeli seçimi için gerçekleştirilen analiz sonuçları incelendiğinde, havuzlanmış model ya da sabit etkiler modelinden hangisinin kullanılması gerektiğinin belirlenebilmesi için F testi yapılmıştır. F testi sonucuna göre, olasılık değerinin kritik değerin altında olduğu belirlenmiş ve havuzlanmış modelin kullanılması gerektiğini ifade eden sıfır hipotezi reddedilerek sabit etkiler modelinin geçerli olduğu tespit edilmiştir. LM ve Honda testleri havuzlanmış model ya da rassal etkiler modelinden hangisinin geçerli olduğunu belirlemek için yapılmıştır. Testlere ilişkin olasılık değerlerinin kritik değerin üzerinde olduğu belirlenmiş ve havuzlanmış modelin kullanılması gerektiğini ifade eden sıfır hipotezi reddedilemeyerek havuzlanmış modelin geçerli olduğu tespit edilmiştir. Çalışmanın veri setinin, belirli bir dönemde spesifik bir grupta yer alan kesitlerden oluştuğu dikkate alındığında, model 1'de tahminleme için sabit etkiler modelinin daha güvenilir ve tutarlı sonuçlar verdiği belirlenmiştir. Dolayısıyla Model 1'de tahminleme için grup etkilerinin olduğu tek yönlü sabit etkiler modeli kullanılmıştır. Model tahmininin sabit etkiler modeli ile yapılacağı belirlendikten

sonra modelde hata terimlerine ilişkin değişen varyans ve otokorelasyon sorunlarının olup olmadığı araştırılmıştır. Analiz sonuçları, Tablo 24'te gösterilmektedir.

Tablo 24. Sabit Etkiler Modeli İçin Değişen Varyans ve Otokorelasyon Test Sonuçları

Değişen Varyans		
Breusch-Pagan-Godfrey LMh	72,40568	0,000000
H ₀ . Değişen Varyans yoktur		
H ₁ . Değişen Varyans vardır		
Otokorelasyon		
Baltagi ve Li (1991) LMp	2,257218	0,132993
H ₀ . Otokorelasyon yoktur		
H ₁ . Otokorelasyon vardır		
Born ve Bretuing (2016) LMp	4,838202	0,027836
H ₀ . Otokorelasyon yoktur		
H ₁ . Otokorelasyon vardır		
Durbin-Watson	1,292169	
H ₀ . Otokorelasyon yoktur		
H ₁ . Otokorelasyon vardır		

Tek yönlü sabit etkiler modelinde, hata terimine ilişkin değişen varyans ve otokorelasyonun varlığının sınanabilmesi için gerçekleştirilen testlerde elde edilen sonuçlara göre; Breusch-Pagan-Godfrey LM değişen varyans test olasılık değerinin kritik değerin altında olduğu belirlenmiş ve sıfır hipotezi reddedilmiştir. Dolayısıyla modelde değişen varyans sorunu bulunmaktadır. Modelde otokorelasyon sorununun olup olmadığı ise Baltagi ve Li (1991), Born ve Bretuing (2016) ve Durbin-Watson testleri ile incelenmiştir. Analizler sonucunda, Born ve Bretuing (2016) ve Durbin-Watson testlerine göre modelde otokorelasyon sorununun olduğu tespit edilmiştir. dolayısıyla modelde hem değişen varyans hem de otokorelasyon sorunları bulunmaktadır. Bu doğrultuda özel sermayeli mevduat bankalarının finansal performanslarını etkileyen faktörlerin tespit edilebilmesi için modelde varlığı tespit edilen değişen varyans ve otokorelasyon sorunlarını çözen White Period panel standart hataların düzeltilmesi yöntemi kullanılmak suretiyle giderilerek tahminleme gerçekleştirilmiştir. Tahmin sonuçları, Tablo 25'te sunulmaktadır.

Tablo 25. Tahmin Sonuçları

Bağımlı Değişken		Yöntem		Örneklem
AKO		En Küçük Kareler Yöntemi White's Period (d.f. corrected)		2002-2017
Açıklayıcı Değişken	Katsayı	Standart Hata	t-İstatistiği	Olasılık
SYO	0,000311	0,000166	1,877170	0,0637*
BUY	-0,000560	0,001426	-0,392674	0,6955
FIKD	0,023961	0,004592	5,217929	0,0000***
NO	-0,000321	0,002009	-0,159873	0,8733
YAS	-0,008616	0,003433	-2,509740	0,0138**
C	0,040588	0,035096	1,156464	0,2505
AR(1)	0,152658	0,049383	3,091323	0,0026***
Period Fixed (Dummy Variables)				
R-squared		0,634205	Mean dependent var	0,014461
Adjusted R-squared		0,586493	S.D. dependent var	0,008232
S.E. of regression		0,005294	Akaike info criterion	-7,529202
Sum squared resid		0,002578	Schwarz criterion	-7,200617
Log likelihood		408,2831	Hannan-Quinn criter.	-7,396053
F-statistic		13,29225	Observation	112
Prob(F-statistic)		0,000000***		
Tabloda; Aktif Kârlılık Oranı (AKO), Sermaye Yeterlilik Oranı (SYO), Firma Büyüklüğü (BUY), Finansal Kaldıraç (FIKD), Nakit Oran (NO), Firma Yaşı (YAS) ile gösterilmektedir.				
***, ** ve * sırasıyla %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeyini göstermektedir.				

Model tahmin sonuçları incelendiğinde, modelin bir bütün olarak anlamlılığını ifade eden f istatistik olasılık değerinin %99 güven düzeyinde anlamlı olduğu ve açıklayıcı değişkenlerin bağımlı değişkendeki değişimin %63,4'ünü (R^2) açıkladığı belirlenmiştir. Modelde otokorelasyon sorunun tam olarak çözülebilmesi için AR süreci uygulanarak bağımlı değişkenin bir gecikmeli değeri de modele dâhil edilmiş ve daha doğru sonuçlara ulaşılmıştır. Modelde SYO ve FIKD ile AKO arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif ilişki tespit edilirken; YAS ile anlamlı ve negatif ilişki tespit edilmiştir. Dolayısıyla, çalışma kapsamında oluşturulan Hipotez 1, 3 ve 9 kabul edilirken diğer hipotezler reddedilmiştir. Bu bağlamda, SYO'daki bir birim artış AKO'da 0,0003 birimlik artışa yol açmaktadır. Dolayısıyla, bankaların sermaye yeterlilik rasyolarındaki artış aktif kârlılıklarında düşük düzeyde de olsa yükselişe yol açmaktadır. FIKD'deki bir birim artış ise AKO'da 0,023'lük bir artış yaşanmasına neden olmaktadır. Bankaların temel finansman kaynağının topladıkları mevduat oldukları ve bu mevduatları piyasaya kredi olarak plase edip kazanç sağladıkları dikkate alındığında kaldıraç etkisinin aktif kârlılık oranını artırması beklenen bir sonuçtur. YAS'daki bir birim artış AKO'da 0,008 birim azalışa sebep olmaktadır. Ürün yaşam eğrisinde olduğu gibi firmalar da zaman içerisinde doyuma ulaşabilmekte, uzun vadede kârlılıkları azalabilmekte ve iflas maliyetleri ile karşı

karşıya kalabilmektedir. Dolayısıyla YAS ile AKO arasında negatif ilişkinin varlığı bu şekilde açıklanabilir.

6.9.2. Yabancı Sermayeli Mevduat Bankaları İçin Analiz Sonuçları

Çalışmada özel sermayeli mevduat bankaları için oluşturulan model sonrasında yabancı sermayeli mevduat bankaları için oluşturulan model kapsamında yapılan analizler ve analizlerde elde bulgular aşağıda ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır. Bu bağlamda tanımlayıcı istatistik sonuçları aşağıdaki Tablo 26'da gösterilmektedir.

Tablo 26. Tanımlayıcı İstatistikler

	AKO	BUY	FIKD	NO	YAS	SYO
Ortalama	0,015114	22,53366	0,585545	0,438236	3,450476	20,04456
Medyan	0,014317	22,58848	0,611635	0,414575	3,401197	17,41965
Maksimum	0,045189	25,80108	0,878851	1,262847	4,382030	59,75089
Minimum	0,000000	19,48760	0,119973	0,033122	2,484907	11,82592
Std. Sap.	0,008914	1,415448	0,170703	0,215419	0,518684	9,076237
Çarpıklık	0,618818	-0,186244	-1,151998	1,161402	0,276628	2,708209
Basıklık	3,811543	2,811655	4,188846	5,600460	2,261895	11,04452
Jarque-Bera	7,301154	0,580735	22,40585	40,52604	2,836303	313,5065
J-B Olasılık	0,025976	0,747989	0,000014	0,000000	0,242161	0,000000
Gözlem	80	80	80	80	80	80

Yabancı sermayeli mevduat bankaları için tanımlayıcı istatistik sonuçları değerlendirildiğinde, ortalama aktif kârlılık oranı 0,015 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen bu bulgu özel sermayeli mevduat bankalarında hesaplanan ortalama aktif kârlılık oranına çok yakın bir değerdir. Dolayısıyla, her iki banka grubunda da kârlılık oranlarının benzer olduğunu ifade etmektedir. Finansal kaldıraç ortalamasının ise 0,585 olduğu belirlenmiştir. Bu bağlamda yabancı sermayeli mevduat bankalarının da özel sermayeli bankalarda olduğu gibi ağırlıklı olarak mevduatlar ile aktiflerini finanse ettikleri söylenebilir. Bankaların likidite durumları incelendiğinde ortalama nakit oranının 0,438 olduğu belirlenmiştir. Bu doğrultuda bankaların nakit düzeylerinin yeterli seviyede olduğu ifade edilebilir. Basel kriterleri kapsamında %8 olarak belirlenen asgari sermaye yeterlilik rasyosu dikkate alındığında yabancı sermayeli bankaların ortalama %20,04 sermaye yeterlilik düzeyine sahip oldukları ve sermaye yeterliliklerinin düşük düzeyde olduğunu söylemek mümkündür. Normal dağılım sonuçları incelendiğinde ise firma büyüklüğü ve yaşı değişkenleri haricinde diğer değişkenlere ait serilerin normal dağılıma uymadıkları belirlenmiştir. Çoklu doğrusal bağlantı varsayımı kapsamında gerçekleştirilen Spearman korelasyon, VIF ve tolerans değerleri aşağıda Tablo 27'de gösterilmektedir.

Tablo 27. Çoklu Doğrusal Bağlantı Sonuçları

Tolerans	Varyans Katsayısı	Merkezi VIF Değeri	Korelasyon	BUY	FIKD	NO	YAS	SYO
0,42223	1,05E-06	2,368338	BUY	1,000000				
0,55751	5,47E-05	1,793683	FIKD	0,042311	1,000000			
0,74573	2,57E-05	1,340963	NO	-0,165612	0,020042	1,000000		
0,59919	5,51E-06	1,668912	YAS	0,339654	0,230907	0,398506	1,000000	
0,38279	2,82E-08	2,612375	SYO	-0,460384	-0,128481	0,293343	0,131022	1,000000

Çoklu doğrusal bağlantı test sonuçları incelendiğinde, bağımsız değişkenler arasında en yüksek korelasyon ilişki düzeyinin 0,460 olduğu belirlenirken, en yüksek VIF değerinin 2,61, tolerans değerinin ise 0,745 olduğu hesaplanmıştır. Korelasyon katsayısının 0,75'in üzerinde, VIF değerinin 5'ten küçük ve tolerans değerinin de 0,2'den büyük olması gerekliliği dikkate alındığında bağımsız değişkenler arasında çoklu doğrusal bağlantı sorununun olmadığı tespit edilmiştir. Çoklu doğrusal bağlantıdan sonra değişkenlere ait serilerin durağan olup olmadıklarının test edilebilmesi için hangi birim kök testlerinin kullanılması gerektiği yatay kesit bağımlılığı ve homojenite sonuçları doğrultusunda belirlenmiştir. Yatay kesit bağımlılığı test sonuçları Tablo 28'de sunulmaktadır.

Tablo 28. Panel ve Değişken Bazında Yatay Kesit Bağımlılığı Test Sonuçları

Değişken	LM (Breusch, Pagan 1980)		CDlm (Pesaran 2004)		CD (Pesaran 2004)		LMadj (PUY, 2008)	
	İsta.	Olasılık D.	İsta.	Olasılık D.	İsta.	Olasılık D.	İsta.	Olasılık D.
Panel	24,061	0,007	3,144	0,001	3,037	0,001	2,039	0,021
AKO	38,240	0,000	6,315	0,000	-1,051	0,147	0,374	0,354
BUY	24,105	0,007	3,154	0,001	-1,345	0,089	3,437	0,000
FIKD	8,577	0,573	-0,318	0,375	-1,888	0,030	0,690	0,245
NO	29,728	0,001	4,411	0,000	-2,273	0,011	1,514	0,065
YAS	24,009	0,008	3,132	0,001	-1,476	0,070	-0,958	0,831
SYO	19,197	0,038	2,056	0,020	-1,465	0,071	0,265	0,396
Gecikme sayısı (p _i), çalışmanın zaman boyutu dikkate alınarak 1 olarak belirlenmiştir. H ₀ . Yatay kesit bağımlılığı yoktur. H ₁ . Yatay kesit bağımlılığı vardır.								

Çalışmanın yabancı sermayeli mevduat bankaları için oluşturulan modelde de T boyutu, N boyutundan büyüktür. Bu bağlamda YKB sınaması için LM testindeki sapmalar ile Pesaran CD testindeki korelasyon toplamının 0 olma olasılığını ortadan kaldıran Pesaran, Ullah ve Yagamata (2008) LMadj testi kullanılmıştır. Panel ve değişken bazında yapılan yatay kesit bağımlılığı analizine ilişkin sonuçlar incelendiğinde, panelde ve BUY değişkenine ait olasılık değerlerinin kritik değer olarak kabul edilen 0,05'ten küçük olduğu tespit edilmiş ve sıfır hipotezi reddedilmiştir. Dolayısıyla bu değişkenler YKB'nin varlığı tespit edilmiştir. Diğer taraftan AKO,

FIKD, NO, YAS ve SYO değişkenlerine ait olasılık değerlerinin ise kritik değerin üzerinde olduğu belirlenmiş ve sıfır hipotezi reddedilememiştir. Dolayısıyla bu değişkenlerde YKB'ye rastlanılmamıştır.

YKB sınaması sonrasında durağanlık için hangi birim kök testlerinin kullanılacağını belirlemede bir diğer faktör homojenitedir. Homojenlik, panel bazında ve her bir değişken için ayrı ayrı yapılabilmektedir. Panel bazında yapılan homojenlik sınaması, açıklayıcı değişkenler haricinde kalan sabit terimlerin yani α 'nın ve her bir değişkenin eğim katsayısının yani β 'sının (bağımlı değişkene etkisi) homojen ya da heterojen olup olmadığını tespit etmektedir. Homojenite test sonuçları Tablo 29 ve Tablo 30'da gösterilmektedir.

Tablo 29. Panel Bazında Homojenite Test Sonuçları

Değişken	$\tilde{\Delta}$	Olasılık Değeri	$\tilde{\Delta}_{adj}$	Olasılık Değeri
α (Sabit Terim)	1,491	0,068	1,943	0,026
β BUY	0,968	0,167	1,074	0,141
β FIKD	0,770	0,221	0,854	0,197
β NO	1,233	0,109	1,424	0,077
β YAS	1,679	0,047	2,026	0,021
β SYO	1,562	0,059	1,975	0,024
H ₀ . Homojenlik vardır. H ₁ . Homojenlik yoktur.				

Sabit terim ve her bir değişkenin eğim katsayılarının homojen ya da heterojen olup olmadıklarına ilişkin delta test sonuçları incelendiğinde, sabit terim, YAS ve SYO eğim katsayıları için hesaplanan olasılık değerlerinin kritik düzeyin altında olduğu tespit edilmiş ve homojenliği ifade eden sıfır hipotezi reddedilmiştir. Yani sabit terim ve bu değişkenlerin eğim katsayıları heterojendir. Diğer taraftan, BUY, FIKD ve NO değişkenlerinin eğim katsayılarının ise homojen oldukları tespit edilmiştir.

Tablo 30. Değişken Bazında Homojenite Test Sonuçları

Değişken	$\tilde{\Delta}$	Olasılık Değeri	$\tilde{\Delta}_{adj}$	Olasılık Değeri
AKO	0,187	0,426	0,208	0,418
BUY	0,521	0,301	0,578	0,282
FIKD	0,173	0,432	0,191	0,424
NO	1,003	0,158	1,113	0,133
YAS	9,898	0,000	10,980	0,000
SYO	5,318	0,000	5,899	0,000
H ₀ . Homojenlik vardır. H ₁ . Homojenlik yoktur.				

Değişken bazında gerçekleştirilen homojenite test sonuçlarına göre ise AKO, BUY, FIKD ve NO değişkenlerine ait olasılık değerlerinin kritik değerin üzerinde olduğu belirlenmiş ve sıfır hipotezi reddedilememiştir. Dolayısıyla bu değişkenler homojendir. YAS ve SYO değişkenlerine ait olasılık değerlerinin ise kritik değerin altında olduğu belirlenmiş ve sıfır hipotezi reddedilmiştir. Dolayısıyla bu değişkenler heterojendir. Durağanlık sınaması için gerçekleştirilen YKB ve homojenite test sonuçları doğrultusunda, BUY ve NO değişkenlerine ilişkin serilerin durağanlığı için YKB'yi dikkate alan ikinci nesil birim kök testlerinden biri olan Hadri & Kurozumi Panel-KPSS testi kullanılmıştır. YKB içermeyen ve homojen olan AKO, FIKD ve NO için Levin, Lin ve Chu (2002) ve heterojen olan YAS ve SYO değişkenleri için ise Im, Pesaran ve Shin (2003) IPS testi kullanılmıştır. Birim kök testlerine ilişkin analiz sonuçları, Tablo 31-33'te gösterilmektedir.

Tablo 31. Hadri & Kurozumi Panel-KPSS Birim Kök Testi Sonuçları

Levels	Sabit		Sabit ve Trend	
	İstatistik	Olasılık Değeri	İstatistik	Olasılık Değeri
<i>BUY</i>				
ZA_spc	-1,7879	0,9631	-2,0299	0,9788
ZA_la	-1,9473	0,9743	-1,4072	0,9203
<i>NO</i>				
ZA_spc	1,0530	0,1462	1,0744	0,1413
ZA_la	0,8330	0,2024	-1,2787	0,8995

Maksimum gecikme uzunluğu 1 olarak alınmış ve her bir yatay kesit için optimal gecikme uzunlukları, Schwarz bilgi kriterine göre belirlenmiştir. ZA_spc. Uzun dönem varyansın Sul et.al (2005) yöntemiyle hesaplandığı panel genişletilmiş KPSS testi
 ZA_la. Uzun dönem varyansın Choi (1993) ve Toda & Yamamoto (1995) yöntemiyle hesaplandığı panel genişletilmiş KPSS testi.
 H0. Birim kök yoktur.
 H1. Birim kök vardır.

Hadri & Kurozumi Panel-KPSS test sonuçları incelendiğinde BUY ve NO değişkenleri için hesaplanan olasılık değerlerinin kritik değerin üzerinde olduğu belirlenmiştir ve sıfır hipotezi reddedilememiştir. Dolayısıyla bu değişkenlerin düzeyde durağan oldukları tespit edilmiştir. Yatay kesit bağımlılığının olmadığı ve homojen yapıda oldukları belirlenen değişkenler için gerçekleştirilen LLC birim kök testi sonuçları Tablo 32'de gösterilmektedir.

Tablo 32. LLC Panel Birim Kök Test Sonuçları

	Değişken	İsta.	Olasılık Değeri		Değişken	İsta.	Olasılık Değeri
Sabit	AKO	-2,743	0,003***	Sabit + Trend	AKO	-3,751	0,000***
	FIKD	-1,100	0135		FIKD	-1,416	0,078*
	NO	-3,177	0,000***		NO	-4,048	0,000***
Birinci Fark							
	Değişken	İsta.	Olasılık Değeri		Değişken	İsta.	Olasılık Değeri
Sabit	FIKD	-5,374	0,000***	Sabit + Trend	FIKD	-5,272	0,000***
Not 1. LLC testinde uzun dönem tutarlı hata varyansı hesaplanırken “Kernel” tahmincisi olarak Barlett yöntemi kullanılmış ve bant genişliği “bandwith” Newey-West yöntemine göre seçilmiştir. LLC tesinde, maksimum gecikme uzunluğu 1 olarak alınmış ve optimal gecikme uzunluğu Schwarz bilgi kriterine göre belirlenmiştir.							
Not 2. ***, ** ve * sırasıyla %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeyini göstermektedir.							

LLC birim kök test sonuçlarına göre, AKO ve NO değişkenlerine ait olasılık değerleri kritik değerin altındadır ve sıfır hipotezi reddedilmiştir. Bu bağlamda homojen yapıda olan AKO ve NO serileri düzeyde durağandır. Diğer taraftan, FIKD değişkenine ilişkin olasılık değerinin kritik değer olarak kabul edilen 0,05’ten büyüktür ve sıfır hipotezi reddedilememiştir. Dolayısıyla FIKD değişkenine ait serinin düzeyde durağan olmadığı ve birim kök içerdiği tespit edilmiştir. FIKD serisinin birinci dereceden farkı alınarak durağan hale getirilmiştir. Heterojen yapıda olan ve YKB içermeyen YAS ve SYO serilerinin durağanlık sınaması için yapılan IPS test sonuçları Tablo 33’te sunulmaktadır.

Tablo 33. IPS Panel Birim Kök Test Sonuçları

	Değişken	İsta.	Olasılık Değeri		Değişken	İsta.	Olasılık Değeri
Sabit	YAS	1,010	0,843	Sabit + Trend	YAS	-45,196	0,000***
	SYO	-3,351	0,000***		SYO	-2,490	0,006***
Birinci Fark							
Sabit	Değişken	İsta.	Olasılık Değeri	Sabit + Trend	Değişken	İsta.	Olasılık Değeri
	YAS	-36,409	0,000***		YAS	-62,316	0,000***
IPS testinde uzun dönem tutarlı hata varyansı hesaplanırken “Kernel” tahmincisi olarak Barlett yöntemi kullanılmış ve bant genişliği “bandwith” Newey-West yöntemine göre seçilmiştir. IPS tesinde, maksimum gecikme uzunluğu 2 olarak alınmış ve optimal gecikme uzunluğu Schwarz bilgi kriterine göre belirlenmiştir. ***, ** ve * sıfır hipotezinin sırasıyla %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeyinde reddedildiğini göstermektedir.							

IPS test sonuçları incelendiğinde, SYO değişkenine ait olasılık değerinin kritik değerin altında olduğu belirlenmiş ve sıfır hipotezi reddedilmiştir. Dolayısıyla SYO serisinin düzeyde

durağan olduğu tespit edilmiştir. Diğer taraftan, YAS değişkenine ait olasılık değerinin kritik değerin üzerinde olduğu belirlenmiş ve sıfır hipotezi reddedilememiştir. Bu bağlamda YAS serisinin düzeyde durağan olmadığı tespit edilmiş ve birinci dereceden fark alma işlemi ile durağanlık sağlanmıştır. Serilerin durağanlıklarının sağlanması sonrasında tahminleme için sabit etkiler ya da rassal etkiler modellerinden hangisinin tercih edilmesi gerektiğini belirleyebilmek için F, LM ve Honda testleri gerçekleştirilmiştir. Analiz sonuçları, Tablo 34'te sunulmaktadır.

Tablo 34. Tahmin Modeli Belirleme Analiz Sonuçları

Test	İsta.	Olasılık D.	Hipotez	Karar
F-grup_sabit	3,399385	0,014829	H ₀ .Kesit etkisi varken zaman etkisi yoktur.	RED
F-zaman_sabit	2,428330	0,008684	H ₀ .Zaman etkisi varken kesit etkisi yoktur.	RED
F-iki yönlü_sabit	3,167733	0,000438	H ₀ .Kesit ve zaman etkisi yoktur	RED
LM-grup_rassal	0,019457	0,889063	H ₀ .Kesit etkisi varken zaman etkisi yoktur.	REDDEDİLEMEZ
LM-zaman_rassal	5,086963	0,024106	H ₀ .Zaman etkisi varken kesit etkisi yoktur.	RED
LM- iki yönlü_rassal	5,106421	0,077831	H ₀ .Kesit ve zaman etkisi yoktur	REDDEDİLEMEZ
Honda-grup_rassal	-0,139490	0,555468	H ₀ .Kesit etkisi varken zaman etkisi yoktur.	REDDEDİLEMEZ
Honda-zaman_rassal	2,255430	0,012053	H ₀ .Zaman etkisi varken kesit etkisi yoktur.	RED
Honda-iki yönlü_rassal	1,496195	0,067301	H ₀ .Kesit ve zaman etkisi yoktur	REDDEDİLEMEZ

Model 2'de tahmin modeli seçimi için gerçekleştirilen analiz sonuçları incelendiğinde, havuzlanmış model ya da sabit etkiler modelinden hangisinin kullanılması gerektiğinin belirlenebilmesi için F testi yapılmıştır. F testi sonucuna göre, olasılık değerinin kritik değerin altında olduğu belirlenmiş ve havuzlanmış modelin kullanılması gerektiğini ifade eden sıfır hipotezi reddedilerek grup ve zaman etkilerinin olduğu çift yönlü sabit etkiler modelinin geçerli olduğu tespit edilmiştir. LM ve Honda testleri havuzlanmış model ya da rassal etkiler modelinden hangisinin geçerli olduğunu belirlemek için yapılmıştır. LM ve Honda Grup testlerine ilişkin olasılık değerlerinin kritik değerin üzerinde olduğu belirlenmiş ve havuzlanmış modelin kullanılması gerektiğini ifade eden sıfır hipotezi reddedilemeyerek havuzlanmış modelin geçerli olduğu tespit edilmiştir. Çalışmanın veri setinin, belirli bir dönemde spesifik bir grupta yer alan kesitlerden oluştuğu dikkate alındığında, model 2'de tahminleme için sabit etkiler modelinin daha güvenilir ve tutarlı sonuçlar verdiği belirlenmiştir. Dolayısıyla Model 2'de tahminleme için grup ve zaman etkilerinin olduğu çift yönlü sabit etkiler modeli kullanılmıştır. Model tahmininin sabit etkiler modeli ile yapılacağı belirlendikten sonra modelde

hata terimlerine ilişkin değişen varyans ve otokorelasyon sorunlarının olup olmadığı araştırılmıştır. Analiz sonuçları, Tablo 35'te gösterilmektedir.

Tablo 35. Sabit Etkiler Modeli İçin Değişen Varyans ve Otokorelasyon Test Sonuçları

Değişen Varyans		
Breusch-Pagan-Godfrey LMh	15,24371	0,000094
H ₀ . Değişen Varyans yoktur		
H ₁ . Değişen Varyans vardır		
Otokorelasyon		
Baltagi ve Li (1991) LMp	0,022924	0,879654
H ₀ . Otokorelasyon yoktur		
H ₁ . Otokorelasyon vardır		
Born ve Bretuing (2016) LMp	0,537943	0,463287
H ₀ . Otokorelasyon yoktur		
H ₁ . Otokorelasyon vardır		
Durbin-Watson	1,872784	
H ₀ . Otokorelasyon yoktur		
H ₁ . Otokorelasyon vardır		

Çift yönlü sabit etkiler modelinde, hata terimine ilişkin değişen varyans ve otokorelasyonun varlığının sınanabilmesi için gerçekleştirilen testlerde elde edilen sonuçlara göre; Breusch-Pagan-Godfrey LM değişen varyans test olasılık değerinin kritik değerin altında olduğu belirlenmiş ve sıfır hipotezi reddedilmiştir. Dolayısıyla modelde değişen varyans sorunu bulunmaktadır. Modelde otokorelasyon sorununun olup olmadığı ise Baltagi ve Li (1991), Born ve Bretuing (2016) ve Durbin-Watson testleri ile incelenmiştir. Analizler sonucunda, Born ve Bretuing (2016) ve Durbin-Watson testlerine göre modelde otokorelasyon sorununun olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla modelde hem değişen varyans hem de otokorelasyon sorunları bulunmaktadır. Bu doğrultuda özel sermayeli mevduat bankalarının finansal performanslarını etkileyen faktörlerin tespit edilebilmesi için modelde varlığı tespit edilen değişen varyans ve otokorelasyon sorunlarını çözen White Cross-Section panel standart hataların düzeltilmesi yöntemi kullanılmak suretiyle giderilerek tahminleme gerçekleştirilmiştir. Tahmin sonuçları, Tablo 36'da sunulmaktadır.

Tablo 36. Tahmin Sonuçları

Bağımlı Değişken		Yöntem		Örneklem
AKO		En Küçük Kareler Yöntemi White's Cross-Section (d.f. corrected)		2003- 2017
Açıklayıcı Değişken	Katsayı	Standart Hata	t-İstatistiği	Olasılık
BUY	0,001341	0,003112	0,431091	0,6681
FIKD	0,024517	0,010533	2,327711	0,0237**
NO	0,012139	0,004838	2,509366	0,0151**
SYO	0,000427	0,000272	1,569154	0,1225
YAS	-0,026785	0,008590	-3,118199	0,0029***
C	0,049063	0,085556	0,573455	0,5687
Period Fixed (Dummy Variables)				
R-squared	0,605027	Mean dependent var		0,015114
Adjusted R-squared	0,422168	S.D. dependent var		0,008914
S.E. of regression	0,006776	Akaike info criterion		-6,893894
Sum squared resid	0,002479	Schwarz criterion		-6,119735
Log likelihood	301,7558	Hannan-Quinn		-6,583512
F-statistic	3,308722	Observation		75
Prob(F-statistic)	0,000117			
Tabloda; Aktif Kârlılık Oranı (AKO), Sermaye Yeterlilik Rasyosu (SYO), Firma Büyüklüğü (BUY), Finansal Kaldıraç (FIKD), Nakit Oran (NO), Firma Yaşı (YAS) ile gösterilmektedir.				
***, ** ve * sırasıyla %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeyini göstermektedir.				

Model tahmin sonuçları incelendiğinde, modelin bir bütün olarak anlamlılığını ifade eden f istatistik olasılık değerinin %99 güven düzeyinde anlamlı olduğu ve açıklayıcı değişkenlerin bağımlı değişkendeki değişimin %60,5'ini (R^2) açıkladığı belirlenmiştir. Modelde FIKD ve NO ile AKO arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif ilişki tespit edilirken; YAS ile anlamlı ve negatif ilişki tespit edilmiştir. Dolayısıyla, çalışma kapsamında oluşturulan Hipotez 2, 6 ve 10 kabul edilirken diğer hipotezler reddedilmiştir. Bu bağlamda, NO'daki bir birim artış AKO'da 0,0121 birimlik artışa yol açmaktadır. Dolayısıyla, bankaların nakit düzeylerinin hem kârlılıklarını hem de finansal performanslarını artırdığı söylenebilir. FIKD'deki bir birim artış ise AKO'da 0,024'lük bir artış yaşanmasına neden olmaktadır. Bankaların temel finansman kaynağının topladıkları mevduat oldukları ve bu mevduatları piyasaya kredi olarak plase edip kazanç sağladıkları dikkate alındığında kaldıraç etkisinin aktif kârlılık oranını artırması beklenen bir sonuçtur. YAS'daki bir birim artış ise AKO'da 0,026 birim azalışa sebep olmaktadır. Ürün yaşam eğrisinde olduğu gibi firmalar da zaman içerisinde doyuma ulaşabilmekte, uzun vadede kârlılıkları azalabilmekte ve iflas maliyetleri ile karşı karşıya kalabilmektedir. Dolayısıyla YAS ile AKO arasında negatif ilişkinin varlığı bu şekilde açıklanabilir.

7. SONUÇ

Para piyasasının en önemli aktörü konumunda olan ve reel sektörü finanse eden bankaların finansal performanslarının yüksek olması ve performansa etki eden faktörlerin belirlenmesi hem sektörün devamlılığı hem de ülkelerin ekonomik anlamda güçlü bir mali yapıya sahip olması açısından önem arz etmektedir. Bankaların mali yapılarını güçlendirebilmeleri, olası piyasa şoklarından ve finansal krizlerin negatif etkilerinden korunabilmeleri için sermaye yapıları diğer bir deyişle finansman kararları, likidite durumu, sektör tecrübesi, aktif büyüklükleri ve sermaye yeterlilik düzeylerinin düşük seviyede olması gibi faktörler bankaların piyasadaki varlıklarını sürdürmelerinde ve uluslararası düzeyde rekabet edebilir hale gelmelerinde kilit rol oynadığı düşünülmektedir.

Bu bağlamda çalışmada, Türkiye’de faaliyet gösteren özel ve yabancı sermayeli mevduat bankalarının finansal performanslarını etkileyen faktörlerin tespit edilmesi hedeflenmiştir. Özel ve yabancı sermayeli mevduat bankalarının finansal performanslarına etki eden faktörlerin belirlenebilmesi için 2002-2017 dönemine ilişkin yıllık veriler, analiz kapsamında incelenmiştir. Araştırmada, 2002-2017 döneminde devamlı olarak faaliyet gösteren 7 özel ve 5 yabancı sermayeli mevduat bankası analiz kapsamına dâhil edilebilmiştir. Çalışmada incelenen bankalar, sektörün %48’ini temsil etmektedir. Çalışmada, finansal performans Aktif Kârlılık Oranı (Return On Asset-AKO) ile ölçülürken, finansal performansı etkilediği düşünülen faktörler olarak; firma büyüklüğü ve yaşı, likidite, sermaye yeterliliği, finansman kararları esas alınmış ve özel ve yabancı sermayeli mevduat bankaları için ayrı ayrı kurgulanan iki farklı modelde on hipotez test edilmiştir. Bankaların finansal performanslarına etki eden faktörlerin belirlenebilmesi için panel veri analiz yönteminden faydalanılmıştır. Panel veri analizi kapsamında; çoklu doğrusal bağlantı, yatay kesit bağımlılığı, homojenite, durağanlık, tahmin modeli belirleme, otokorelasyon ve değişen varyans durumları analiz edilmiştir.

Özel sermayeli mevduat bankaları için oluşturulan model 1’de bağımsız değişkenler arasında çoklu doğrusal bağlantı sorununa rastlanılmamıştır. Yatay kesit bağımlılığı testi sonucunda ise panelde, BUY, NO, YAS ve SYO değişkenlerinde YKB’nin varlığı tespit edilirken diğer değişkenlerde YKB’ye rastlanılmamıştır. Diğer taraftan, AKO ve SYO değişkenlerinin homojen; BUY, FIKD, NO ve YAS değişkenlerinin ise heterojen yapıda oldukları belirlenmiştir. YKB’nin varlığının tespit edildiği değişkenler için birinci ve ikinci nesil birim kök testleri ile incelenen durağanlık sınamalarında değişkenlerin durağanlıkları sağlanmıştır. Modelde, grup etkilerinin yer aldığı tek yönlü sabit etkiler modeli ile tahmin edilmesi gerekliliği ortaya çıkarılırken, modelde otokorelasyon ve değişen varyans sorunlarının varlığı tespit edilmiştir. Modeldeki otokorelasyon ve değişen varyans sorunlarını dikkate alan ve çözen White Period panel standart hataların düzeltilmesi yöntemi kullanılmak suretiyle tahminleme

gerçekleştirilmiştir. Tahmin sonuçlarına göre ise SYO ve FIKD ile AKO arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif ilişki tespit edilirken; YAS ile anlamlı ve negatif ilişki tespit edilmiştir. Çalışmada elde edilen bu bulgular Abrau ve Mendes (2002), tarafından yapılan çalışmalarda sağlanan bulgular ile benzerlik göstermektedir.

Yabancı sermayeli mevduat bankaları için oluşturulan model 2’de de model 1’de olduğu gibi bağımsız değişkenler arasında çoklu doğrusal bağlantı sorununa rastlanılmamıştır. Yatay kesit bağımlılığı testi sonucunda ise panelde ve BUY değişkeninde YKB tespit edilirken; AKO, FIKD, NO, YAS ve SYO değişkenlerinde ise YKB tespit edilmemiştir. AKO, BUY, FIKD ve NO değişkenlerinin homojen; YAS ve SYO değişkenlerinin ise heterojen yapıda oldukları belirlenmiştir. Serilerde durağanlığın sağlanmasının ardından modelde değişen varyans sorununun varlığı tespit edilirken, otokorelasyona ise rastlanılmamıştır. Model 2’de varlığı belirlenen değişen varyans sorunu dikkate alınarak White Cross-section panel standart hataların düzeltilmesi yöntemi kullanılmak suretiyle tahminleme yapılmıştır. Analiz sonucunda, FIKD ve NO ile AKO arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif ilişki tespit edilirken; YAS ile anlamlı ve negatif ilişki tespit edilmiştir. Çalışmada elde edilen bu bulgular Naceur (2003), tarafından yapılan çalışmalarda sağlanan bulgular ile benzerlik göstermektedir.

Özel ve yabancı sermayeli mevduat bankaları için oluşturulan modellerde elde edilen bulgular genel olarak değerlendirildiğinde, her iki banka grubunda da benzer sonuçlara ulaşıldığını söylemek mümkündür. Bu doğrultuda finansal kaldıraç düzeyinin diğer bir ifadeyle mevduat kullanımının artması her iki banka grubunda faaliyet gösteren bankaların aktif kârlılıklarını benzer seviyelerde artırmaktadır. Diğer taraftan firma yaşının özel ve yabancı sermayeli mevduat bankalarında aktif kârlılığı çok düşük düzeyde de olsa negatif etkilediği ortaya çıkarılmıştır.

Çalışmada, özel ve yabancı sermayeli mevduat bankalarının finansal performanslarının belirleyicilerinin tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın özel ve yabancı sermayeli mevduat bankalarının finansal performanslarını ayrı ayrı ele alması ve elde edilen bulguların kıyaslanmasına imkân tanınması çalışmanın literatüre olan katkısını ve özgünlüğünü ifade etmektedir.

KAYNAKÇA

- [1]. 5411 sayılı Bankacılık Kanunu, (2018). md.1-2-4. 10.10.2018 tarihinde <https://www.tmsf.org.tr/File/Download?fileId=914&typeId=1> adresinden alınmıştır.
- [2]. Açıkalin, S. ve Ünlü, S. (2009). *Doğrudan yatırımlar ve portföy yatırımları* (2. Bas.). İstanbul. Ekin Yayınevi.
- [3]. Afşar, M. (2006). *Finansal sistem ve işleyişi*. Eskişehir. Gülen Ofset.
- [4]. Ağma, E., (2008). *Yabancı sermayeli banka girişlerinin Türk bankacılık sektörü üzerine gelişimi ve etkileri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Kadir Has Üniversitesi. İstanbul.
- [5]. Ak, S., (2006). *Ticari bankalarda fon yönetimi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- [6]. Akgüç, Ö., (2007). *Banka yönetimi ve performans analizi*. İstanbul. Arayış Basım ve Yayıncılık.
- [7]. Aksoy, T., (1998). *Çağdaş bankacılıktaki son eğilimler ve Türkiye’de uluslararası bankacılık. Sermaye Piyasası Kurulu Yayını, 109*, Ankara.
- [8]. Aktaş, H. ve Kargın, M. (2007). Türk bankacılık sektöründeki yabancı ve ulusal bankaların finansal oranlar açısından karşılaştırılması. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 14(2), 31-45.
- [9]. Almazari, A.A. (2014). Impact of internal factors on bank profitability. Comparative study between Saudi Arabia and Jordan. *Journal of Applied Finance & Banking*, 4(1), 125-140.
- [10]. Altan, M. ve Candoğan, M. A. (2014). Bankaların finansal performanslarının değerlendirilmesinde geleneksel ve gri ilişkisel analizi. katılım bankalarında karşılaştırmalı bir uygulama. *Selçuk Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14 (27), 374-396.
- [11]. Altan, M., (2001). *Fonksiyonlar ve işletmeler açısından bankacılık*. İstanbul. Beta Basım Yayım
- [12]. Altay, O., (2006). Türk bankacılık sistemi. *Ege Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayınları*, 5, İzmir
- [13]. Altuğ, O., (2000). *Banka işlemleri ve muhasebesi*. İstanbul. Türkmen Kitabevi.
- [14]. Ani, W.U., Ugwunta, D.O., Ezeudu, I.J. ve Ugwuanyi, G.O. (2012). An empirical assessment of the determinants of bank profitability in Nigeria. bank characteristics panel evidence. *Journal of Accounting and Taxation*, 4(3), 38-43.
- [15]. Apak, S. (2007). Yabancı bankalar ve bankacılık kanunu. *Muhasebe ve Finans Dergisi*, 36, 18-25.
- [16]. Arslan, R. ve Hotamışlı, M., (2007). Türk bankacılık sisteminde kurumsal çevrenin bankaların yapı ve uygulamaları üzerinde oluşturduğu teşvik ve kısıtlamalar. *Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F. Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 14 (1), 195-208.
- [17]. Artun, T. (1983). *İşlevi, gelişimi, özellikleri ve sorunlarıyla Türkiye’de bankacılık* (2. Bas.) İstanbul. Tekin Yayınevi.
- [18]. Astarıcıoğlu, M., (2006). *Finansal tahmin yoluyla bankaların performanslarının belirlenmesi. İMKB’de bir uygulama*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- [19]. Ata, H.A., (2009). Banka yabancılaşmasının Türkiye’deki yerli ve yabancı bankalar açısından karşılaştırılması. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 23, (4).

- [20]. Atasoy, H. (2007). *Türk bankacılık sektöründe gelir-gider analizi ve kârlılık performansının belirleyicileri*. Uzmanlık yeterlilik tezi. Ankara. TCMB.
- [21]. Athanasoglou, P. P., Birissimis, S. N. ve Delis, M. D. (2005). Bank-specific industry specific and macroeconomic determinants of bank profitability. *Bank of Greece Working Paper*, 25.
- [22]. Babuşçu, Ş., (2001). Temel bankacılık. *Türkiye Bankalar Birliği Eğitim ve Tanıtım Grubu Semineri*. İstanbul.
- [23]. Bağcı, R. ve Rençber, Ö. F. (2014). Kamu bankaları ve halka açık özel bankaların promethee yöntemi ile kârlılıklarının analizi. *Aksaray üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Dergisi*, 6 (1), 39-47.
- [24]. Baltagi, Badi ve Li, Qi (1991). A Joint Test for Serial Correlation and Random Individual Effects. *Statistics and Probability Letters*, 11, 277-280.
- [25]. Barros, C.P., Ferreira, C. ve Williams, J. (2007). Analyzing the determinants of performance of best and worst European banks. A mixed logit approach. *Journal of Banking & Finance*, 31, 2189-2203.
- [26]. Barutçugil, İ., (2002). *Performans yönetimi*. İstanbul. Kariyer Yayıncılık.
- [27]. Başar, M., ve Coşkun, M. (2006). *Bankacılık uygulamaları*. Eskişehir. TC. Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- [28]. Battal, A. (2004). *Sorularla Banka Hukuku*. Ankara. Gazi Kitabevi.
- [29]. Bayrakdaroğlu, A. ve Ege, İ. (2007). Küreselleşme ve Türk bankacılık sektöründe yabancı sermaye girişleri. Türkiye’de ulusal ve yabancı sermayeli bankaların finansal performanslarının analizi. *İstatistik Araştırmaları Sempozyumu*. TÜİK. Ankara.
- [30]. Bayraktar, F., (2003). *Dünyada ve Türkiye’de doğrudan yabancı sermaye yatırımları*. Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. Araştırma Genel Müdürlüğü. Ankara.
- [31]. Beycan, M., (2007). *Bankalarda performans değerlemesi ve bir uygulama*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- [32]. Bhargava, A., Franzini, L., Narendranathan, W. (1982). Serial correlation and the fixed effects model. *The Review of Economic Studies*, 49 (4), 533-549.
- [33]. Bora, A. ve Arslan, B. (2017). Türkiye’de kurulmuş yabancı sermayeli bankaların 2015 yılındaki performanslarının oran analizi yöntemi ile incelenmesi. *Pesa Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3 (1), 17-18.
- [34]. Bora, O. (2002). *Finansal sistemlerin ekonomik kalkınma ve krizler üzerindeki etkileri-Türk sermaye piyasaları*. Ankara: Sermaye Piyasaları Kurulu Yayınları.
- [35]. Born, Benjamin ve Breitung, Jörg (2016). Testing for serial correlation in fixed-effects panel data models. *Econometric Reviews*, 35 (7), 1290-1316.
- [36]. Breusch, Trevor ve Pagan, Adrian (1980). The lagrange multiplier test and its applications to model specification in econometrics. *Review of Economic Studies*, 47 (1), 239-253.
- [37]. Bumin, M. (2007). *Türk bankacılık sektöründe yabancı bankalar*. Ankara. Turhan Kitabevi.
- [38]. Bumin, M. (2009). Bankacılık sektörünün kârlılık analizi. 2002-2008. *Maliye Finans Yazıları*. 23 (4), 30-60.
- [39]. Conkar, K. (1988). *Kalkınma bankacılığı ve Türkiye’deki uygulama*. Eskişehir. Anadolu Üniversitesi Yayınları.

- [40]. Coşkun, N. Ardor, H.N., Çermikli, H., Eruygur, O., Öztürk, F., Tokathoğlu, İ., Aykaç, G. ve Dağlaroğlu, T. (2012). *Türkiye’de bankacılık sektörü piyasa yapısı, firma davranışları ve rekabet analizi*. İstanbul. TBB.
- [41]. Çağır, G. (2011). 2008 küresel kriz sürecinde Türk bankacılık sektörünün finansal performansının electre yöntemi ile analizi. *Maliye Finans Yazıları*, 93, 70-101.
- [42]. Çakar, V. (2003). *Yabancı sermayeli banka girişleri ve ulusal bankacılık sektörleri üzerindeki etkileri*. Uzmanlık yeterlilik tezi, TCMB, Bankacılık ve Finansal Kuruluşlar Genel Müdürlüğü, Ankara.
- [43]. Çetin, A. C. ve Bitirak, İ. A. (2010). Banka kârlılık performansının analitik hiyerarşi süreci ile değerlendirilmesi. ticari bankalar ile katılım bankalarında bir uygulama. *Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 2, 75-92.
- [44]. Çetin, M.K. ve Çetin, E.İ. (2010). Multi-Criteria analysis of bank performances. *International Journal of Economics and Finance Studies*, 2(2), 73-78.
- [45]. Çivi, H. (1985). *Türkiye’de bankacılık teori, uygulama ve sonuçları*. Ankara. Fon Matbaası.
- [46]. Çolak, Ö. F. (2000). Finansal serbestleşme sürecinde Türk bankacılık sektörü ve 1980 sonrasındaki gelişmeler. *Uzman Gözüyle Bankacılık* 7 (30), 21-25.
- [47]. Dawood, U. (2014). Factors impacting profitability of commercial banks in Pakistan for the period of 2009-2012. *International Journal of Scientific and Research Publications*, 4(3), 1-7.
- [48]. Delikanlı, İ. U. (2005). *Türk bankacılık sektöründe kapasite analizi (1981-2000) ve Avrupa Birliği ile mukayesesi*, Ankara. BDDK Yayını.
- [49]. Demir, Y. ve Astarçioğlu, M. (2007). Finansal tahmin yoluyla banka performanslarının belirlenmesi. İMKB’de bir uygulama. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi idari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12 (1), 273-292.
- [50]. Demireli, E. (2010). TOPSIS çok kriterli karar verme sistemi. Türkiye’deki kamu bankaları üzerine bir uygulama. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 5(1), 101-112.
- [51]. Demirhan, D. (2008). Bankacılık sektöründe yabancı sermaye yatırımları ve türk finans sistemi üzerine etkileri. Yayımlanmamış doktora tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- [52]. Demirhan, D. (2010). Türkiye’de mevduat bankalarının finansal yapıya ilişkin kararlarının kârlılık üzerine etkileri. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 45, 157-168.
- [53]. Dinçer, A. (2006). *Bankacılık sektöründe konsolidasyon, ülke deneyimleri ve Türkiye için öneriler*. DPT Uzmanlık Tezleri.
- [54]. Doğan, M. (2013-a). Katılım ve geleneksel bankaların finansal performanslarının karşılaştırılması. Türkiye örneği. *Muhasebe ve Finans Dergisi*, 58, 175-188.
- [55]. Doğan, M. (2013-b). Measuring bank performance with gray relational analysis. the case of Turkey. *Ege Akademik Bakış*, 13(2), 215-225.
- [56]. Dönmez, Z.C. (2010). *Bankacılık sektöründeki küreselleşme çerçevesinde Türk bankacılık sektöründeki yabancı sermaye yatırımlarının analizi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- [57]. Duce, M. (2003). Definition of foreign direct investment (FDI).A methodological note. *Banco De Espana, BIS Committee on the Global Financial System*.
- [58]. Duramaz, S. (2016). Küresel Rekabet ortamının bankacılık sistemine yansması. yabancı sermayeli bankalar ve Türk bankacılık sektörü. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi*, 51(2), 24 - 46

- [59]. Durer, S. (1988). Türkiye’de ticaret bankalarının sermaye yapı ve yeterliliği. *Yapı ve Kredi Bankası A.Ş. İktisadi Araştırmalar Müdürlüğü Bankacılık Araştırmalar Dizisi*, 8, İstanbul.
- [60]. Ecer, F. (2013). Türkiye’deki özel bankaların finansal performanslarının karşılaştırılması. 2008-2011. *AİBÜ Sosyal bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13 (2), 171-189.
- [61]. Emek, U. (2007). Yabancı banka girişleri. *İktisat İşletme ve Finans Dergisi*, 22 (257).
- [62]. Erlat, H. (2015), *Panel data. A Selective Survey*. Department of Economics Middle East Technical University.
- [63]. Erol, H. (2007). *Bankalarda net faiz marjının belirleyicileri, risk duyarlılığı ve politika önerileri*. Uzmanlık Yeterlilik Tezi. Ankara. TCMN, Bankacılık ve Finansal Kuruluşlar Genel Müdürlüğü.
- [64]. European Central Bank, (2010). Beyond roe – how to measure bank performance. *Appendix to The Report on Eu Banking Structures*.
- [65]. Frederick, N. K. (2015). Factors affecting performance of commercial banks in Uganda. A case for domestic commercial banks. *International Review of Business Research Papers*, 11(1). 95-113.
- [66]. Garza-Garcia, J. G. (2012). Does market power influence bank profit in Mexico. A study on market power and efficiency. *Applied Financial Economics*, 22, 21-32.
- [67]. Geylan, R., (1985). *Ticari banka yönetimi ve Türk ticari bankalarının temel yönetim sorunları*. Eskişehir. Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- [68]. Guru, B. K., Staunton, J. ve Shanmugan, B., (2000). Determinants of commercial bank profitability in Malaysia. *Asian Academy of Management of Journal*, 5(2), 1-22.
- [69]. Gülhan, Ü. ve Uzunlar, E. (2011). Bankacılık sektöründe karlılığı etkileyen faktörler. Türk bankacılık sektörüne yönelik bir uygulama. *Atatürk üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(1), 341-368.
- [70]. Günal, M. (2010). *Para banka ve finansal sistem*. Ankara. Nobel Yayıncılık.
- [71]. Gündoğdu, A. (2015). Measurement of financial performance using topsis method for foreign banks of established in Turkey between 2003-2013 years. *International Journal of Business and Social Science*, 6(1), 139-151.
- [72]. Gündüz, A.Y. (2003). Türkiye’de bankacılık sorunları ve çözüm önerileri. *Atatürk Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 17(3-4). 131-145.
- [73]. Güneysu, Y., Er, B. ve Ar, İ.M. (2015). Türkiye’deki ticari bankaların performanslarının AHS ve GİA yöntemleri ile incelenmesi. *KTU SBE Sos. Bil. Dergisi* (9). 71-93.
- [74]. Güngör, B. (2007). Türkiye’de faaliyet gösteren yerel ve yabancı bankaların kârlılık seviyelerini etkileyen faktörler. panel veri analizi. *İktisat İşletme ve Finans*, 40-63.
- [75]. Gürtuna, S.M. (2005). *Türkiye’de bankacılık sektörünün gelişimi ve reel kesime etkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi. İstanbul.
- [76]. Hadri, Kaddour; Kurozumi, Eiji (2012). A simple panel stationarity test in the presence of serial correlation and a common factor. *Economics Letters*, 115 (1), 31-34.
- [77]. Hair, Joseph; Anderson, Rolph; Tatham, Rolph; William, Black (1998). *Multivariate data analysis*, New Jersey. Prentice-Hall.
- [78]. Hausman, Jerry (1978). Specification tests in econometrics. *Econometrica*, 46, 1251-1271.

- [79]. Honda, Yuzo (1985). Testing the error components model with non-normal disturbances. *Review of Economic Studies*, 52, 681-690.
- [80]. Im, Kyung; Pesaran, Hashem; Shin, Yongcheol (2003). Testing For Unit Roots İn Heterogeneous Panels. *Journal of Econometrics*, 115, 53-74.
- [81]. İşeri, M. ve Aktaş, Z. (2005). İMKB’de yabancı portföy yatırımlarındaki hareketler (1997-2005 Dönemi), *E-Yaklaşım*.
- [82]. Javaid, S., Anwar, J., Zaman, K. ve Gafoor, A. (2011). Determinants of bank profitability in Pakistan. Internal factor analysis. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 2(1), 59-78.
- [83]. Kandemir, T. ve Arıcı, N. D. (2013). Mevduat bankalarında camels performans değerlendirme modeli üzerine karşılaştırmalı bir çalışma (2001-2010). *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(1), 61-87.
- [84]. Kar, M. ve Tatlısöz, F. (2008). Türkiye’de yabancı sermaye hareketini belirleyen faktörlerin ekonomik analizi. *KMU İİBF Dergisi*, 10 (14).
- [85]. Karabıyık, L.E. (2001). *Türkiye’de finans tarihi*. Bursa. Vipaş Yayınları.
- [86]. Karadaş, S. (2006). *Türk bankacılık sisteminin verimlilik açısından değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- [87]. Karluk, R. (2000). Türkiye’de yabancı sermaye yatırımlarının ekonomik büyümeye katkısı. *TCMB Ekonomik İstikrar ve Yabancı Sermaye Semineri*, 97-113.
- [88]. Kaya, F. (2012). *Bankacılık giriş ve etkileri*. İstanbul. Beta Yayıncılık.
- [89]. Kaya, Y. T. (2001). *Türk Bankacılık sisteminde net faiz marjının modellenmesi*. BDDK, Mali Sektör Politikaları Dairesi.
- [90]. Kaya, Y. T., (2002). Türk bankacılık sektöründe karlılığın belirleyicileri 1997-2000. *BDDK, Mali Sektör Politikaları Dairesi*, 1.
- [91]. Keçek, G. ve Cinsler, V. (2008). Türkiye’de faaliyette bulunan ticaret bankalarının performanslarına göre sınıflandırılmasında etkili olan değişkenlerin belirlenmesi ve bir uygulama denemesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22, 189-206.
- [92]. Kesbiç, C.Y. ve Şimşek, H. (2001). Türk bankacılık sektörünün yapısı ve Avrupa birliği bankacılık sektörüyle uyumlaşma süreci. *Dokuz Eylül Üniversitesi. İ.İ.B.F. Dergisi*, 16 (1), 47-60.
- [93]. Keyder, N. (2002). *Para, teori, politika, uygulama*. Ankara. Seçkin Yayıncılık ve Dağıtım.
- [94]. Kibritçioglu, A. (2010). *Küresel finans krizinin Türkiye’ye etkiler, sosyal piyasa ekonomisi ve islam’daki algılanışı*, Ankara.
- [95]. Koç, S., Bağcı, A. ve Işık, K.C. (2016). Kalkınma ve yatırım bankalarının performansları açısından değerlendirilmesi. Türkiye ölçeği (2002-2012). *Çankırı Karatekin Üniversitesi İİBF Dergisi*, 1-30.
- [96]. Koç, S., Bağcı, A., Özdemir, A., (2015). Ticari bankalarının yerli ve yabancı bankalar açısından performansları ve performans sürekliliklerinin analizi. Türkiye ölçeği (2002-2012). *Sakarya İktisat Dergisi* 4(2), 1-35.
- [97]. Korkmaz, T. Yıldız, B. ve Gökbulut, R.İ. (2010). FVFM’nin İMKB ulusal 100 endeksindeki geçerliliğinin panel veri analizi ile test edilmesi. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 39 (1), 95-105.
- [98]. Köse, A. (2018). *Türkiye’deki ticari bankaların faiz dışı gelirlerinin banka performansı üzerine etkisinin kamu, özel, yabancı sermayeli bankalarda karşılaştırmalı incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi. Ankara.

- [99]. Lelissa, T.B. (2014). The determinants of Ethiopian commercial banks performance. *European journal of business and management*, 6(14), 52-63.
- [100]. Levin, Andrew; Lin, Chien; Chu, Chia Shang James (2002). Unit root tests in panel data. asymptotic and finite-sample properties. *Journal of Econometrics*, 108, 1-24.
- [101]. Mali Piyasalar Çalışma Grubu Raporu, (2004). *Türkiye İktisat Kongresi*, 57-115
- [102]. Mushtaq, M., Hassan, N. U., Yaqub, M. S. ve Awan, M. M. H. (2014). Determinants of commercial banks performance. Empirical evidence from Pakistan. *Journal of Applied Environmental and Biological Sciences*, 4(7), 15-21.
- [103]. Mutlu, E.C. (1999). Uluslararası işletmecilik. Beta Yayınları, İstanbul.
- [104]. Naceur, S. B. ve Goaied, M. (2001). The determinants of the tunisian deposit banks'performance. *Applied Financial Economics*, 11(3), 317-319.
- [105]. Naceur, S.B., (2003). The determinants of the tunisian banking industry profitability. panel evidence. Universite Libre de Tunis. *Department of Finance Working Paper*.
- [106]. Nahang, F. ve Araghi, M. K. (2013). Internal factors affecting the profitability of city banks. *International Research Journal of Applied and Basic Sciences*, 5(12), 1491-1500.
- [107]. Ongore, V. O. ve Kusa, G. B. (2013). Determinants of financial performance of commercial banks in Kenya. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 3(1), 237-252.
- [108]. Ormanoğlu, B. (2004). *Yabancı sermaye yatırımlarına ilişkin uyumsuzlukların çözümünde uluslararası tahkim*. Devlet Bütçe Uzmanlığı Araştırma Raporu.
- [109]. Öcal, T. ve Çolak, Ö. F. (1999). *Finansal sistem ve bankalar*. Ankara. Nobel Yayın Dağıtım.
- [110]. Öcal, T. ve Çolak, Ö.F. (1988). Para-Banka. (1. Bas). İmge Kitabevi, Ankara.
- [111]. Önder, E. & Hepşen, A. (2013). Combining Time Series Analysis and Multi Criteria Decision Making Techniques for Forecasting Financial Performance of Banks in Turkey. *Int. Jour. Of Latest Trends in Fin. & Eco. Sc.*, 3(3), 530-555.
- [112]. Önder, E., Taş, N. & Hepşen A. (2013). Performance evaluation of Turkish banks using analytical hierarchy process and TOPSIS methods. *Journal of International Scientific Publication. Economy & Business*, 7(1), 470-503.
- [113]. Özata, Y. (2010). *Türk bankacılık sisteminin gelişimi ve yabancı bankaların sistem içindeki rolü*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, İstanbul.
- [114]. Parasız, İ. (2003). *Para politikası*. Ezgi Kitabevi, Bursa.
- [115]. Parasız, İ. (2005). *Para, banka ve finansal yapılar*. (8. Bas.), Ezgi Kitabevi, Bursa.
- [116]. Parlakkaya, R. ve Çürük, S. A. (2011). Finansal rasyoların katılım bankaları ve geleneksel bankalar arasında bir tasnif aracı olarak kullanımı. Türkiye örneği. *Ege Akademik Bakış*. 11(3). 397-405.
- [117]. Pesaran, H. ve Yamagata, T. (2008). Testing Slope Homogeneity In Large Panels. *Journal of econometrics*, 142, 50-93.
- [118]. Poyraz, E. (2012). Türk bankacılık sektöründe optimal kredi düzeyinin belirlenmesi. *Business And Economics Research Journal*, 3(2), 41-49.
- [119]. Saatçioğlu, C. (2007). Doğrudan dış yatırımlar ve Türkiye. *Mali Çözüm Dergisi*, 61.
- [120]. Sakarya, Ş. ve Aytekin, S. (2013). İMKB'de işlem gören mevduat bankalarının performansları ile hisse senedi getirileri arasındaki ilişkinin ölçülmesi. PROMETHEE çok kriterli karar verme yöntemiyle bir uygulama. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 5(2), 99-109.

- [121]. Sakarya, Ş. (2010). Camels derecelendirme sistemine göre İMKB'deki yerli ve yabancı sermayeli bankaların karşılaştırmalı analizi. *Akademik Araştırmalar ve Çalışma Dergisi, Prof. Dr. Alaeddin Yavaşca Özel Sayısı*.
- [122]. Sarısu, A. (1996). Türk bankacılık sisteminin temel yapısı, temel özellikleri ve kamu bankalarının bölünerek özelleştirilmesi. *Hazine Müsteşarlığı Ekonomik Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayını, Araştırma ve İnceleme Dizisi, 7*, Ankara.
- [123]. Seçme, N.Y., Bayrakdaroğlu, A. ve Kahraman, C. (2009). Fuzzy performance evaluation in Turkish banking sector using analytic hierarchy process and TOPSIS. *Expert Systems with Applications, 36*, 11699–11709.
- [124]. Selvi, G. (2010). *Türkiye bankacılık sektöründe yabancı sermaye analizi ve Avrupa Birliği ülkeleri karşılaştırması*. Yayınlanmamış doktora tezi. T.C. Kadir Has Üniversitesi, İstanbul.
- [125]. Sevimeser, N.C. (2005). *Yabancı bankaların gelişmekte olan ülkelerdeki faaliyetleri ve etkileri. Türkiye açısından bir değerlendirme*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- [126]. Seyidoğlu, H. (2007). *Uluslararası iktisat, teori, politika ve uygulama*. (16. Bas). Güzem Can Yayınları, İstanbul.
- [127]. Sezgin, M. ve Şendoğdu, A. (2008). *Banka hizmetleri pazarlaması*. Literatür Yayınevi, İstanbul.
- [128]. Sünerin, S., (2009). *Bankacılık sektöründe yabancı banka sermaye girişlerinin yerli bankaların verimliliğine etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- [129]. Şahin, H. (2007). *Türkiye ekonomisi*. (9.Bas.). Ezgi Kitabevi, Bursa.
- [130]. Şakar, H. (2000). *Genel bankacılık bilgileri*. Strata Yayıncılık Yayın, İstanbul.
- [131]. Şanlı, U. (2006). Türkiye'de banka alan yabancılar nereye koşuyor. *Aksiyon, 624*.
- [132]. Şener, S. (2008). *Yabancı Sermaye*. Ezgi Kitabevi, (1. Bas.), Bursa.
- [133]. Şenver, B. (1987). *Banka bilançolarının tahlil yöntemleri*. TBB Yayınları, Ankara.
- [134]. Tabachnick, B. Fidell, L. (2001). *Using multivariate statistics*. Boston. Allyn and Bacon.
- [135]. Takan, M. (2002). *Bankacılık teori uygulama ve yönetim*. (2. Bas.). Nobel Basımevi, Ankara.
- [136]. Takan, M. ve Boyacıoğlu M. A. (2011). *Bankacılık teori, uygulama ve yöntem*. Nobel Yayıncılık, Ankara.
- [137]. Taner, B. ve Akaya, G.C. (2004). *Sermaye piyasası faaliyet alanı ve menkul kıymetler*. Birleşik Matbaacılık, İzmir.
- [138]. Tarlan, S. (1986). *Tarihte bankacılık*. Başbakanlık Basımevi, Ankara.
- [139]. Taşkın, F. D. (2011). Türkiye'de ticari bankaların performansını etkileyen faktörler. *Ege Akademik Bakış Dergisi, 11(2)*, 289-298.
- [140]. TBB (2005). *Bankalarımız*. Türkiye Bankalar Birliği Yayını, İstanbul.
- [141]. TBB, (2005). Türkiye'de yabancı bankalar. *Bankacılık ve Araştırma Grubu Bankacılar Dergisi, 52*.
- [142]. Tezcanlı, M., Kumbasar, S., Erdoğan O., Görgünay, H., Tan, E. ve Uytun, E. (1994). Uluslararası sermaye hareketlerinde portföy yatırımları ve Türkiye. *İMKB Araştırma Yayınları (3)*, İstanbul.

- [143]. Tolon, M. (2011). *Ticari bankalarda pazarlama stratejilerinin uygulanması ve Türkiye'deki ticari bankalar üzerine bir alan çalışması*.
- [144]. Tomuleasa, L. L. ve Cocriş V. (2014). Measuring the financial performance of the European systemically important banks. *Financial Studies*, 4, 31-51.
- [145]. Topaloğlu, E.E., (2018). Sermaye yapısına etki eden firmaya özgü faktörlerin panel veri analizleri ile belirlenmesi. kurumsal yönetim endeksi üzerine bir uygulama. *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar* (640). 63-100.
- [146]. Tunay, B. ve Silpagar, M. (2006). Türk ticari bankacılık sektöründe karlılığa dayalı performans analizi-II. *TBB Araştırma Tebliğleri Serisi* (2).
- [147]. Tunay, B. ve Silpagar, M. (2006). Türk ticari bankacılık sektöründe karlılığa dayalı performans analizi-I. *TBB Araştırma Tebliğleri Serisi* (1).
- [148]. Tunay, B. (2005). *Finansal sistem. yapısı, işleyişi, yönetimi ve ekonomisi*. Birsan Yayınevi, İstanbul.
- [149]. Türkiye Bankalar Birliği (2018). *Banka ve sektör bilgileri*. 10.10.2018 tarihinde www.tbb.org.tr adresinden alınmıştır.
- [150]. Türkiye Bankalar Birliği. (2012). *Türkiye'de bankacılık sistemi seçilmiş rasyolar (2001-2011)*.
- [151]. Uçkun, N. ve Girginer, N. (2011). Türkiye'deki kamu ve özel bankaların performanslarının gri ilişki analizi ile incelenmesi. *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi*, (21), 46-66.
- [152]. Uludağ, İ. ve Arıcan, E. (1999). *Finansal hizmetler ekonomisi piyasalar kurumlar araçlar*. İstanbul. Beta Yayınları.
- [153]. Ural, M., (2014). *Banka İktisadi ve İşletmeciliği*, Detay Yayıncılık, Ankara,
- [154]. Uyar, S. (2003). *Bankacılık Krizleri*, Ziraat Bankacılık, Ankara.
- [155]. Ünsal, A. ve Duman, S. (2005). Türkiye'deki bankaların performanslarının temel bileşenler yaklaşımı ile karşılaştırmalı analizi. *VII. Ulusal Ekonometri ve İstatistik Sempozyumu*.
- [156]. Ünvan, Y. A. ve Tatlıdil, H. (2011). Türk bankacılık sektörünün çok değişkenli istatistiksel yöntemler ile incelenmesi. *Ege Akademik Bakış Dergisi*, (11). 29-40.
- [157]. Yağcılar, G.G. (2011). *Türk bankacılık sektörünün rekabet yapısının analizi*. BDDK Yayınları, (10), Ankara.
- [158]. Yayar, R. ve Baykara, H. V. (2012). TOPSİS yöntemi ile katılım bankalarının etkinliği ve verimliliği üzerine bir uygulama. *Business and Economics Research Journal*. 3(4), 21-42.
- [159]. Yesmine, S. ve Bhuiyah, M. S. Y. (2015). Determinants of banks' financial performance. A comparative study between nationalized and local private commercial banks of Bangladesh. *International Journal of Business and Management Invention*, 4(9), 33-39.
- [160]. Yüksel A.S. Yüksel A. Yüksel Ü. (2002). *Banka yönetimi el kitabı*. Alfa Yayınları, İstanbul.
- [161]. Yüzbaşıoğlu, A. N. (2003). *Risk yönetimi ve bankaların denetimi*. Risk Yönetimi Konferansı. Risk Yöneticileri Derneği. Finans Dünyası, İstanbul.

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve Soyadı : Selda IŞIKTAN
Doğum Tarihi : 23.01.1980
E-mail : isiktanselda@gmail.com

Öğrenim Durumu :

Derece	Bölüm/Program	Üniversite	Yıl
Lisans	İşletme	Anadolu Üniversitesi	1999-2003
Yüksek Lisans	Pazarlama	Çukurova Üniversitesi	2003-2005
Yüksel Lisans	İşletme	Mersin Üniversitesi	2015-2019